Закон Бізнес

№21 (1060), 19 — 25 ТРАВНЯ 2012 Р. НАМ 20 РОКІВ! WWW.ZIB.COM.UA

АНОНС

У КОМІТЕТАХ ВР

Медіатор поквапиться на допомогу

Нардепи пропонують запровадити альтернативний спосіб урегулювання спорів за участю незалежних осіб. > СТОР. 2

РЕЗОНАНС

Місія — переконати Європу

Заступник Генпрокурора заявив, що кримінальне переслідування Тимошенко розпочав Ющенко. > СТОР. 3

ЗАСІДАННЯ

Збережена мантія

Суддя визнала свою помилку й залишилася на посаді. > СТОР. 6

ПИТАННЯ РУБА

«Як тебе не любити, Києве мій»,

або Чим керуються законники при переведенні до столиці. > СТОР. 6

«ДИСЦИПЛІНАРКА»

Догана для аса

Нерозумний строк розгляду справи занапастив суддю з 20-річним стажем. > СТОР. 7

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ

Мораль виходить з-під контролю

Кабмін пропонує ліквідувати орган, який шукав порнографію в книжках і на телеекранах. > СТОР. 11

УЗАГАЛЬНЕННЯ

Шкода й компенсація

ВСС визначився з колом суб'єктів відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки. > СТОР. 12

НОВЕЛА

Компроміс із прокурором

За корисні для слідства відомості можна отримати м'якше покарання. > СТОР. 14

НОВОВВЕДЕННЯ

Зміни кримінального гатунку

Одночасно з новим КПК Верховна Рада відкоригувала 75 законів та кодексів. > СТОР. 17

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ

Заступник керівника головного управління з питань судоустрою АП Вадим ФЕСЕНКО в ексклюзивному інтерв'ю «ЗіБ» розповів, чим відрізняється новий закон про адвокатуру від чинного, як проект оцінили європейці й чому потрібно поспішати з його ухваленням.

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

Голова Конституційного Суду України Анатолій ГОЛОВІН:

«Найбільше непокоїть, коли галас навколо рішень КС трансформується у спроби політичного тиску» > СТОР.4

КОДЕКС

Представник Президента у Верховній Раді Юрій МІРОШНИЧЕНКО:

«Навіть найдосконаліший закон не примусить людину не порушувати його»

ЮЛІЯ КІМ

Президент нарешті підписав новий Кримінальний процесуальний кодекс. А напередодні його схвалили експерти Ради Європи, відзначивши, що новий КПК «радикально відійшов від громіздкого триступінчатого кримінального процесу радянського типу, запровадив реальну змагальну систему». Представник Президента у ВР Юрій МІРОШНИЧЕНКО — один з тих, хто активно брав участь у процесі доопрацювання КПК в парламенті. В інтерв'ю «ЗіБ» Юрій Романович розповів, чому потрібно було поспішати з ухваленням кодексу, навіщо знадобилася ще одна експертиза Ради Європи і що робити, якщо практика застосування КПК виявиться не зовсім такою, як планується.

«Практика застосування покаже вади акту набагато швидше, ніж тривалі теоретичні дискусії»

— Юрію Романовичу, ухвалення нового КПК викликало багато суперечок і дискусій у суспільстві. Наприклад, опозиція звинуватила владу в зайвому поспіху — мовляв, було подано близько 4000 поправок до законопроекту, але велику частину з них не врахували. Чи не краще було б ретельніше над ними попрацювати? Для чого насправді знадобилося так терміново приймати кодекс?

— По-перше, те, що ухвалення Верховною Радою нового Кримінального процесуального кодексу викликало багато суперечок і дискусій, є дуже позитивною тенденцією. Адже відомо, що в спорі народжується істина. Здається, набагато гірше було б, якби суспільство залишилося пасивним, були відсутні спори та дискусії з такого важливого для кожної людини питання.

По-друге, не дивно, що опозиція вкотре звинуватила в чомусь владу, і, більш того, цілком передбачувано. По-третє, я б не говорив про «зайвий поспіх» у цьому питанні. Швидше навпаки: наша держава й суспільство запізнилися з ухваленням нового КПК як мінімум років на 15, якщо взяти за точку відліку 1995 рік, коли відповідні рекомендації для України були сформульовані Парламентською асамблеєю Ради Європи.

Ми в жодному випадку не говоримо про те, що ухвалення такого кодексу є своєрідною даниною Європі з метою отримання якихось преференцій. Не в цьому річ. Просто коли ти на волі, то перебуваєш, так би мовити, в одному часовому вимірі. Коли ж ти, не дай Боже, лише потрапив під підозру в здійсненні того чи іншого кримінального діяння, нехай навіть «безневинного» з погляду його суспільної небезпеки, проти тебе починає працювати весь репресивний апарат, в основі якого — створений ще в радянський час КПК. І тоді ти починаєш оперувати іншими категоріями й час набуває для тебе зовсім іншого значення. Для когось процес напрацювання й ухвалення кодексу за більш ніж 1,5 року з моменту створення Президентом спеціальної робочої групи у 2010 році — це поспіх, а хтось за цей час, «завдяки» дії старого КПК та сформованої ним ідеологічної системи, втратив життя, сім'ю, волю, здоров'я, друзів, роботу і т.д.

> *Закінчення на стор.10*

ФІНАНСУВАННЯ

У пошуках джерела

Голова Державної судової адміністрації Руслан Кирилюк заявив про необхідність забезпечення видатків на оплату праці апарату судів тільки за рахунок загального фонду держбюджету.

Очільник ДСАУ звернувся до Президента з листом щодо критичної ситуації, яка склалася з оплатою праці працівників апарату місцевих та апеляційних судів і щодо необхідності здійснення таких видатків виключно за рахунок коштів загального фонду держбюджету.

Законом «Про Державний бюджет України на 2012 рік» передбачено зменшення видатків загального фонду (порівняно з минулим роком) на 329,6 млн грн. та коштів для оплати праці апарату судів включно з нарахуваннями зі спеціального фонду в сумі 1327,5 млн грн.

Фактичне надходження коштів від сплати судового збору за період з початку року є значно меншим від запланованих показників, а прогнозований дефіцит грошей на кінець поточного року становитиме близько 770 млн грн.

«Бюджетний запит, унесений ДСАУ під час підготовки проекту закону «Про судовий збір», передбачав використання надходжень збору на фінансування поточних та капітальних видатків судів. Видатки ж на оплату праці, як захищені статті бюджету, мали здійснюватися виключно за рахунок коштів загального фонду. За таких

умов не було б проблем ні з оплатою праці в судах, ні із забезпеченням поточної діяльності судів, навіть при нинішньому рівні надходжень судового збору. Однак така позиція ДСАУ органами виконавчої влади підтримана не була», — зазначив Р.Кирилюк.

З огляду на поточні та прогнозовані показники Р.Кирилюк звернувся до Президента з проханням дати доручення Кабміну щодо невідкладного опрацювання проекту «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2012 рік», в якому має бути передбачено здійснення фінансування видатків у сумі 1305,1 млн грн. на оплату праці апарату судів та нарахування на фонд заробітної плати в сумі 473,8 млн виключно за рахунок загального фонду держбюджету.

ДО УВАГИ ЧИТАЧІВ!

НОВИЙ КПК ВІД «ЗіБ»!

14 травня Президент підписав новий Кримінальний процесуальний кодекс. Найближчим часом редакція «ЗіБ» видасть його окремою брошурою.

Замовити кодекс можна безпосередньо в редакції:

— за телефоном **(044) 537-34-33;**

— надіславши лист-замовлення на адресу **zibpodpiska@optima.com.ua.**

Вартість 1 примірника — 49 грн. з урахуванням доставлення.

Отримайте кодекс першими!

2 Новини і коментарі
4 Від першої особи
5 Судова влада
8 Фотофакт
10 Законодавча влада
11 Юридична практика
13 Судова практика
14 Іменем закону
15 Міжнародне право
16 Weekend
17 Документ

61018 ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС

Оформити передплату на газету «Закон Бізнес» можна в будь-якому відділенні зв'язку України

ЦІНА ДОГОВІРНА

4 820105 830014

ВІТАЄМО!

ЄВГЕН СІГАЛ
19 травня, 57 років

Перший заступник голови Комітету ВР з питань аграрної політики та земельних відносин, представник фракції Партії регіонів, народний депутат III—VI скликань.

ВОЛОДИМИР СТРЕТОВИЧ
19 травня, 54 роки

Заступник голови Комітету ВР з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, представник фракції блоку «НУНС», народний депутат IV—VI скликань.

ВАЛЕРІЙ БЕВЗЕНКО
20 травня, 66 років

Заступник голови Комітету ВР з питань аграрної політики та земельних відносин, представник фракції ПР, народний депутат V та VI скликань.

ОЛЕКСАНДР ЧЕРНОМОРОВ
20 травня, 59 років

Заступник голови Комітету ВР з питань державного будівництва та місцевого самоврядування, представник фракції ПР, народний депутат V та VI скликань.

ЮРІЙ КАРАКАЙ
20 травня, 45 років

Голова підкомітету Комітету ВР з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики, представник фракції ПР, народний депутат V та VI скликань.

ОЛЕКСІЙ ЛОГВИНЕНКО
21 травня, 57 років

Голова підкомітету Комітету ВР у закордонних справах, позафракційний, народний депутат V та VI скликань.

СЕРГІЙ ПАВЛЕНКО
21 травня, 56 років

Член Комітету ВР з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики, представник фракції Народної партії, народний депутат III та VI скликань.

РОМАН ТКАЧ
22 травня, 50 років

Секретар Комітету ВР з питань аграрної політики та земельних відносин, представник фракції блоку «НУНС», народний депутат IV та VI скликань.

АРСЕНІЙ ЯЦЕНЮК
22 травня, 38 років

Член Комітету ВР з питань охорони здоров'я, представник фракції блоку «НУНС», народний депутат VI скликання.

ОЛЕКСАНДР БУРЯК
23 травня, 42 роки

Голова підкомітету Комітету ВР з питань фінансів і банківської діяльності, податкової та митної політики, позафракційний, народний депутат IV, V та VI скликань.

ЗОЯ ШИШКІНА
23 травня

Член Комітету ВР з питань аграрної політики та земельних відносин, представниця фракції БЮТ — «Батьківщина», народний депутат V та VI скликань.

АНДРІЙ ПАВЛОВСЬКИЙ
25 травня, 47 років

Голова підкомітету Комітету ВР з питань соціальної політики та праці, представник фракції БЮТ — «Батьківщина», народний депутат VI скликання.

АНДРІЙ СЕЛІВАРОВ
25 травня, 40 років

Член Комітету ВР з питань національної безпеки і оборони, представник фракції ПР, народний депутат V та VI скликань.

ДОБІР

Ціна мантії

Тестування одного кандидата на посаду судді коштуватиме 2000 гривень

МАРИНА БОЙКО

Голова Вищої кваліфікаційної комісії суддів Ігор Самсін розповів журналістам спеціалізованих видань про те, як відбувається прийом документів претендентів на посади суддів, коли комісія проведе анонімне тестування і в яку копієчку воно влетить держбюджету.

Епопея добору охочих одягти мантії триває. Так, постійно діючий орган знову подовжив термін прийому заяв від потенційних суддів. Нагадаємо, що подання документів розпочалося 4 квітня й мало тривати до 27 квітня. Однак уже 26 квітня «кваліфікаційники» подовжили строк до 16 травня.

ВККС вирішила: останній день подання документів — 24 травня. Причин для подовження строку було дві. По-перше, з 28 квітня закон зобов'язав претендентів подавати також і декларацію про майно, доходи, витрати й зобов'язання фінансового характеру (були внесені зміни до закону «Про судоустрій і статус суддів» — збільшено перелік документів, що подаються особами, котрі виявили бажання стати суддями). Ця обставина поставила кандидатів у нерівні умови: від тих, хто подав документи до 28 квітня, декларації не вимагали, а вже із цього дня кандидат повинен був долучати до пакета документів і декларацію.

«По-друге, з урахуванням положень закону «Про засади запобігання і протидії корупції» та Порядку організації проведення спецперевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, відомості про подання кандидатами декларації про майно, доходи, витрати й зобов'язання фінансового характеру є об'єктом спецперевірки», — повідомив І.Самсін.

Тому, аби забезпечити однакові умови добору для всіх охочих служити Феміді й належну організацію проведення спецперевірки, комісія подовжила термін прийому документів до 24 травня. Так, не пізніше цього дня особам, які починаючи з 28 квітня звернулися до комісії із заявами про участь у доборі й забули принести декларацію, необхідно особисто подати цей документ. Також до 19 травня вони можуть надіслати декларацію рекомендованим листом. Кандидатам, які подали документи до 28 квітня, комісія радила надіслати декларацію поштою, тобто приїжджати до м.Києва їм уже не потрібно.

І.Самсін розповів про факти виявлених недоліків у документах кандидатів, які свідчать про безвідповідальне ставлення деяких осіб до процедури призначення на посаду судді. У документах близько 700 осіб комісія виявила недоліки (наприклад, неправильно заповнені анкети, копії недійсного паспорта тощо).

Також керівник кваліфкомісії повідомив, що анонімне тестування претендентів (другий етап добору після подання документів) буде проведене 5 червня 2012 р. у Києві. Адреси очільник ВККС не повідомив, адже «сьогодні відбувається укладення угод про оренду приміщення». Він порадив кандидатам, які не проживають у столиці, вже купувати квитки. «Тестування стовідсотково відбудеться в Києві!» — наголосив І.Самсін.

За його словами, 3-годинне тестування одного кандидата коштуватиме близько 2 тис. грн. Тобто якщо комісія допустить до цього етапу 3 тис. осіб, то тестування обійдеться держбюджету в 6 млн грн. До речі, станом на 16 травня із заявами звернулося вже 3,6 тис. претендентів.

ПРЯМА МОВА

ІГОР САМСІН,
голова ВККС:

— Для тестування комісія орендує приміщення значної площі, забезпечує друк текстових матеріалів, придбання техзасобів для перевірки тестів. Чим більше осіб буде допущено до тестування, тим більше бюджетних коштів витратиться на забезпечення відповідних процедур. Ані держава, ані ВККС не може дозволити собі такої розкоші, як витрачати бюджетні кошти на безвідповідальних кандидатів, які несерйозно ставляться до подання документів. ВККС — не агентство з працевлаштування, а держорган, який повинен діяти в інтересах держави.

У КОМІТЕТАХ ВР

Медіатор поквапиться на допомогу

Парламентарі пропонують запровадити альтернативний спосіб урегулювання спорів за участю незалежних осіб

МАРИНА ЗАКАБЛУК

Комітет Верховної Ради з питань правосуддя рекомендував парламенту прийняти в першому читанні законопроект «Про медіацію» №10301-1. Документом запроваджується позасудова процедура врегулювання конфліктів.

Гарантувати незалежність

На засіданні, яке відбулося 16 травня, комітетники підтримали два законопроекти. Так, схвалення нардепів отримав президентський проект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення гарантій незалежності суддів)» №10425. Документ представив радник Президента — керівник головного управління з питань судоустрою АП Андрій Портнов.

Запропоновані зміни стосуються двох аспектів: унеможливлення політизації процесу призначення, обрання володарів мантій та обмеження прокурорів у праві ініціювати розгляд питань щодо притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності або щодо їх звільнення.

«Прокурор має на один важіль впливу більше, ніж інші учасники процесу. Іноді, не чекаючи рішення судів апеляційної та касаційної інстанцій, прокурори вже після рішення суду першої інстанції чи після винесення ухвали про забезпечення позову вносять пропозиції про звільнення судді за порушення присяги. Цим вони ускладнюють подальший судовий процес», — зауважив А.Портнов.

Обмежують незалежність законників і нардепи, які в сесійній залі обговорюють їхні кандидатури, зачитують на них скарги тощо. Аби позбутися факторів, які послаблюють незалежність служителів Феміди, Президент і вніс до парламенту законопроект №10425.

Альтернатива суду

Також парламентарі підтримали проект закону «Про медіацію». Медіація — це один з альтернативних методів розв'язання спорів шляхом досягнення сторонами взаємоприйнятного рішення. Весь цей процес відбувається за участі професійного посередника — медіатора. Сьогодні в усьому світі за допомогою медіації врегульовуються конфлікти.

На жаль, в Україні процедура медіації не регламентована на законодавчому рівні. Тому нардепи вирішили заповнити цю прогалину. Проект №10301-1 визначає, що медіація — переговори між сторонами конфлікту, позасудовий спосіб розв'язання спору. Ця процедура може бути проведена як до звернення до суду, так і під час провадження. А керує процесом медіатор, «незалежний від сторін, державних органів, інших юридичних, посадових і фізичних осіб».

Медіатор, визначено в законопроекті, не має права вирішувати конфлікт або давати поради щодо його розв'язання і повинен дотримуватися нейтралітету. У жодному разі «парламентер» не може втягуватися в суперечку й підтримувати позицію однієї зі сторін. «Медіатор зобов'язаний надавати сторонам однакові за якістю послуги». За результатами медіації укладається відповідна угода. У разі ж невиконання стороною взятих на себе зобов'язань інша сторона має право звернутися до суду.

До речі, аби стати медіатором, зазначається в документі, потрібно досягти 18 років та пройти спеціальну підготовку за напрямом «Медіація» в Україні або за її межами.

Досвід навчить

Процедура медіації має багато переваг. По-перше, вона зекономить час та кошти осіб при вирішенні спору; по-друге, врятує суди від надмірної завантаженості. До того ж сторони зможуть впливати на результат урегулювання конфлікту й досягати консенсусу «у вузькому колі».

Безсумнівно, що при запровадженні процедури медіації нашій країні потрібно буде звертатися до міжнародного досвіду. Наприклад, у Росії 1 січня 2011 р. набув чинності закон «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю посередника (процедуру медіації)». У країні відкрили спецкурси для підготовки, затвердили критерії, програму професійної підготовки медіаторів.

У квітні 2011-го у Великій Британії набрав чинності закон, відповідно до якого кожній парі, що збирається розлучатися, спочатку пропонується вирішити спірні моменти з використанням процедури медіації. Вона передбачає, що сімейна пара за допомогою кваліфікованого фахівця самостійно розробляє прийнятні умови угоди про розлучення, а не перекладає відповідальність за ухвалення рішення на плечі суддів і адвокатів.

Якщо ідея, запропонована в проекті №10301-1, приживеться в Україні, то громадяни без зайвих клопотів і грошових витрат зможуть вирішувати сімейні, трудові, господарські спори. Однак не варто забувати, що для реалізації медіаційного задуму потрібен час. А ще — бажання вирішувати спір поза межами храмів Феміди.

КОЛІЗІЇ

Депутат і його засіб

Народний обранець вимагає недоторканності для свого авто

ЮЛІЯ ГАЙДАЙ

Два місяці тому сталося щось страшне — у депутата Юрія Прокопчука викрали машину. Точніше, як з'ясувалося пізніше, її просто відбуксирували на сусідню вулицю з метою гарантування безпеки президентові Туркменистану. Проте нардеп вимагає порушення кримінальної справи. Обговоренню цього інциденту була присвячена добра половина засідання Комітету ВР з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності.

Обговорення результатів перевірки звернення Ю.Прокопчука з приводу ситуації, яка мала місце 12 березня 2012 року в центрі Києва (протокол №136 від 14.03.2012), значилося під №1 у порядку денному. Очевидно, такого значення цій події надали самі депутати. З'ясувалося, що вранці 13 березня бютівець виявив пропажу свого Suzuki Grand Vitara, який був припаркований біля готелю «Київ» (тут Ю.Прокопчук офіційно проживає). Із цього приводу нардеп звернувся в міліцію, і через деякий час автомобіль виявили недалеко від готелю. Причому, за твердженням парламентаря, машині були «завдані тілесні ушкодження» у вигляді вм'ятини на дверях і численних подряпин на кузові.

Пізніше з'ясувалося, що даішники «відбуксирували» машину, виконуючи наказ співробітників УДО про гарантування безпеки президента Туркменистану. Депутат зажадав порушити із цього приводу кримінальну справу й притягнути винних до відповідальності. Виявилося, що від аналогічних дій міліціонерів постраждав не тільки Ю.Прокопчук, а й ще 3 народні обранці (2 представники Партії регіонів і один комуніст), але звертатися в міліцію вони не стали.

Очевидно, правоохоронці не знайшли підстав для порушення кримінальної справи, і цей інцидент став предметом обговорення на засідання комітету, причому на розбирання запросили представників ГПУ, МВС і ДАІ. Схоже, історія шокувала членів комітету — всі вони єдиним фронтом виступили на підтримку колеги, гнівно реагуючи на виправдання правоохоронців.

«Цього так залишати не можна. Сьогодні в Юрія Володимировича машину вкрали, завтра в мене квартиру відберуть, післязавтра — ще що-небудь і скажуть: усе гаразд. Ні, винні мають бути покарані, з таким ставленням до народних депутатів миритися не можна», — категорично висловився голова комітету Віктор Швець.

«Працівники міліції змушені виконувати завдання й команди співробітників держохорони. Тому працівник ДАІ діяв відповідно до своїх інструкцій, — почав пояснювати представник МВС. — Були всі правові підстави здійснення, підкреслюю, не викрадення, а евакуації транспортного засобу. До речі, шановного депутата попереджали напередодні ввечері, щоб він прибрав автомобіль, тому що проводитимуться охоронні заходи. Й у нього була можливість поставити машину в підземний паркінг (що він і зробив наступного дня), тоді не виникло б жодних проблем».

«Я не збираюся переїздити на дах або в підвал, куди заїжджають сміттєвози... Те, що ви зробили, підлягає кримінальній відповідальності, і ви за це відповідатимете…» — обурювався Ю.Прокопчук.

«Але ж Юрія Володимировича попереджали. Говорилося, що в Україну приїжджають президенти різних країн і вони привозять своїх снайперів. Є різні межі безпеки», — намагався м'яко сперечатися заступник Генпрокурора Євген Блажівський.

«То що ж робити? Хай переносять свою резиденцію за межі Києва! — запропонував скривджений депутат і знову навів «неспростовний» аргумент: — Є закон «Про статус народного депутата України», де є статті про недоторканність народного депутата і забезпечення умов для виконання ним повноважень, зокрема, говориться про те, що Управління держохорони, міліція повинні сприяти народному депутатові».

Правда, парламентар забув, що правоохоронці повинні сприяти йому в його професійній діяльності, а не в особистих дивацтвах. І дешо дивно, що обговоренню цього локального інциденту депутати приділили так багато часу, який узагалі-то відводиться для роботи над законами.

На тлі такої вселенської трагедії професійні дискусії виглядали другорядними, а самі проекти здавалися дрібними й незначними. Проте не можна не згадати «білль», підготовлений Тарасом Чорноволом. Нардеп запропонував унести зміни до КК й КПК, які передбачають можливість для важко хворих засуджених отримувати кваліфіковану допомогу в медустановах в Україні, а в разі потреби — і за кордоном. За словами Т.Чорновола, підготовку цього законопроекту «частково спровокувала» ситуація з Юлією Тимошенко. Надання такої допомоги, на його думку, можливе тільки в екстраординарних випадках на рівні міждержавних домовленостей. Правда, на думку Володимира Олійника, врегулювати цю проблему можна інакше — запросивши потрібних фахівців в Україну.

Комітет рекомендував ВР прийняти законопроект за основу, відзначивши, правда, що при підготовці до другого читання його потрібно буде доопрацювати й унести зміни до Кримінально-виконавчого кодексу. На цю пропозицію вже відреагувала омбудсмен Валерія Лутковська. Вона вважає, що таке «ноу-хау» суперечить Конституції.

РЕЗОНАНС

Місія — переконати Європу

Заступник Генпрокурора заявив, що кримінальне переслідування Тимошенко розпочав Ющенко

АНТОН ПРЯНИКОВ

Перший заступник Генерального прокурора Ренат Кузьмін знову відвідав Європарламент, і знову — у зв'язку зі «справою Юлії Тимошенко». Високопосадовець також проінформував євродепутатів про стан реформування кримінальної юстиції в Україні.

Р.Кузьмін відвідав Брюссель на запрошення віце-президента політичної групи «Прогресивний альянс соціалістів і демократів» у Європейському парламенті Лібора Роучека. Головною подією в рамках візиту стала участь першого заступник Генпрокурора в конференції в Європарламенті на тему «Судовий розгляд «справи Юлії Тимошенко» — повага до законодавства України чи порушення прав людини». Участь у заході як співдоповідач узяв також автор чотирьох доповідей з питань резонансних судових справ в Україні, експерт Данського Гельсінкського комітету з прав людини Мікаель Люнгбо.

«Під час дискусії Р.Кузьмін поінформував присутніх європарламентарів про стан реформування кримінальної юстиції в Україні. Зокрема, він зазначив, що в країні відбувається ряд позитивних перетворень у сфері кримінального судочинства, зокрема, було прийнято новий Кримінальний процесуальний кодекс, а також активно готуються нові закони про адвокатуру та про прокуратуру. Метою цих перетворень є наближення держави до загальновизнаних європейських демократичних стандартів», — повідомляє Генпрокуратура.

Р.Кузьмін намагався переконати європейців, що в Україні немає репресій з політичних мотивів.

«Моя поява тут зумовлена відкритістю української влади. Ми готові до відкритого, прямого й чесного діалогу... Я ще раз декларую готовність української прокуратури й української влади до відкритого діалогу та відкритої дискусії», — заявив перший заступник Генпрокурора.

Відповідаючи на критику європейської сторони щодо «вибіркового правосуддя» в Україні, Р.Кузьмін заявив, що «українською владою притягнуто до кримінальної відповідальності набагато більше членів правлячої партії, ніж усіх опозиціонерів разом узятих за всі роки існування України». Ренат Равільйович також наголосив, що в нашій державі «немає репресій за політичними мотивами».

«Якщо в нас є якісь порушення прав людини, ми готові за це відповідати. Ми готові карати чиновників, які допускають ці порушення», — сказав Р.Кузьмін. Він також акцентував увагу на тому, що «кримінальне переслідування Ю.Тимошенко розпочав не Президент Віктор Янукович. Переслідування Ю.Тимошенко розпочав Президент Віктор Ющенко після підписання Ю.Тимошенко газових контрактів з Росією... І те, що це розслідування було завершено при Президентові В.Януковичу, зовсім не означає, що він був ініціатором притягнення до відповідальності Ю.Тимошенко». Р.Кузьмін також підкреслив, що не належить, не належав і не планує вступати до жодної політичної сили.

Взагалі, на думку ГПУ, «участь керівництва Генеральної прокуратури в цьому засіданні стала важливою подією в подальшому формуванні позиції європейської сторони для майбутніх резолюцій щодо України, які будуть грунтуватися на добрій обізнаності з процесом реформування кримінальної юстиції». Щоправда, частина європейських чиновників досить скептично поставилася до виступу українського прокурора.

РАТИФІКАЦІЯ

Домовилися з трибуналом

16 травня Верховна Рада ратифікувала угоду між Україною та Організацією Об'єднаних Націй про виконання вироків, винесених Міжнародним трибуналом щодо колишньої Югославії.

Угодою передбачено, що компетентним національним органом України, уповноваженим спілкуватися з МТКЮ та розглядати запити з приводу виконання відповідних вироків, є Міністерство юстиції.

Наша країна зобов'язалася виконувати вироки трибуналу в разі, якщо особа, засуджена ним, буде передана для відбування покарання в Україні. Щоправда, складно уявити, що колись ця угода стане в пригоді.

Документ регламентує також питання відбування покарання, помилування та пом'якшення вироку, припинення виконання покарання, витрат, пов'язаних з переданням засудженої особи, та інші процедурні питання. При цьому в угоді зазначено, що умови ув'язнення повинні відповідати Стандартним мінімальним правилам поводження з в'язнями, Принципам захисту всіх осіб за будь-яких форм затримання і ув'язнення та Основним принципам поводження з в'язнями.

Трибунал може в будь-який час прийняти рішення про припинення виконання вироку в Україні й переведення засудженого до іншої держави або в розпорядження МТКЮ.

ОСКАРЖЕННЯ

Луценка залишили з вироком

Апеляційна інстанція не знайшла підстав ні для пом'якшення покарання, ні для закриття справи

ВАСИЛЬ КОЛІШНИЙ

У справі за обвинуваченням колишнього міністра внутрішніх справ Юрія Луценка несподіванок не сталося. 16 травня Апеляційний суд м.Києва визнав правомірним рішення суду першої інстанції. Отже, вирок уступив у законну силу.

В останній день засідання Ю.Луценко, отримавши слово, навів перелік тих порушень, які, на його думку, були допущені Печерським районним судом столиці, а також іншими, причетними до справи, установами. Так, керівництву Генпрокуратури він дорікнув за необгрунтований арешт, а керівництву Лук'янівського СІЗО — за ненадання належної медичної допомоги. Найбільше претензій в екс-міністра було до самого суду першої інстанції: починаючи від відбору судді, який слухав його справу, і закінчуючи невикликом свідків захисту. Щоправда, усі наведені Ю.Луценком порушення стосувалися виключно процесуальних дій суду.

Натомість представник захисту акцентував увагу на тому, що екс-міністр не скоїв жодного правопорушення, а тому просив скасувати вирок, а кримінальну справу закрити за відсутністю складу злочину.

Ближче до кінця робочого дня судова колегія палати з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду м.Києва дійшла висновку, що скаргу захисту слід відхилити. Головуючий колегії Іван Рибак зачитав резолютивну частину ухвали, в якій констатується, що «вирок Ю.Луценку… винесений Печерським районним судом м.Києва, визнати правомірним». Отже, залишається незмінним і покарання, призначене першою інстанцією: 4 роки тюрми з позбавленням права обіймати певні посади строком на 3 роки і конфіскацією всього особистого майна.

Як зауважив після проголошення вердикту прокурор Віктор Клименко, із цього дня вирок... набирає законної сили і є обов'язковим до виконання на всій території України». Проте це не означає, що екс-міністра відправлять до колонії, оскільки в суді розглядається ще одна справа, де як обвинувачений також проходить Ю.Луценко. Він обвинувачується в незаконному продовженні оперативно-розшукової справи щодо водія колишнього першого заступника голови СБУ Володимира Сацюка Валентина Давиденка. Розгляд призначено на 18 травня. Тож, як припустив прокурор, «найімовірніше, до розгляду кримінальної справи по суті в місця позбавлення волі засудженого відправлено не буде».

Своєю чергою захисники екс-міністра вже заявили, що оскаржуватимуть рішення апеляційного суду в касаційному порядку. «Безумовно, ми направимо касаційну скаргу, після чого звернемося до Європейського суду з прав людини», — повідомив адвокат Ігор Фомін. Щоправда, вони навряд чи вірять, що в касаційній інстанції з їхнього підзахисного знімуть обвинувачення в заволодінні державним майном в особливо великих розмірах та в перевищенні службових повноважень.

Не може цього зробити і Європейський суд, хоча, як відзначають експерти, правомірність застосування до Ю.Луценка запобіжного заходу у вигляді взяття під варту дійсно може бути поставлена під сумнів у Страсбурзі. Цього не буде достатньо для перегляду і скасування ухвалених рішень за нововиявленими обставинами. Радше така обставина за рахунок своєрідного «заліку» зменшить розмір компенсації, яку екс-міністр має сплатити своєму колишньому відомству. Наразі ця сума становить понад 640 тис. грн.

ІНІЦІАТИВИ

Амністії не буде

Парламент не став включати до порядку денного проект закону про амністію у 2012 році. За задумом авторів, під його дію повинні були потрапити, зокрема, Юлія Тимошенко та Юрій Луценко.

З такою ініціативою виступив Арсеній Яценюк. Він запропонував оголосити амністію й поширити її дію передусім на найбільш незахищені й соціально вразливі категорії засуджених, зокрема на неповнолітніх, вагітних, осіб похилого віку, інвалідів і т.д.

Також у проекті пропонується скоротити перелік злочинів, на які не поширюється амністія. Зокрема, під дію такого закону підпадали б особи, засуджені за стст.191, 365 КК (зокрема Ю.Тимошенко та Ю.Луценко).

Як відзначають експерти, в проекті містяться положення, що дозволяють визнати осіб, котрі будуть звільнені на підставі акту амністії, такими, що не мають судимості. Якби цей закон був розглянутий і прийнятий, особи, звільнені за амністією, вважалися б несудимими, а значить, могли б балотуватись як у народні депутати, так і на пост глави держави.

ГУЧНА СПРАВА

Тактика поспіху

Адвокати екс-прем'єра збираються звертатися в ЄСПЛ, не чекаючи рішення українського суду

АЛІНА АЛЕКСАНДРОВА

Юлія Тимошенко планує звернутися до Європейського суду з прав людини, не чекаючи рішення Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ у «газовій справі». Про це заявив адвокат екс-прем'єра Сергій Власенко після того, як з'явилася інформація про перенесення розгляду касаційної скарги на 26 червня. До чого приведе тактика захисту Ю.Тимошенко, чи зможе ЄСПЛ прийняти заяву, подану ще до винесення остаточного рішення вітчизняною судовою системою?

Схоже, адвокати Юлії Володимирівни від тактики затягування перейшли до тактики прискорення. Напередодні стало відомо, що ВСС переніс розгляд касаційної скарги в «газовій справі» на 26 червня, задовольнивши тим самим клопотання державного обвинувачення. Мотивувалося це відсутністю засудженої на засіданні. «З урахуванням того, що є рішення Конституційного Суду від 12 квітня цього року, в якому відмічено, що особа має право бути присутньою під час розгляду справи в будь-якій інстанції, а також з урахуванням того, що Ю.Тимошенко зараз перебуває на лікуванні й не може брати участі в розгляді справи, прошу касаційний розгляд цієї справи перенести», — заявив прокурор.

Проте виявилося, що захист експрем'єра, яка колись вимагала відводу суддів апеляційного суду за те, що ті ухвалили рішення розглядати справу за її відсутності (мовляв, це суперечить законодавству), цього разу зайняв діаметрально протилежну позицію. С.Власенко заявив, що участь у розгляді касаційної скарги є правом засудженого, а не обов'язком, і звинуватив держобвинувачення в затягуванні справи. Адвокат нагадав, що напередодні Ю.Тимошенко подала заяву, в якій просила розглядати справу без неї.

Наміри Юлії Володимирівни цілком прозорі: якнайшвидше отримати на руки рішення ВСС, щоб потім звернутися в міжнародну інстанцію — Європейський суд з прав людини. Очевидно, адвокати Ю.Тимошенко сподівалися: якщо заява буде подана найближчим часом, ЄСПЛ, ураховуючи політичний тиск і резонансність справи, розгляне її найближчим часом (можливо, буде визнано порушення її права на захист). Рішення Євросуду є обов'язковим для виконання в Україні, відповідно, «газову справу» повинні будуть передати для перегляду в першу інстанцію, а Юлія Володимирівна виявиться несудимою та зможе очолити список ВО «Батьківщина» на виборах до парламенту. Але, схоже, останні надії на такий розвиток подій тануть. Тим більше що на початок виборів може «настигнути» новий вирок — вже у справі «ЄЕСУ».

Перший заступник голови ВО «Батьківщина» Олександр Турчинов уже пов'язав спроби держобвинувачення затягнути розгляд касаційної скарги з бажанням ускладнити ухвалення рішення у «газовій справі» ЄСПЛ. Опозиціонери припустили також, що суд відклали через Євро-2012. (Хоча на той час практично всі європейські держави вже публічно відмовилися від ідеї бойкотувати чемпіонат.) До речі, до цього С.Власенко висловив ще одну гіпотезу: ВСС передасть «справу Ю.Тимошенко» на повторний розгляд до Апеляційного суду м.Києва (знову-таки через Євро-2012): «Ми знаємо, що вони хочуть відправити справу на повторний розгляд до апеляційного суду, при цьому Ю.Тимошенко буде знову незаконно перебувати за гратами при інших процесуальних обставинах, вони візьмуть для цього 2—3 місяці, щоб перенести це (час) після «Євро», щоб продемонструвати комусь, що щось відбувається в країні».

Врешті-решт, коли стало ясно, що суд зовсім не поспішає з винесенням остаточного вердикту й останній навряд чи з'явиться раніше середини літа (приблизно в цей час страсбурзький суд йде на літні канікули), захисники Ю.Тимошенко заявили про те, що звернуться до ЄСПЛ, не чекаючи рішення за касаційною скаргою на вирок у «газовій справі».

Щоправда, є одна заковика. Річ у тому, що Європейський суд розглядає справи, які пройшли всі інстанції у своїй країні та рішення в яких вступили в законну силу. «Справа Тимошенко» нині якраз перебуває в останній інстанції. Тобто, за логікою, Страсбург не може прийняти цю справу до розгляду. Якщо ж він піде на порушення власних правил, це створить прецедент, яким зможуть скористатися інші заявники. Вийде, що заяву в ЄСПЛ можна подати на будь-якому етапі «проходження» справи по інстанціях на Батьківщині. Можна тільки уявити, наскільки збільшиться потік звернень в Євросуд. Чи піде на це Страсбург заради Юлії Володимирівни? Дізнаємося вже скоро.

КОМЕНТАР

ВАДИМ КОЛЕСНІЧЕНКО, *народний депутат:*

— Завдання штабу Юлії Тимошенко та її самої — бути весь час на очах у ЗМІ. Тому розглянули б касаційну скаргу — був би скандал через те, що розглянули без її участі. Не розглянули — скандал через те, чому так довго не розглядають. За великим рахунком, суди — це поле для піар-діяльності Юлії Володимирівни, і ніхто її на цьому полі не обмежує.

ВОЛОДИМИР ФЕСЕНКО, *голова Центру прикладних політичних досліджень «Пента»:*

— Перенесення розгляду справи на 26 червня руйнує стратегію захисту. Звичайно, якби Вищий спеціалізований суд ухвалив рішення зараз, вирок можна було б оскаржити в ЄСПЛ, але це не означає, що розгляд справи відбувся б у найближчі тижні й рішення було б прийнято ще до виборів. Я думаю, що зараз надій на це вже дуже мало, і, наскільки мені відомо, адвокатська команда Ю.Тимошенко не розраховує на такий швидкий розвиток подій. Але для українського керівництва дійсно дуже важливий чинник Євро-2012, і на це намагалися зробити ставку захисники Ю.Тимошенко. Якщо зараз було б рішення касаційної інстанції про те, що вирок залишається в силі, це, звичайно, викликало б шквал емоцій на Заході й посилило б, можливо, не офіційне, пряме, але все-таки бойкотування чемпіонату багатьма європейськими лідерами.

АКТУАЛЬНЕ ІНТЕРВ'Ю

Голова Конституційного Суду України Анатолій ГОЛОВІН:

«Найбільше непокоїть, коли галас навколо рішень КС трансформується у спроби політичного тиску»

Анатолій ГОЛОВІН
народився 1 лютого 1952 р. в м.Макіївці на Донеччині. Після закінчення в 1976 р. Свердловського юридичного інституту був стажистом слідчого, працював слідчим, старшим слідчим прокуратури Кіровського району м.Донецька, старшим слідчим прокуратури м.Донецька. Протягом 1979—2005 рр. — на службі в органах державної безпеки: обіймав посади керівного складу слідчих та інших підрозділів, був заступником начальника договірно-правового управління, першим заступником начальника, начальником слідчого управління СБУ. У 2003—2004 рр. — заступник Генерального прокурора — начальник головного управління військових прокуратур (із залишенням на військовій службі). У серпні 2006 р. призначений Верховною Радою суддею Конституційного Суду. Присягу склав 4 серпня 2006 р. З вересня 2008 до липня 2010 р. — заступник Голови КС. 12 липня 2010 р. обраний Головою Конституційного Суду. Генерал-лейтенант юстиції запасу. Почесний працівник Служби безпеки України. Почесний працівник прокуратури України. Заслужений юрист України.

РОМАН ЧИМНИЙ

Останні 2 роки діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції вирізняються відносним штилем навколо будинку на вул. Жилянській. Зовсім в інших умовах відбувалося становлення Суду, а необхідна ротація складу на тривалий час узагалі паралізувала роботу. У переддень 15-річчя прийняття першого рішення КС кореспондент «ЗіБ» зустрівся з Головою Конституційного Суду України Анатолієм ГОЛОВІНИМ, який з відповів на його запитання.

«Оцінювати діяльність КС, виходячи з рівня галасу, що здіймається навколо його рішень, справа невдячна»

— Анатолію Сергійовичу, 15 років тому єдиний орган конституційної юрисдикції нашої країни на повен голос заявив про своє існування. Причому перше рішення наробило стільки галасу, що окремі політики навіть пропонували ліквідувати КС або принаймні обмежити його повноваження. Якщо оцінювати ту подію з позицій сьогодення, чи не вийшов перший млинець глевким?

— Офіційною датою початку діяльності КС прийнято вважати 16 жовтня 1996 року, оскільки саме того дня Верховна Рада прийняла закон «Про Конституційний Суд України», на виконання якого було здійснено низку заходів щодо формування складу Суду, надання йому приміщення, забезпечення фінансування та оснащення необхідними технічними засобами. За сприяння тодішнього Президента України Леоніда Кучми та Уряду зазначені питання було вирішено. Це дало змогу Конституційному Суду з 1 січня 1997 року (як і визначено законом) розпочати прийом подань та звернень. І вже 13 травня того ж року Суд ухвалив своє перше рішення у справі про офіційне тлумачення стст.58, 78, 79, 81 Конституції та стст.243[21], 243[22], 243[25] Цивільного процесуального кодексу.

Таким чином, 13 травня 1997 року є знаменною датою в житті суддів та апарату КС, оскільки саме цього дня Суд почав виконувати свою основну функцію — бути гарантом верховенства Конституції як Основного Закону держави на всій її території.

Повертаючись до розмови про перше рішення, відзначу, що воно аж ніяк не було «глевким млинцем», а навпаки, повною мірою відповідало завданню Суду, тому що грунтувалося на одному з основоположних конституційних принципів — незворотності дії правових актів у часі.

А щодо критики, то ви цілком слушно зауважили, що вона лунала саме з боку «деяких політиків». Натомість їхні політичні опоненти сприйняли рішення схвально. Цікаво, що через деякий час, уже після прийняття рішення від 25.12.2003 (щодо строків перебування на посту Президента України), яке також ґрунтувалося на зазначеному конституційному принципі, політичні сили, які схвалювали позицію Суду, своє ставлення до нього змінили на діаметрально протилежне. Як ви кажете, «зчинили галас».

Тому, оцінювати діяльність КС, виходячи з рівня галасу, який здіймається навколо його рішень, справа невдячна.

Найбільше непокоїть, коли галас трансформується у спроби політичного тиску, намагання вплинути на роботу Суду, змінити його компетенцію тощо.

Можна згадати, наприклад, 2005 рік, коли недосконалу процедуру прийняття суддями КС присяги було використано деякими політичними силами в парламенті для блокування діяльності цього демократичного інституту, не кажучи вже про звільнення у 2007 році за нібито порушення присяги трьох суддів Президентом Віктором Ющенком.

— Якщо коротко: як би ви оцінили шлях, пройдений Судом за ці 15 років?

— Діяльність державного органу традиційно оцінюють за статистичними даними. Тож, послуговуючись ними, зазначу: з травня 1997 року Суд прийняв 264 рішення, надав 21 висновок, а також постановив більш ніж 1200 процесуальних ухвал. Зокрема, розглянуто питання щодо конституційності положень понад 150 законів та інших правових актів, більш ніж 100 з яких визнано неконституційними.

Зверну увагу читачів, що в більшості випадків підставою для визнання неконституційними цих норм було порушення прав і свобод людини та громадянина, гарантованих Конституцією, у тому числі прав людини на життя, особисту недоторканність та свободу пересування, на об'єднання в професійні спілки для захисту своїх трудових і соціально-економічних інтересів, на соціальний захист, права вільно обирати та бути обраними до органів державної влади тощо.

«Акти КС України — це не зовсім судові прецеденти, які є джерелами права в країнах загального права»

— Першими бути водночас і легше, і важче. Тим більше в конституційній юстиції, де кожне рішення та викладені в ньому правові позиції стають прецедентом для наступників. Чи були вже випадки, коли цьому складові Суду доводилося виправляти своїх попередників?

— Насамперед зазначу, що, хоча термін «правова позиція» часто застосовується в юридичній літературі, ні Конституція ні закони не містять його визначення як результату правотворчої діяльності органу державної влади (правовий акт, правова норма, висновок, рекомендація, роз'яснення тощо).

Дійсно, не один рік точиться дискусія про те, що треба розуміти під поняттям «правова позиція» (зокрема, Конституційного Суду); у чому полягає її суть та роль у формуванні його рішень та висновків за конкретними справами; має вона юридичну силу чи ні. Однак чіткої відповіді на ці запитання досі немає.

Однак не можна не враховувати реалій, які свідчать, що «правова позиція» міцно ввійшла в понятійний апарат, який використовується як при відправленні конституційного судочинства, так і в наукових колах.

При цьому практично не викликає сумніву з боку вчених-конституціоналістів прецедентність правових позицій, сформованих в актах органу конституційної юрисдикції. Зокрема, голова КС РФ, професор Валерій Зорькін зазначає, що «рішення Конституційного суду поширюються не тільки на конкретний випадок, а й на всі аналогічні випадки та мають офіційний характер».

Водночас слід мати на увазі, що акти КС України — це не зовсім судові прецеденти, які є джерелами права в країнах загального права. Зазначені акти де-факто є прецедентами тлумачення, як, скажімо, акти та правові позиції Європейського суду з прав людини, прецедентний характер яких давно визнається в континентальній Європі. До речі, КС за 15 років діяльності у своїх актах неодноразово посилався на відповідні рішення цього міжнародного судового органу, зокрема під час вирішення питань про застосування запобіжних заходів на стадії попереднього слідства, реалізації права на судовий захист і юридичну допомогу, пріоритету прав дитини тощо.

Проте зверну вашу увагу на дуже важливий, на мій погляд, момент, який знайшов своє відображення в наведених словах В.Зорькіна, а саме на те, що прецедентність рішень конституційного суду поширюється на всі, підкреслюю, «аналогічні випадки».

— Тобто правова позиція з одного рішення Суду може не враховуватися під час ухвалення іншого акта?

— Прецедентність рішень КС поширюється не тільки на тотожні за змістом питання, а й на такі, що виникли за однакових правових обставин. Наприклад, у рішенні КС від 4.06.2009 зазначено, що обчислення строків повноважень здійснюється однаково, незалежно від того, на чергових чи позачергових виборах обрано склад представницького органу чи посадову особу.

Згодом, у листопаді 2010 року Суд визнав конституційними зміни до Основного Закону, якими де-факто передбачалося встановлення різних строків повноважень для депутатів та голів місцевих рад залежно від типу виборів, на яких вони були обрані.

На перший погляд, у другому випадку не враховано прецедентність попереднього рішення КС. Однак це не так, оскільки той випадок не є аналогічним першому, адже розглядалося питання про внесення змін до Конституції. При цьому згідно з правовою позицією Суду парламент, реалізуючи свої повноваження щодо внесення змін до Основного Закону, має право встановлювати винятки із загальних конституційних положень, зокрема стосовно строків повноважень представницьких органів.

— Чи змінилася позиція суддів КС щодо того, чи є акти Суду джерелом права?

— Передусім зауважу, що КС не розглядав порушеного вами питання, тому я не можу навести його офіційну позицію. Щодо ставлення до цієї суто теоретичної наукової концепції моїх колег-суддів, то кожен з них має право на особисту думку. Моя ж позиція полягає в такому.

Згідно із загальноприйнятою практикою до нормативно-правових актів належать закони та підзаконні акти, які діють у державі і становлять єдину систему (законодавство). Чи належать до цієї системи акти Конституційного Суду, адже вони однозначно не є законами чи підзаконними актами? На мій погляд, ні.

По-перше, очевидно, що акти Конституційного Суду — це особлива правова категорія, яка потребує окремого статусу в правовому полі держави й чіткого визначення впливу на правотворчий процес. По-друге, визнання правової норми неконституційною або офіційне її тлумачення не означає створення нової норми.

Як наголосив КС, державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову, тому Суд не може втручатися в законодавчу діяльність та заповнювати прогалини в законах навіть у випадках, коли ці прогалини утворилися в результаті прийняття ним рішення про неконституційність закону або окремих його положень.

Щодо актів офіційного тлумачення, то вони, на мій погляд, також не можуть розглядатися як самостійні джерела права, оскільки є суто інтерпретаційними актами і можуть бути застосовані виключно у зв'язку із застосуванням відповідної норми.

По-третє, науковці, які вважають природу актів органу конституційної юрисдикції нормативно-правовою, в якості аргументу на свою користь наводять положення закону «Про Конституційний Суд України», згідно з яким Суд має право визнати своє рішення преюдиціальним. Вони стверджують, що тим самим такий акт стає правовою підставою для звернення громадян до судів загальної юрисдикції з метою поновлення своїх конституційних прав і законних інтересів.

Однак не можна ототожнювати поняття «підстава для звернення» та «підстава для вирішення справи судом по суті». Адже судове рішення ухвалюється виключно на підставі норм закону, а не акта КС.

«Поведінка судді, зокрема під час спілкування з представниками ЗМІ, не повинна шкодити авторитету суду»

— Останнім часом судді КС рідко проводять прес-конференції та виступають у пресі. Це робиться свідомо чи в нинішньому складі переважають особи, які не звикли до публічності?

— Питання, пов'язані із взаєминами професійного судді та представників засобів масової інформації, були предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних фахівців. Більшість із них вважає, що, хоча без відкритості та гласності не вдасться забезпечити справедливе та ефективне судочинство, можливості судді стосовно інформування громадськості про діяльність суду повинні обмежуватися як законодавчо, так і морально-етичними нормами поведінки представника судової влади.

У вітчизняному законодавстві до таких обмежень віднесено заборону:

- розголошувати відомості, що становлять державну, військову, службову, комерційну та банківську таємницю, таємницю нарадчої кімнати, інформацію про особисте життя громадян та інші відомості, про які судді дізналися під час розгляду справи, для забезпечення нерозголошення яких було прийнято рішення про закрите судове засідання;
- публічно висловлювати свою думку з питань, які стосуються провадження у справах, щодо яких судом не прийнято рішення.

Що ж до вимог морально-етичного характеру, то їх можна звести до головного: поведінка судді, зокрема під час спілкування з представниками ЗМІ, не повинна шкодити авторитету суду та судової влади в цілому. З цього приводу Європейський суд з прав людини, зокрема, зазначив: «Судді мають виявляти розважливість, що не дозволяє їм (на відміну, наприклад, від політиків) відповідати на різку критику».

Проведення прес-конференцій судді-доповідача КС із поясненнями змісту рішень або висновків не є обов'язковим. Проводити їх чи ні — кожен суддя вирішує самостійно.

На наш погляд, такі заходи були доцільними на початковому етапі діяльності Суду, оскільки більшість представників ЗМІ та й суспільство в цілому мали досить слабке уявлення про специфіку конституційного судочинства. З часом, з підвищенням рівня обізнаності суспільства з діяльністю Суду, необхідність у проведенні прес-конференцій зникатиме, що відповідає міжнародній практиці. Наприклад, у країнах ЄС традиційно суд і суддя висловлюють свою позицію виключно через рішення. Давати інтерв'ю, коментувати чи обговорювати ці рішення вважається некоректним.

У Сполучених Штатах спілкування судді з пресою щодо судових справ узагалі заборонено. До речі, один з представників американської Феміди з приводу нашої практики взаємовідносин із представниками ЗМІ, зокрема, зазначив, що судді КС інколи під час прес-конференцій «ще й додають до рішення щось від себе, що є приводом для чиновника посилатися на їхні слова, а не на текст рішення».

— Якщо, за європейськими нормами, прес-конференції судді-доповідача після оголошення рішення КС є некоректним заходом, то як бути з окремою думкою, в якій суддя не тільки коментує рішення, а й часом висловлює незгоду з правовою позицією Суду?

— Згідно зі статистичними даними протягом 1997—2007 років кількість справ, в яких судді виклали окремі думки, у відношенні до загальної кількості розглянутих Судом справ становила 25—30% за рік. Зокрема, у 1997 році розглянуто 9 справ, окремі думки суддів були написані щодо рішень, ухвалених у 2 справах.

Різке збільшення цього показника припало на останні роки. Так, у 2008 році кількість рішень, в яких були висловлені окремі думки, становила 17 із 27 справ, розглянутих Судом, у 2009-му — 20 із 36, у 2010-му — 8 із 23, у 2011-му — 9 із 20. Як свідчить статистика, авторами переважної більшості таких думок протягом цього часу були одні й ті самі судді КС. Деякі з них написали окремі думки більш ніж у 20 справах. При цьому саме ці окремі думки нерідко використовувалися певними політичними діячами для звинувачення решти суддів у, м'яко кажучи, необ'єктивності.

Ілюстрацією цього можна вважати події лютого 2012 року, коли після ухвалення Судом рішення у справі за конституційним поданням Пенсійного фонду України, у Верховній Раді було зареєстровано проект постанови про звільнення з посад за порушення присяги 4 із 6 суддів, призначених за квотою парламенту.

Автор проекту, народний депутат, в інтерв'ю представнику ЗМІ зазначив, що аналогічні звернення він також направив до глави держави та з'їзду суддів. За його словами, поза підозрою «опинилися тільки четверо суддів з його нинішнього складу» (за дивним збігом до цієї четвірки ввійшли виключно ті судді, які надали велику кількість окремих думок протягом останніх років). На думку парламентаря, саме вони є порядними суддями, «яким совість не дозволила змовчати, а всі інші повинні бути звільнені».

Такі випадки, на жаль, не є поодинокими. Ситуація, коли окремі думки суддів стають приводом як для нападок на інших суддів, так і для дискредитації позиції Конституційного Суду в цілому, останнім часом повторюється після ухваленням практично кожного рішення КС з питань, до яких прикута особлива увага громадськості.

— Але ж право на окрему думку закріплено за суддею КС безпосередньо в законі.

— Дійсно, право судді висловити свою точку зору, запропонувати своє рішення достатньо захищене в положеннях закону про КС та Регламенту Суду. Зокрема, згідно з §53 Регламенту кожний суддя, який бере участь у розгляді справи, має право подати власний проект рішення або перелік питань, які визначають його суть; на закритій частині пленарного засідання судді вільно викладають свої думки з питань, що обговорюються, вносять пропозиції, поправки до проекту рішення, тривалість та кількість їх виступів не обмежується; пропозиції та поправки суддів до проекту рішення вносяться в письмовій формі, голосування щодо кожної з них проводиться окремо.

Постає запитання: чи варто у випадках, коли автору не вдалося навести вагомих аргументів на користь своєї позиції, переконати колег у доцільності запропонованих пропозицій чи поправок, виносити їх на суд громадськості чи перетворювати на об'єкт «наукових дискусій», ставлячи тим самим під сумнів рішення колегіального органу, які, до речі, є обов'язковими до виконання? На наш погляд, ні.

Не можна також не звернути уваги й на питання морально-етичного характеру, оскільки інколи окремі думки суддів містять, м'яко кажучи, некоректні вислови. Ось деякі з таких «толерантних» висловів: «висновок у рішенні… є помилковим»; «у рішенні, по суті, проігнорована ключова позиція конституційного подання»; «вважаю таке офіційне тлумачення сумнівним» тощо.

На жаль, аналогічні або схожі за змістом, однак, по суті, неприпустимо некоректні вислови містяться практично в кожній окремій думці.

Мабуть, не зайвим буде наголосити, що суддя КС, як і будь-який інший громадянин України, повинен поважати рішення єдиного органу конституційної юрисдикції, не кажучи вже про те, що людина в мантії є публічною особою і її поведінка та вислови мають слугувати взірцем толерантності, у тому числі й у ставленні до колег. Це, до речі, є загальновизнаною міжнародною нормою поведінки суддів, закріпленою, зокрема, в Основних принципах незалежності судових органів (ухвалених Конгресом ООН 13.12.85).

«Невиважені, неузгоджені зміни норм Основного Закону не тільки не розв'язують наявних проблем, а й породжують нові»

— Деякі науковці, судді КС у відставці все частіше висловлюються за необхідність запровадження інституту конституційної скарги. Чи не втратила ця проблема актуальність?

— Незважаючи на те що проблеми, пов'язані із запровадженням в Україні інституту конституційної скарги, досліджували знані науковці, питання дотепер залишається далеким від остаточного вирішення. На мій погляд, це зумовлюється кількома як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами.

З-поміж об'єктивних я б насамперед виокремив складність організаційних питань, які потребують вирішення. Зокрема, запровадження інституту конституційної скарги потребує внесення змін до Конституції та низки законів, у яких мають бути закріплені правові наслідки такого нововведення.

До суб'єктивних належить теоретична невизначеність ролі та місця конституційної скарги у вітчизняному механізмі захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Однак головною причиною, на що я неодноразово наголошував у своїх виступах та публікаціях у ЗМІ, є відсутність політичної волі з боку парламенту, суб'єктів права на законодавчу ініціативу та інертність у цьому питанні наших провідних вчених-конституціоналістів.

Складається парадоксальна ситуація: на словах практично всі підтримують необхідність запровадження конституційної скарги, а практичних дій ніхто не вживає.

— Але ж чимало вчених вважають, що інститут конституційної скарги допоможе Суду ефективніше захищати права громадян.

— Складається враження, що вітчизняні вчені-конституціоналісти, більшість яких підтримує ідею запровадження конституційної скарги, старанно обходять гострі кути цієї проблеми. А таких, як свідчить аналіз досвіду зарубіжного конституційного судочинства, є чимало.

По-перше, це невизначеність кола питань, щодо вирішення яких суб'єкт права на конституційну скаргу може звернутися до Суду. Наприклад, в Іспанії та Російській Федерації звернутися до Конституційного суду з конституційною скаргою можна лише щодо законів. У Німеччині та Угорщині коло предметів оскарження включає крім законів, також загальні та персональні акти державної адміністрації. За конституцією Словаччини, КС цієї країни розглядає скарги на затвердження чи незатвердження мандата депутата Національної ради, ухвалює рішення про конституційність і законність виборів до Національної ради та до органів територіального самоврядування, розглядає скарги щодо результатів референдуму.

По-друге, слід визначитись і з колом осіб, які можуть бути суб'єктами права на конституційну скаргу. Приміром, у Німеччині та Іспанії обов'язковою умовою для подання такої скарги є особиста зацікавленість особи, яка її подає, в усуненні порушення її конституційних прав і свобод, а також фактичний, а не потенційний характер порушення. В Угорщині ж розгляд конституційної скарги допускається й у разі відсутності такої зацікавленості в заявника (правило «виступ співучасника» від лат. actio popularis).

Поширеною є вимога, аби особа, перш ніж звернутися до органу конституційної юрисдикції зі скаргою, використала всі інші національні засоби правового захисту. Зокрема, така процедура передбачена законом Республіки Польща «Про Конституційний трибунал». Аналогічну вимогу містить і законодавство Федеративної Республіки Німеччина (однак, якщо ймовірним є те, що законодавчий акт може спричинити «суттєву та невідворотну шкоду», особа може подати конституційну скаргу без вичерпання цих засобів захисту) та деяких інших країн.

Не можна залишити поза увагою й вітчизняний досвід конституційного судочинства. Згідно з стст.61, 95 закону про КС єдиний орган конституційної юрисдикції наділено повноваженнями розглядати питання конституційності законів або окремих їхніх положень і в разі їх офіційного тлумачення. І Суд неодноразово застосовував ці повноваження, розглядаючи справи за зверненнями громадян.

Таким чином, на цей час згідно із законодавством громадянин України, іноземець, особа без громадянства або юридична особа, звертаючись до Суду щодо офіційного тлумачення законодавчої норми, також опосередковано порушує клопотання про вирішення питання щодо конституційності останньої.

— Тобто сьогодні конституційна скарга в Україні фактично існує?

— Так, хоч і не в класичному її розумінні. Як зазначив у виступі на міжнародній конференції в Києві у вересні 2011 року голова КС Вірменії, член Венеціанської комісії професор Гагік Арутюнян, «в Україні особа може звернутися до Конституційного Суду із запитом про офіційне тлумачення, якщо стверджує, що суперечності в застосуванні закону можуть призвести або призвели до порушення її конституційних прав. У даному випадку питання стосується не індивідуального акта, а тлумачення нормативного акта. Таким чином, конституційне звернення, по суті, виконує функцію нормативної конституційної скарги».

Ці ключові питання, пов'язані із запровадженням інституту конституційної скарги, на науковому рівні достатньо не вивчені. Публікації в ЗМІ та навіть наукові статті в юридичних виданнях зводяться до повторення як аксіоми твердження, що конституційна скарга є панацеєю від усіх порушень громадянських прав і з її запровадженням усі ці порушення автоматично зникнуть.

Проте досвід показує, що невиважені, неузгоджені з іншими конституційними положеннями зміни норм Основного Закону не тільки не розв'язують наявних проблем, а й породжують нові.

На наше переконання, внесенню змін до Конституції повинне передувати ретельне дослідження доцільності таких змін та правових наслідків їх прийняття. Не буде зайвим і проведення дискусії в суспільстві з метою з'ясування громадської думки та визначення рівня підтримки реформістських пропозицій серед різних верств населення. Одним з таких заходів була проведена у вересні 2011 року за ініціативою Суду міжнародна науково-практична конференція «Захист прав людини органами конституційної юрисдикції: можливості і проблеми індивідуального доступу».

— Наскільки пам'ятаю, це був наймасштабніший захід за весь період функціонування Суду.

— Додам: і найбільш представницький. На цьому форумі, який пройшов за підтримки Президента України, Голови Верховної Ради, Венеціанської комісії та Німецького фонду міжнародного правового співробітництва, була представлена еліта зарубіжної та вітчизняної конституційної юстиції: понад 100 учасників, включаючи керівництво держави, керівників органів державної влади, представників вітчизняних академічних кіл, а також керівників та представників органів конституційної юрисдикції з 18 зарубіжних країн.

Вітаючи учасників конференції, Президент України Віктор Янукович наголосив на тому, що «цей захід відбувається під час українського головування в Комітеті міністрів Ради Європи, одним із пріоритетів діяльності якого є забезпечення індивідуального доступу громадян до конституційної юстиції».

Під час виступів та дискусій було окреслено коло проблем, які стосувалися запровадження та функціонування інституту конституційної скарги в зарубіжних країнах. Тож тим, хто цікавиться цією проблематикою, раджу ознайомитися з матеріалами конференції, які видано окремою книжкою.

— До речі, як розвиваються міжнародні зв'язки Суду?

— За 15 років Суд установив відносини з органами конституційної юрисдикції багатьох іноземних держав. Ця робота значно активізувалася в останні роки. Зокрема, у грудні 2011 року вперше в присутності Президента України відбулася церемонія підписання меморандуму про співпрацю між КС України й КС Таджикистану. У тому ж році КС України, який є повноправним членом Конференції європейських конституційних судів, ухвалив рішення про вступ до Всесвітньої конференції конституційного правосуддя, ставши одним із 30 судів-засновників цієї організації.

Продовжуються ділові контакти з представниками Ради Європи. Торік я за дорученням Суду зустрічався з делегацією співдоповідачів Моніторингового комітету ПАРЄ, головою Європейського суду з прав людини Жаном-Полем Костою. Заступники Голови КС Сергій Винокуров та Юрій Баулін мали зустріч з комісаром Ради Європи з прав людини Томасом Гаммарбергом.

Важливими подіями стали вже традиційні зустрічі голів і суддів КС України та Європейського суду з прав людини. У липні 2011 року на моє запрошення нас відвідав тодішній керівник цієї установи Ж.-П.Коста. На початку 2012 року я брав участь у відкритті нового судового року ЄСПЛ. Під час цього заходу і особистого прийому нинішній його голова Ніколас Братца, зокрема, наголосив, що останні рішення КС України з питань тлумачення законів свідчать про посилення його позиції «стосовно захисту прав і свобод людини та громадянина».

Таким чином, зовнішня діяльність Суду сприяє зміцненню не тільки його високого міжнародного авторитету у світовій спільноті органів конституційної юрисдикції, а й України як правової та демократичної держави.

«За кожною справою — доля людини, її надія на поновлення порушених прав»

— Як би ви оцінили юридичний рівень звернень, які надходять до КС?

— За час, який минув від дня ухвалення першого рішення КС, до нього надійшло понад 2500 звернень громадян щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України. При цьому їх кількість останнім часом значно збільшилася. Наприклад, якщо протягом першого 10-річчя діяльності до Суду щорічно зверталося в середньому близько 170 громадян, то у 2010—2011 роках таких звернень уже реєструвалося більш ніж по 400.

При цьому в попередні 13 років роботи Суду не більш ніж 2 звернення громадян з усіх тих, які надходили за рік, відповідали вимогам закону і були розглянуті Судом. Натомість у 2010 році уже 5 з 23 справ було розглянуто Судом за зверненнями громадян, торік — 6 із 20, тобто майже кожну третю, а за 4 місяці цього року — 5 з 11.

Наведені цифри для мене не просто статистичні дані. За кожною справою — доля людини, її надія на поновлення порушених громадянських або майнових прав.

Можна навести непоодинокі приклади, коли Суд, роз'яснивши положення Конституції та законів України, захистив від порушень такі важливі права людей, як право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (справи за зверненнями громадян О.Барабаша, Г.Дзюби, О.Гулеватого), на соціальний захист (Р.Стешина), на житло (С.Ярового, Г.Власова), на судовий захист (В.Заїченко, А.Суботи) та ін.

— Чи не пов'язана активізація діяльності Суду стосовно розгляду справ за зверненнями громадян з тим, що за останні 2 роки до КС майже не звертаються зі спорами про розподіл повноважень між Президентом, Верховною Радою та Урядом?

— Безумовно, нинішня політична стабільність у відносинах між органами державної влади та в країні в цілому позитивно вплинула на діяльність Суду. Це стосується і розгляду звернень громадян з питань захисту їхніх конституційних прав.

Одначе, на мій погляд, не в останню чергу цьому сприяло й здійснення останнім часом заходів щодо підвищення рівня інформованості громадян про компетенцію Суду та його можливості в галузі захисту прав і свобод. Так, починаючи з 2010 року працівники секретаріату тричі на тиждень здійснюють особистий прийом громадян, під час якого дають консультації з питань, за якими громадяни можуть звертатися до КС, а також здійснюють правовий аналіз конституційних звернень та (за наявності недоліків) надають допомогу щодо їх усунення.

Було також розроблено пам'ятку для громадян та юридичних осіб про порядок унесення конституційних звернень та за підтримки Канадського агентства з міжнародного розвитку в рамках українсько-канадського проекту судової співпраці видано буклет «Правова допомога громадянам». Пам'ятка й буклет надаються або надсилаються всім громадянам, котрі звернулися до єдиного органу конституційної юрисдикції з будь-яких питань. Недавно інформаційно-методичні матеріали для громадян, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб щодо підготовки конституційних звернень також розміщено на нашому веб-сайті.

Якщо раніше громадянину тільки повідомляли, що його звернення не відповідає вимогам закону, і воно поверталося, то тепер зазначається, що лист має виключно інформаційно-роз'яснювальний характер і не позбавляє громадянина права знову звернутися до Суду з порушених питань у разі усунення певних недоліків. Здавалося б, це дрібниця, але в громадянина залишається ще один шанс на можливе відновлення його порушених, як він уважає, конституційних прав.

Останнім часом стало традицією проведення науково-практичних конференцій, семінарів, круглих столів з питань здійснення конституційного судочинства, спільних засідань представників Суду та Національної академії правових наук України. За зверненнями керівників юридичних вищих навчальних закладів студентам і аспірантам, які спеціалізуються на конституційному праві, надається можливість пройти стажування під керівництвом досвідчених працівників апарату.

Прагнучи більшої відкритості й прозорості своєї діяльності, Суд започаткував практику проведення прямих телевізійних трансляцій пленарних засідань. Регулярно проводяться екскурсії та дні відкритих дверей, під час яких відвідувачі можуть ознайомитися з роботою суддів та служб секретаріату Суду. Вже стали традиційними відвідини суддями та представниками профспілки Суду дитячих закладів, що на Київщині, з подарунками для дітлахів, позбавлених батьківської ласки, придбано обладнання для зберігання крові та її компонентів для Національної дитячої спеціалізованої лікарні «Охматдит» тощо.

Приємно читати листи громадян до Суду такого змісту: «Дуже вдячний за відповідь на моє звернення і пам'ятку про порядок звернення до КС. Я за фахом будівельник, а не юрист. Тому за вашою порадою звернуся до уповноваженого ВР з прав людини» (П.Шкарпета, м.Вінниця); «Дуже вдячний за оперативність та змістовну відповідь на мою заяву» (О.Рябцев, м.Донецьк); «Роль рішень КС щодо офіційного тлумачення Конституції важлива також і тому, що клопотання про таке тлумачення — єдина надана законодавцем пересічному громадянину можливість звертатися за захистом своїх прав безпосередньо до органу конституційної юрисдикції в Україні» (І.Головань, адвокат, кандидат юридичних наук).

Суд і надалі виходитиме з того, що чим більше громадян володітиме інформацією про його роботу, тим більше в них з'явиться можливостей поновити свої порушені конституційні права.

«Рівень кваліфікаційних вимог до кандидата на посаду судді КС відповідає міжнародним стандартам»

— Останнім часом у ЗМІ з'являються публікації, автори яких стверджують, що рівень нинішнього Суду значно знизився, бо в єдиному органі конституційної юрисдикції замало знаних вчених, докторів наук. Наскільки виправдана така критика і чи погоджуєтеся ви з необхідністю посилення вимог до кваліфікації претендентів на посаду судді КС?

— Законодавець надає особливого значення професіоналізму суддів КС, про що, зокрема, свідчить запровадження досить жорстких спеціальних кваліфікаційних вимог до кандидатів на ці посади. Згідно з Конституцією суддею КС «може бути громадянин України, який на день призначення досяг 40 років, має вищу юридичну освіту і стаж роботи за фахом не менш як 10 років, проживає в Україні протягом останніх 20 років та володіє державною мовою». Тобто суддею єдиного органу конституційної юрисдикції може бути призначена особа не тільки з високим рівнем професійних знань, а й з достатнім життєвим досвідом, яка до того ж зробила певну службову кар'єру, що наперед передбачає її відповідальне ставлення до виконання службових обов'язків.

Тому, на мій погляд, кваліфікаційні вимоги до кандидата на посаду судді КС в Україні встановлено на достатньо високому рівні і відповідають європейським стандартам. Стосовно нинішнього складу Суду зауважу, що переважна більшість суддів має наукові звання:

- докторів наук (Юрій Баулін, Василь Бринцев);
- кандидатів наук (Михайло Гультай, Михайло Запорожець, Володимир Кампо, Михайло Колос, Дмитро Лилак, Марія Маркуш, В'ячеслав Овчаренко, Петро Стецюк, Андрій Стрижак, Віктор Шишкін).

До того ж рівень компетентності КС посилюється й тим, що до його складу, крім науковців у сфері права, входять досвідчені юристи-практики — Сергій Вдовіченко, Сергій Винокуров, Олександр Пасенюк, Олег Сергейчук, Наталя Шаптала. Наукові статті суддів КС регулярно публікуються у «Віснику Конституційного Суду України», журналі «Право України», «Віснику Національної академії правових наук України», періодичних виданнях багатьох навчальних юридичних закладів.

Отже, незрозуміло, про яке «зниження рівня» Суду взагалі може йтися?!

Взагалі будь-які порівняння «рівнів професіоналізму» діючих суддів та суддів, які знаходяться у відставці (а їх сьогодні вже 27), є некоректним, а для мене особисто — неприйнятним.

— Тоді ще одне запитання: дуже цікаво, яким чином визначаються судді-доповідачі у справах. За якими критеріями ви розподіляєте справи?

— Згідно з Регламентом Голова КС не розподіляє справи, а лише направляє конституційні подання та звернення до колегій. Їх розподіл між суддями проводиться колегією рівномірно, з урахуванням спеціалізації. Кандидатура судді-доповідача затверджується на засіданні відповідної колегії.

Хоча саме суддя-доповідач готує первісний проект рішення, висновку КС у справі, який вноситься на закриту частину пленарного засідання, це не може бути об'єктивною оцінкою реальної участі інших суддів у формуванні остаточної редакції акта Суду як колегіального органу. Тому хочу, так би мовити, прохилити завісу та ознайомити читачів з деякими особливостями процесу прийняття рішень КС.

По-перше, як зазначалося, право подати власний проект рішення, висновку в справі, крім судді-доповідача, має кожний суддя КС, який бере участь у розгляді справи. У разі надходження кількох проектів Суд бере за основу один з них. При цьому рішення не завжди на користь проекту судді-доповідача.

По-друге, на закритій частині пленарного засідання (а таких засідань, як свідчить практика, може бути і 10, і 20, а то й більше), судді КС вільно викладають свої думки з питань, що обговорюються, вносять пропозиції, поправки до проекту рішення, висновку в справі. Пропозиції та поправки подаються в письмовій формі, голосування щодо кожної з них проводиться окремо.

По-третє, на голосування в цілому ставиться проект рішення, висновку, підготовлений з урахуванням пропозицій та поправок, які одержали найбільшу підтримку.

Саме в такий спосіб кожний суддя КС реалізує передбачені законом повноваження брати участь у розгляді справи.

А для цього він повинен детально вивчати не тільки справи, за якими є суддею-доповідачем, а й усі інші, які розглядає Суд. До того ж це стосується не тільки тих справ, у яких КС приймає рішення чи ухвалює висновки, а й так званих відмовних справ. До слова, інколи розгляд справи про відмову у відкритті конституційного провадження проходить не менш складно, ніж деякі справи, в яких приймається рішення.Таким чином, кожний суддя КС протягом року працює з 80—100 справами, а в деякі роки й з більшою кількістю.

Отже, акт єдиного органу конституційної юрисдикції є результатом напруженої, копіткої та наполегливої діяльності всіх суддів, які брали участь у розгляді справи, а не лише судді-доповідача. Нерідко останній варіант суттєво відрізняється від проекту.

— Під час конституційної реформи є можливість виправити або вилучити з Основного Закону положення, які заважають розвитку конституційної юстиції в Україні. Раніше, наприклад, пропонувалося підвищити граничний вік для суддів, дозволити їм залишатися на посаді в разі повторного призначення тощо. Які норми стосовно діяльності КС, на ваш погляд, варто включити до проекту нової Конституції?

— Я не бачу в тексті Конституції положень, які заважали б розвитку не тільки конституційного правосуддя, а й узагалі будь-якого загальновизнаного міжнародною спільнотою правового чи демократичного інституту в нашій державі.

Певна річ, законодавство, у тому числі конституційне, повинно удосконалюватися відповідно зі змінами суспільних відносин, в наукових колах з цього приводу навіть існує спеціальний термін — «жива конституція».

Однак цінність Конституції як Основного Закону держави полягає насамперед у її неухильному дотриманні.

Не випадково Президент В.Янукович, спілкуючись із представниками ЗМІ, наголосив, що «найкраща Конституція — це та, яка виконується»!

Що стосується новацій, про які ви говорите, то їх запровадження належить до повноважень народу України як єдиного джерела влади у державі та єдиного законодавчого органу України — її парламенту. До того ж, оскільки такі зміни до акта найвищої юридичної сили можуть бути предметом дослідження Суду, я згідно із законом не маю права висловлюватися щодо них до прийняття КС відповідного рішення.

— Дякую за змістовні та обгрунтовані відповіді. Дозвольте від імені редакційної колегії нашого тижневика привітати вас, усіх суддів та працівників апарату КС із 15-ю річницею ухвалення першого рішення та побажати нових досягнень у справі захисту Конституції та гарантованих нею прав і свобод людини та громадянина!

— Дякую за поздоровлення й надану редакційною колегією тижневика «Закон і Бізнес» можливість поспілкуватися з вашими читачами.

Користуючись нагодою, хочу привітати суддів КС у відставці Тимченка І.А.,Вознюка В.Д., Козюбру М.І., Костицького М.В., Малинникову Л.Ф., Мартиненка П.Ф.,Мироненка О.М., Німченка В.І., Розенка В.І., Савенка М.Д., Селівона М.Ф., Скомороху В.Є., Тихого В.П., Чубар Л.П.,Яценка С.С., які приймали участь у історичному засіданні КС 13 травня 1997 року, зі славним ювілеєм, а всім читачам побажати миру, достатку, злагоди та нових творчих здобутків у ім'я нашої Вітчизни!

На все добре!

«Суд не може втручатися в законодавчу діяльність і заповнювати прогалини в законах».

«Окремі думки нерідко використовувалися певними політичними діячами для звинувачення решти суддів у, м'яко кажучи, необ'єктивності».

ВІТАЄМО!

СТАНІСЛАВ ПОГРЕБНЯК
19 травня, 59 років

Голова Апеляційного суду м.Севастополя, заслужений юрист України.

НАДІЯ ГУБЕНКО
19 травня

Суддя Вищого господарського суду, заслужений юрист України.

МИКОЛА КОЛОМІЄЦЬ
21 травня, 63 роки

Голова Апеляційного суду Тернопільської області, заслужений юрист України.

ВОЛОДИМИР ШАПОВАЛ
25 травня, 64 роки

Член Вищої ради юстиції, суддя Конституційного Суду у відставці, доктор юридичних наук, заслужений юрист України, кавалер ордена «За заслуги» усіх ступенів, нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого V, IV ступенів.

ВАСИЛЬ КОСЕНКО
25 травня, 63 роки

Суддя Верховного Суду у відставці, заступник керівника секретаріату Вищої кваліфікаційної комісії суддів — керівник служби дисциплінарних інспекторів, заслужений юрист України.

ЗАСІДАННЯ

Збережена мантія

Суддя визнала свою помилку й залишилася на посаді

ТЕТЯНА КУЛАГІНА

Загроза втрати мантій нависла над трьома столичними суддями. Вони потрапили під приціл Вищої ради юстиції, щоправда, двом вдалося залишитися на посадах. Члени колегіального органу дійшли висновку, що претензії до законників не тягнуть на звільнення за порушення присяги.

Порушення без умислу

За крок до звільнення опинилися, зокрема, суддя Шевченківського райсуду м.Києва Ірина Макаренко, суддя Апеляційного суду м.Києва Світлана Кулікова (за дії, вчинені на посаді судді Дніпровського районного суду м.Києва). Питання щодо внесення подання про їхнє звільнення ВРЮ розглядала на засіданні 15 травня. Також до порядку денного засідання ВРЮ вкотре включалося питання про звільнення Станіслава Ноздрякова з посади судді Подільського райсуду м.Києва за порушення присяги. Таку пропозицію вніс член ВРЮ, заступник Генпрокурора Михайло Гаврилюк. Кілька разів вирішення цього питання відкладалося, щоб всебічно вивчити ситуацію й розібратися в сумлінності служителя Феміди. 15 травня С.Ноздряков не з'явився на засідання ВРЮ, а оскільки це його перша неявка, розгляд пропозиції перенесли на наступне засідання. Що стосується двох інших столичних законників, їм вдалося залишитися на посадах. Так, І.Макаренко зізналася, що припустилася помилки. Претензії до судді полягали в тому, що вона минулого року винесла незаконну постанову про відмову в задоволенні подання про застосування екстрадиційного арешту. Після винесення постанови особу було звільнено з-під варти і вона дотепер перебуває в міжнародному розшуку.

За словами М.Гаврилюка, автора пропозиції про звільнення, у своїй постанові вона вказала, що прокурор не є належним суб'єктом внесення подання щодо застосування екстрадиційного арешту. Апеляційний суд у свою чергу скасував постанову судді, а всі доводи, наведені в ній, визнав безпідставними та необгрунтованими. «Я вважаю, що суддя грубо порушила законодавство, зокрема вимоги ст.463 КПК, де чітко зазначено, що прокурор є суб'єктом внесення такого подання, а тому суддя підлягає звільненню за порушення присяги», — підсумував М.Гаврилюк.

На своє виправдання суддя І.Макаренко пояснила, що на той момент, коли вона розглядала подання, ще не існувало загальної практики з цих питань, оскільки було внесено зміни до законодавства. «Фактично це було перше подання щодо застосування екстрадиційного арешту. І я не заперечую своєї помилки, але це було неумисно», — переконувала суддя. Крім відсутності практики, служителька Феміди посилалася на велике навантаження, що також могло бути причиною помилки. «Але ж ви виявили бажання працювати в Шевченківському райсуді м.Києва і до того ж працювали в апараті цього суду й мали уявлення, що таке Шевченківський райсуд», — наголосила член ВРЮ Інна Отрош. Порадившись, члени Ради відхилили пропозицію про її звільнення.

Загалом усім претендентам на прощання з Фемідою, питання щодо яких члени ВРЮ розглянули 15 травня, вдалося втриматися на своїх місцях. Рада відхилила 8 пропозицій щодо звільнення 7 суддів та затвердила 10 матеріалів перевірок щодо 16 суддів з висновком про відсутність підстав для внесення подань про звільнення за порушення присяги.

Водночас ВРЮ повторно внесе подання до Верховної Ради про звільнення Миколи Тищука з посади судді Оболонського райсуду м.Києва за порушення присяги. 21 лютого цього року ВРЮ за результатами перевірки відомостей, викладених у рекомендації Кваліфікаційної комісії суддів загальних судів Київського апеляційного округу від 31.03.2006, дійшла висновку, що служитель Феміди заслуговує на звільнення. Однак на засіданні Верховної Ради 11 квітня цього року подання ВРЮ не набрало необхідної кількості голосів.

«Перепустки» на місця

Також під час засідання ВРЮ заповнила вакантні посади у керівників судах. Розглянувши кандидатури, яких рекомендувала Рада суддів загальних судів, ВРЮ підвищила трьох заступників до голів судів.

Місце очільника Броварського міськрайонного суду Київської області отримав колишній заступник Валерій Василишин, головою Рівненського міського суду Рівненської області призначили Миколу Герасимчука, а Олена Кочура змінила посаду заступника голови Новгород-Сіверського райсуду Чернігівської області на крісло керманича.

Отримати адмінпосаду не вдалося лише одному кандидату — Олександрові Струкову, який претендував на головування в Октябрському райсуді м.Полтави. Раді знадобиться додатковий час на вивчення матеріалів, а тому розгляд питання про його призначення відклали.

Крім цього, з'явилася вакансія голови в Харківському райсуді Харківської області. Розглянувши подання РСЗС, ВРЮ звільнила очільника цього суду Євгена Чайченка.

Водночас Рада провела співбесіди з претендентами на мантії, котрі перемогли в другому конкурсі першого добору на зайняття вакантних посад у судах і були рекомендовані ВККС. Так, ВРЮ внесла подання Президентові про призначення Ольги Ференц на посаду судді Старосамбірського райсуду Львівської області. Кандидатуру Олександра Рудя (претендував на посаду судді Крижопільського райсуду Вінницької області) відклали для детальнішої перевірки.

ВІДХІД

Президент України
Указ

Про звільнення судді

Відповідно до пункту 1 частини п'ятої статті 126 Конституції України

Постановляю:

Звільнити
Щасну Олену Вікторівну
з посади судді Подільського районного суду міста Києва
у зв'язку із закінченням строку, на який її призначено.

Президент України
В.ЯНУКОВИЧ

м.Київ,
24 квітня 2012 року
№284/2012

РЕКОМЕНДАЦІЇ

«Резервістів» — до роботи

АНІ ГАЛУК

Вища кваліфікаційна комісія суддів рекомендувала 29 кандидатів на посади суддів уперше, які перебували в резерві й були визнані переможцями конкурсу на зайняття вакантних посад, який відбувся в березні. Лише одному претенденту на мантію не вдалося отримати підтримку «кваліфікаційників».

Більшість кандидатів 11 травня без проблем пройшли співбесіду з членами ВККС. Спеціальна перевірка не виявила перешкод на шляху до посад. Чимало охочих одягнути мантії вже добре обізнані з суддівською справою: не один рік працюють секретарями судових засідань чи помічниками. Однак досвід роботи в судових установах не надто заспокоював знервованих кандидатів, які, чекаючи своєї черги, повсякчас допитувалися в журналістів, що відбувається в залі засідання.

Члени комісії здебільшого звертали увагу на те, як претенденти, котрі мешкають досить далеко від суду, планують добиратися на роботу. На це питання довелося відповідати не одному кандидату. Так, Ольга Турак, яка претендувала на посаду судді Турійського райсуду Волинської області, а проживає в м.Луцьку, переконувала комісію, що згодна щодня долати близько 90 км. При цьому претендентам, яких не лякає ані відстань, ані розлука з сім'єю, члени комісії нагадали, що вони йдуть працювати на п'ять років, а тому не виключено, що через місяць благатимуть перевести їх ближче до домівки. Вкотре заступник голови ВККС Микола Пінчук закликав кандидатів узгоджувати подібні питання, щоб ніщо не заважало здійснювати правосуддя.

Втім, підтримка ВККС ще не гарантує, що мантії в кандидатів уже в руках. Попереду в них не менш важливе випробування — довести свою готовність бути суддями членам Вищої ради юстиції. Кандидати, рекомендовані ВККС, повинні написати реферат і поспілкуватися з членами ВРЮ. Якщо рецензії будуть позитивними, а відповіді під час співбесіди задовольнять представників колегіального органу, до призначення на посаду судді залишиться один крок. Щоправда, практика нещодавнього добору суддів показала, що саме несерйозне ставлення до написання рефератів завадило деяким претендентам одягти мантії. Тому у ВККС порадили кандидатам свідомо оставитися до написання робіт.

Отримати рекомендацію від ВККС не вдалося претенденту на посаду судді Кіцманського райсуду Чернівецької області Олександру Пацурківському. До речі, це вже не перша відмова, яку він отримав від членів ВККС. Восени минулого року його не допустили до участі в конкурсі на заміщення вакантних посад. Причиною послугували звернення громадян, що надійшли до ВККС. У них наведено інформацію, що негативно характеризує О.Пацурківського, викладено відомості щодо протиправних дій та неетичної поведінки. У цьому році ситуація повторилася. ВККС знову не дала йому рекомендації й виключила з резерву.

ПИТАННЯ РУБА

«Як тебе не любити, Києве мій»,

або Чим керуються законники при переведенні до столиці

МАРИНА БОЙКО

Деякі кандидати на посаду судді вперше запевняють Вищу кваліфікаційну комісію суддів, що свідомо залишають м.Київ і їдуть працювати, наприклад, до м.Донецька щонайменше на 5 років. Та іноді чомусь ці «клятви» дуже швидко втрачають силу. А деколи, аби не завадити судді працювати в столиці, постійно діючий орган змінює свої негласні правила.

Перевідний прецедент

«Дивіться ж, ми все записуємо. Якщо через деякий час захочете перевестися ближче до дому, то ми нагадаємо: ви обіцяли працювати в суді 5 років» — таке попередження чують кандидати на посаду судді вперше, які заради мантій готові залишити рідне місто й податися на край світу.

Комісія неодноразово порушувала питання переведення суддів у межах 5-річного строку перебування на посаді. «Переведення не для того, щоб ми покращували житлові, сімейні, побутові умови суддів. Ми — не профком, не соціальна комісія, ми — кваліфкомісія. Якби ви казали, що хочете підвищити свою кваліфікацію, це була б інша справа. Судовій системі потрібні люди, які пішли на посаду в конкретний суд і там працюють. І працюють доти, доки ми їх не «підвищимо» (якщо якість роботи буде високою) або не скажемо «до побачення», — ще на минулорічних засіданнях підкреслював голова ВККС Ігор Самсін.

Після цього в «перевідній» практиці відбулися зміни: дехто із законників як причину переходу до іншого суду почав указувати бажання підвищити кваліфікацію. Восени 2011-го, коли комісія розпочала роздавати рекомендації кандидатам-«першачкам», з'явилася нова «перевідна» тенденція. Претендентів на мантії попереджали: аби перевестися до іншої обителі Феміди, потрібно показати, на що ти здатен, як розглядаєш справи.

О.Соколова (праворуч) захотіла перевестися з донецького суду до київського, адже в столиці працює її чоловік. А от А.Басалаєвій не вдалося перейти до Окружного адмінсуду м.Києва.

Проте вже взимку 2012-го це «правило» було порушено. Звичайно, претензій комісії не можна висловлювати, адже вона діє в межах закону «Про судоустрій і статус суддів»: ним не передбачені особливі умови переведення для тих, хто не пройшов 5-річне «загартування». І немає там жодних обмежень для охочих служити Феміді саме в столиці.

Так, у лютому цього року четверо законників отримали рекомендації для переведення, навіть не склавши суддівської присяги. Нагадаємо: відповідно до ст.55 закону «Про судоустрій і статус суддів» особа, вперше призначена на посаду судді, набуває повноважень після складення присяги. Указом Президента від 23.01.2012 Віту Бондарчук було призначено на посаду до Господарського суду Дніпропетровської області, Віталія Літвінова — до Вишгородського райсуду Київської області, Віктора Шулежка та Віктора Данилишина — до Житомирського окружного адмінсуду.

Не пройшовши бойового хрещення, вони отримали рекомендації для переведення до столичних обителей Феміди: В.Бондарчук — до Господарського суду м.Києва, В.Літвінов — до Оболонського райсуду м.Києва, В.Шулежко та В.Данилишин — до Окружного адмінсуду м.Києва.

Батьківська стежка

До речі, навколо Окружного адмінсуду м.Києва теж вирують «перевідні» пристрасті. 17 квітня на засіданні ВККС троє кандидатів змагалися за одну вільну посаду в цій обителі Феміди. Один із трьох претендентів на посаду — Євген Гаманко з Окружного адмінсуду АР Крим — відкликав заяву про переведення. Тож комісія влаштувала конкурс між Оленою Соколовою з Донецького окружного адмінсуду та Аллою Басалаєвою з Дарницького райсуду м.Києва.

Суддівський стаж О.Соколової — майже 2,5 роки, а от А.Басалаєва була призначена на посаду в січні цього року (приступила до виконання обов'язків 1.03.2012). Суддя з Донецька повідомила, що хоче перевестися до столиці за сімейними обставинами: тут працює її чоловік. А от у київської судді причина була зовсім інша — у Дарницькому райсуді м.Києва велике навантаження. Шальки терезів схилилися в бік О.Соколової: «кваліфікаційники» дали згоду на її переведення.

15 травня в порядку денному засідання знову значилося прізвище А.Басалаєвої. Та на горизонті з'явився ще один кандидат на посаду до Окружного адмінсуду м.Києва — Костянтин Кобилянський із Господарського суду Дніпропетровської області (призначений указом Президента від 23.01.2012). А.Басалаєва на засідання не прийшла, а К.Кобилянський отримав перевідну «перепустку». Мабуть, він вирішив обрати «адміністративну» стежку як і його батько.

Подвійні стандарти

Якщо служитель Феміди має намір змінити суд, комісія уважно перевіряє, аби в його провадженні не залишалося багато справ. Адже законник, який не може своєчасно розглянути справи в, так би мовити, домашніх умовах, не впорається зі своїми обов'язками і в столиці. З цих причин операція «переведення» часто опиняється під загрозою зриву: «кваліфікаційники» перевіряють, чому в судді так багато справ-«хвостів», а потім вирішують, чи надавати рекомендацію для переведення. Після таких ревізій деякі володарі мантій прощаються з мрією перейти на роботу до іншої обителі Феміди. Інколи негласне правило «якщо маєш залишок і порушуєш строки розгляду справи, то дорога до посади в іншому суді для тебе закрита» ігнорується.

Так, 14 травня перевідну «перепустку» отримав Віталій Циктіч з Ясинуватського міськрайсуду Донецької області (призначений на посаду указом Президента від 14.04.2008). Він облюбував для себе місце в Шевченківському райсуді м.Києва. «Характеризується позитивно, до дисциплінарної відповідальності не притягувався», — зазначалося в матеріалах «справи Циктіча». До столиці він хоче перевестися, аби «підвищити фаховий рівень і професійно удосконалитися».

Також комісія повідомила, що на сьогодні в його провадженні перебуває трохи більше 100 справ (зокрема, 41 кримінальна і 50 цивільних). 50 справ (26 кримінальних, 23 цивільні, одна адміністративна) з них суддя розглядає понад 3 місяці (а це вже порушення строків розгляду). До того ж у провадженні В.Циктіча є кримінальні справи, за якою особи тримаються під вартою і більше 6 місяців, і понад рік.

«Тривалий розгляд справ не характерний для м.Києва», — попередив В.Циктіча член комісії Дмитро Сокуренко.

Звичайно, сьогодні працювати в столичному суді престижно. Кандидатів, які переводяться до м.Києва, зрозуміти можна. Але ВККС могла б бути більш послідовною і не давати добро законникам на перехід до цих судів, аби потім не бідкатися на брак кадрів у деяких областях.

«ДИСЦИПЛІНАРКА»

Догана для аса

Нерозумний строк розгляду справи занапастив законника з 20-річним стажем

МАРИНА ЗАКАБЛУК

Вища кваліфікаційна комісія суддів притягнула до дисциплінарної відповідальності володаря мантії з Харкова, котрий 6,5 року розглядав кримінальну справу.

У 2005 р. на розгляд судді Олександра Майстренка з Московського районного суду м.Харкова надійшла справа за обвинуваченням громадянина М. у скоєнні злочину, передбаченого ст.190 («Шахрайство») та ст.191 КК («Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем»). У 2012-му ця справа стала причиною приїзду законника на засідання ВККС.

Річ у тому, що М. (обвинувачений у кримінальній справі) звернувся до комісії зі скаргою на дії судді, а саме: істотне порушення норм процесуального права, невжиття заходів для розгляду справи в розумні строки.

«Чому ви так довго розглядали справу?» — поцікавився голова ВККС Ігор Самсін у володаря мантії. Той пояснив, що 1,5 року на засідання не з'являлися представники прокуратури. До того ж свідки «знаходилися майже по всій території України», тому виникали проблеми з їх приводом. «Потім один із суддів колегії пішов у відставку, і справу довелося розглядати спочатку», — розповів О.Майстренко.

О.Майстренко отримав догану за затягування строків розгляду справи.

Також він повідомив, що в березні цього року суд вирішив направити справу на додаткове розслідування. «А чому ви не могли направити її на додаткове розслідування, коли прокурор не приходив? Остерігалися, що вам скасують це рішення?» — запитання І.Самсіна залишилося без відповіді судді.

Як з'ясувалося, харківський законник уже майже 20 років служить Феміді. Один із членів постійно діючого органу зауважив, що суддя з таким стажем повинен бути майстром своєї справи, справжнім асом.

«Ви вже 20 років працюєте суддею! Я розумію, якби ви були на посаді 20 днів чи 2 роки. У такому разі ми ще б могли повірити, що причина в нестачі досвіду. Зізнайтеся чесно: може, ви забули про цю справу, вона лежала десь у канцелярії?» — висунув версію очільник ВККС.

«Я призначав справу до розгляду», — виправдовувався О.Майстренко. «Я ж теж суддя, працював у місцевому суді. До мене міліція і прокурор бігли на процес!» — розповів І.Самсін. «У нас немає такого», — зауважив законник.

Деякі члени комісії не повірили, що прокурор 1,5 року не з'являвся на засідання. «Цього не може бути!» — обурилася «кваліфікаційниця» Галина Колеснік. Така неповага з боку прокуратури, на думку комісії, мабуть, свідчить про те, що О.Майстренка «вже й за суддю не вважають».

Усі пояснення судді не врятували його від догани, адже постійно діючий орган вирішив: служитель Феміди з Харкова не вжив належних заходів, аби забезпечити розгляд справи в розумні строки. Та, судячи з реакції членів ВККС та обставин цієї «дисциплінарки», справжні причини тяганини залишилися невідомими. Не виключно, що суддя розплатився доганою за те, що йшов назустріч прокуратурі, але остання не спромоглася за 6,5 років зібрати докази вини обвинуваченого.

СЕМІНАР

Господарська єдність

Аби викоренити подвійну практику застосування законодавства, представники Львівського апеляційного господарського суду обговорили з законниками місцевих обителей Феміди питання, що стосуються апеляційних скарг на ухвали місцевого господарського суду.

Відкрив семінар-нараду, який відбувся 11 травня, голова Львівського апеляційного господарського суду Борис Плотніцький, наголосивши, що проведення семінарів на базі очолюваної ним установи веде до зниження тенденції подвійної практики застосування законодавства.

Під час семінару розглядалися питання оскарження в апеляційному порядку ухвал судів перших інстанцій про повернення позовних заяв, передання справ за підсудністю, вжиття запобіжних заходів, зупинення провадження, ухвал, прийнятих за результатами перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами та за результатами розгляду скарг на дії органів державної виконавчої служби.

У своєму виступі секретар першої судової палати Львівського апеляційного господарського суду Д.Новосад звернула увагу учасників семінару на основні підстави повернення обителями Феміди першої інстанції позовних заяв без розгляду, які встановлені Господарським процесуальним кодексом, а також зауважила, що з метою забезпечення однакового та правильного застосування законодавства при вирішенні питання повернення позовних заяв потрібно керуватися роз'ясненнями, наведеними в постановах пленуму Вищого господарського суду.

У свою чергу суддя Львівського апеляційного господарського суду Г.Кордюк провела короткий огляд загальних теоретичних питань та зауважила, що суди першої інстанції при розгляді заяв про вжиття заходів до забезпечення позову в повному обсязі мають здійснювати оцінку обгрунтованості доказів заявника та оцінювати докази, які надані заявником на обгрунтування причин звернення. З цією метою та з урахуванням загальних вимог, передбачених ст.33 ГПК, обов'язковим є подання доказів наявності фактичних обставин, з якими пов'язується застосування певного заходу до забезпечення позову.

Секретар другої судової плати Львівського апеляційного господарського суду В.Кузь звернув увагу законників на те, що вжиття заходів до забезпечення позову у вигляді накладення арешту на нерухоме майно може бути застосоване як крайній захід, аргументувавши свою позицію тим, що сторонами в справах є суб'єкти господарювання. Тому обрані заходи до забезпечення позову не повинні мати наслідком повне припинення господарської діяльності, якщо така діяльність не призводитиме до погіршення стану належного їм майна чи зниження його вартості.

Також під час семінару законники обговорили актуальні питання застосування судами першої інстанції норм процесуального та матеріального права. Так, суддя Львівського апеляційного господарського суду Л.Давид у доповіді «Оскарження в апеляційному порядку ухвали про поновлення строку для пред'явлення наказу до виконання» акцентувала увагу на тому, що саме слід уважати винятковими обставинами для надання відстрочки або розстрочки виконання рішення відповідно до ст.121 ГПК. Оскільки ГПК не визначає переліку обставин, що ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим, то господарський суд оцінює такі докази в порядку ст.43 ГПК за своїм внутрішнім переконанням, що грунтується на всебічному, повному й об'єктивному розгляді в судовому процесі всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

Активну участь в обговоренні брали запрошені на семінар законники з судів першої інстанції. У підсумку учасникам удалося встановити єдину константу застосування норм законодавства.

«У цілому робота семінару була цікавою і продуктивною, — підсумував Б.Плотніцький. — Завдяки йому з'явилася можливість для суддів Львівського апеляційного округу провести обговорення неоднакової практики застосування господарськими судами норм права. Я вважаю, що це ще один крок у напрямі єдності застосування норм закону та вдосконалення триланкової системи господарських судів України».

СПІЛЬНИЙ ПРОЕКТ

Навчання на п'ятірку

Представнки ВГС і фахівці з Канади говорили про вдосконалення підготовки суддів

Експерти з Канади спробують запровадити нову програму навчання вітчизняних суддів. Для цього іноземці мають кількамільйонний бюджет, однак їм бракує знань про українську систему правосуддя. Щоб виправити цей недолік, вони завітали до Вищого господарського суду.

Закордонна ініціатива

Канадські гості та українські законники вже мали позитивний досвід співпраці, а тому можуть сподіватися, що новий проект також принесе гарні результати. Директор відділу міжнародної співпраці з юридичних питань і навчання Національного інституту суддів Канади Доналд Чіассон розповів, що проект розрахований на 5 років, а його бюджет становить $5 млн.

Ініціатива канадців орієнтована передусім на суддів, котрі розглядають комерційні й економічні спори, і запроваджуватиметься в кількох напрямах. Передусім це розробка та проведення навчальних курсів для суддів. Крім цього, закордонні гості сподіваються допомогти викладачам, які будуть вести ці заняття, а згодом зможуть й підготувати собі заміну.

Також передбачається запровадження в регіонах кількох пілотних проектів, спрямованих на врегулювання господарських спорів на досудовому рівні.

Д.Чіассон відзначив, що загальна вартість навчального проекту становитиме $5 млн.

Разом з тим Д.Чіассон визнав, що не володіє достатньою інформацією про систему правосуддя в нашій державі, а тому попросив розповісти, в яких напрямах ведеться робота і яка допомога потрібна найбільше.

Заступник голови ВГС Віктор Москаленко розповів, що його установа вже надала вітчизняній школі суддів пропозиції стосовно подальшої роботи. Так, «господарники» пропонували працювати над питаннями ведення судового процесу, взаємодії судді з помічником і секретарем засідання. Також у ВГС є напрацювання з приводу вдосконалення розгляду конкретних питань: справ про банкрутство, інтелектуальну власність, застосування конвенцій.

Серед пропозицій канадської сторони інтерес викликало питання стосовно запровадження в судовому процесі медіації. Із цього приводу В.Москаленко зазначив, що триває підготовка нового господарського процесуального законодавства, і ВГС готовий запропонувати законодавцю ряд норм, які будуть направлені саме на участь посередника у врегулюванні конфлікту. Суддя переконаний, що ознайомлення з тим, як використовується медіація в Канаді, було б дуже цікавим.

Об'єднання зусиль

Незважаючи на те що робоча зустріч була цікавою і продуктивною, одного круглого столу для напрацювання конкретних ініціатив недостатньо. «Зараз у нас виникає можливість, якої не було раніше, — можна говорити про довгострокове партнерство, між вашим судом (ВГС. — **Прим. ред.**) і Національною школою суддів. Співпраця дозволить розробити серйозну навчальну програму, яка буде розрахована на кілька років. Судді матимуть можливість заздалегідь ознайомитися з нею та запропонувати, які курси до неї включати. Тоді така співпраця була б взаємовигідною як для суддів, так і для НШС», — відзначив Д.Чіассон.

Підтримала ці слова начальник відділу міжнародних зв'язків школи Тетяна Пустовойтова. Вона запропонувала спільно з ВГС створити робочу групу, яка могла б детально обговорити всі порушені на зустрічі проблеми. «У Канаді прийнято, що в суді є група суддів, яка працює як комітет з навчання, і це золотий фонд, з яким співпрацює Національний інститут суддів. Тому НШС хотіла б співпрацювати з ВГС», — наголосила Т.Пустовойтова. Ці плани підтримав і В.Москаленко. Тому можна очікувати, що вже незабаром завдяки співпраці з'являться конкретні результати.

ПРИЗНАЧЕННЯ

Президент України
Указ

Про призначення суддів
Відповідно до статті 127
та частини першої статті 128
Конституції України

ПОСТАНОВЛЯЮ:

1. Призначити строком на п'ять років у місцевих адміністративних судах на посади:

- судді Дніпропетровського окружного адміністративного суду ТУРОВУ Олену Михайлівну;

суддів Донецького окружного адміністративного суду:

- ДВОРНИКОВА Максима Сергійовича,
- СПАСОВУ Наталю Володимирівну;

судді Запорізького окружного адміністративного суду
- ДУЛЯНИЦЬКУ Світлану Мефодіївну;

суддів Івано-Франківського окружного адміністративного суду:

- БОРШОВСЬКОГО Тараса Івановича,
- МИКИТИН Надію Михайлівну;

судді Кіровоградського окружного адміністративного суду
- ЖУКА Руслана В'ячеславовича;

судді Рівненського окружного адміністративного суду
- КЛИМЕНКО Оксану Миколаївну;

судді Харківського окружного адміністративного суду
- СЕВАСТЬЯНЕНКО Катерину Олександрівну;

судді Хмельницького окружного адміністративного суду
- ДАНИЛЮК Уляну Тимофіївну;

судді Чернігівського окружного адміністративного суду
- ПОЛІЩУК Людмилу Олександрівну.

2. Призначити строком на п'ять років у місцевих господарських судах на посади:

судді Господарського суду Волинської області
- ГАРБАРА Ігоря Олексійовича;

судді Господарського суду Дніпропетровської області
- МАРТИНЮКА Сергія Віталійовича;

судді Господарського суду Запорізької області
- ДАВИДЕНКО Ірину Вікторівну;

судді господарського суду Луганської області
- ВІННІКОВА Сергія Валерійовича;

судді господарського суду Львівської області
- БЛАВАЦЬКУ-КАЛІНСЬКУ Ольгу Михайлівну;

суддів господарського суду Миколаївської області:

- БРИТАВСЬКУ Юлію Сергіївну,
- ОЛЕЙНЯШ Еліну Михайлівну;

суддів господарського суду Полтавської області:

- МАЦКО Оксану Сергіївну,
- ПОГРІБНУ Світлану Василівну,
- СІРОША Дмитра Миколайовича;

судді господарського суду Рівненської області

- КОЧЕРГІНУ Валентину Олександрівну;

суддів господарського суду Сумської області:

- ДЖЕПУ Юлію Артурівну,
- ЖЕРЬОБКІНУ Євгенію Анатоліївну;

суддів господарського суду Хмельницької області:

- ЗАЯРНЮКА Івана Володимировича,
- ЯРОЦЬКОГО Андрія Миколайовича;

судді господарського суду Чернігівської області
- МОЦЬОРА Василя Володимировича;

судді господарського суду міста Києва

- МАРЧЕНКО Оксану Володимирівну.

<...>

Президент України
В.ЯНУКОВИЧ
міста Київ,
24 квітня 2012 року
№286/2012

Закінчення у наступному числі

МОМЕНТ ІСТИНИ

Барикади на два боки

З наближенням початку передвиборчої кампанії, жоден сесійний тиждень не проходить без сутичок більшості та опозиції. Поки що — словесних. Якщо наприкінці квітня невдоволена меншість не дала колегам попрацювати повною мірою, цього разу після майже годинного протистояння зранку, 17 квітня, представники опозиції висловили свої заяви та залишили сесійну залу.

ФОТО: ОЛЕКСІЙ ЧЕРНИШЕВ

Доки опозиція блокувала трибуну, більшість взяла під контроль підступи до президії.

Міністр юстиції Олександр ЛАВРИНОВИЧ (праворуч) на кілька хвилин завітав до парламенту, аби доповісти про зміни до закону про Кабмін.

Актив «регіоналів» вирішував, чи-то дати можливість опозиції блокувати роботу ВР, чи-то працювати, не звертаючи уваги на такі дії.

Судді, які прийшли до парламенту за довічними «перепустками», очікували, доки нардепи приділять їм увагу.

ОБГОВОРЕННЯ

Комітет — за медіацію

16 травня Комітет Верховної Ради з питань правосуддя рекомендував парламенту прийняти в першому читанні за основу законопроекти «Про медіацію» №1031-1 та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення гарантій незалежності суддів)» №10425.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Нардепи — автори альтернативних законопроектів про медіацію Сергій КІВАЛОВ (ліворуч) та Олег ТИЩЕНКО домовилися підтримати один проект, включивши в нього важливі положення з іншого.

Радник Президента — керівник головного управління з питань судоустрою АП Андрій ПОРТНОВ представив проект щодо посилення гарантій незалежності суддів.

Заступники голів Вищих господарського та спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ Анатолій ОСЕТИНСЬКИЙ та Михайло ВІЛЬГУШИНСЬКИЙ обговорювали, як медіація вплине на життя судів.

Про останні правові новини комітетники Юрій БУТ (ліворуч) та Володимир ПИЛИПЕНКО дізнавалися зі шпальт тижневика «ЗіБ».

Парламентарі вважають, що медіація розвантажить суди та зекономить громадянам кошти й час.

АДВОКАТУРА

Мабуть, членам ВРЮ, які не збиралися на засідання понад два тижні, було про що поговорити.

Голова ВРЮ Володимир КОЛЕСНИЧЕНКО вказав на помилки судді Чугуївського міського суду Харківської області Олександрові СЛУРДЕНКУ, який скаржився на рішення ВККС.

КАДРИ

Колегіальна підтримка

Вища рада юстиції на засіданні 15 травня звільнила трьох заступників голів судів, призначивши їх очільниками. Крім того, колегіальний орган, розглянувши кандидатури на посади суддів, яких рекомендувала ВККС, підтримав одну претендентку.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

ВРЮ ощасливила претендентку на посаду судді Старосамбірського райсуду Львівської області Ольгу ФЕРЕНЦ поданням про призначення.

Заступника голови Рівненського міського суду Рівненської області Микола ГЕРАСИМЧУК став очільником цієї установи.

ЗАСІДАННЯ

Рекомендації для «першачків» та «безстроковиків»

На засіданні Вищої кваліфікаційної комісії суддів, яке відбулося 15 травня, рекомендації отримали 19 кандидатів на посади суддів та 5 законників, у яких у липні цього року закінчується строк повноважень.

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

У газеті «ЗіБ» завжди можна прочитати про діяльність ВККС.

Тетяна ТКАЧЕНКО, яка мешкає в столиці, працюватиме в Донецькому окружному адмінсуді.

Андрій СТЕПУРА з Крюківського райсду м.Кременчука Полтавської області розповів комісії про свою роботу суддею.

Член Науково-консультативної ради ВГС Олександр ОНУФРІЄНКО переконаний: якщо міноритарій не потрапив на загальні збори товариства, то це не завжди є підставою для визнання їхніх рішень нечинними.

Директор Центру комерційного права Валентина ДАНІШЕВСЬКА впевнена, що посилення захисту прав міноритаріїв дозволило б підприємствам залучати нові інвестиції.

КРУГЛИЙ СТІЛ

Корпоративні рішення

Під час круглого столу «Вирішення корпоративних спорів: проблемні питання й особливості розгляду деяких категорій справ господарськими судами», організованого Вищим господарським судом, проектом «ЮРЛИГА» і видання «ЮРИСТ & ЗАКОН», експерти намагалися розв'язати проблеми, з якими часто стикаються підприємці. Інформаційну підтримку заходу надавав тижневик «Закон і Бізнес».

ФОТО: ІВАН СТЕЦЕНКО

Суддя ВГС Лариса ІВАНОВА відзначила, що цього року кількість корпоративних спорів почала зменшуватися.

РЕКЛАМА

Білі починають і виграють

SPENSER & KAUFFMANN — ВАША ПЕРЕМОЖНА ПОЗИЦІЯ

Україна, 01021, м. Київ
Кловський узвіз, 7, 14 поверх

Тел./Факс: +380 44 288-83-83

E-mail: office@sklaw.com.ua
www.sklaw.com.ua

РОЗДРІБ

«ЗіБ» — у продажу!

Запитуйте наш тижневик у кіосках «Союздруку».

Отже, якщо ви не встигаєте за своїми колегами першим ознайомитися зі свіжим номером «ЗіБ» або пропустили важливий матеріал у попередніх числах видання — звертайтеся до найближчого кіоску «Союздруку». Згідно з графіком наша газета має надходити в продаж уже в суботу.

Адреси кіосків, де реалізується «Закон і Бізнес»:

- вул. Артема, 1—5
- вул. Велика Житомирська, 6
- вул. Володимирська, 18
- вул. Володимирська, 24
- вул. Мала Житомирська, 6
- вул. М. Заньковецької, 2
- вул. Інститутська, 10—12
- майдан Незалежності
- вул. Прорізна, 10
- вул. Солом'янська, 2-а
- вул. Б. Хмельницького, 44
- вул. Хрещатик, 5
- вул. Хрещатик, 10
- ст. метро «Хрещатик»
- вул. Червоноармійська, 48
- вул. Червоноармійська, 49
- вул. Червоноармійська, 57
- вул. Червоноармійська, 73
- вул. Червоноармійська, 74/5
- вул. Шота Руставелі, 19

ІНІЦІАТИВА

Пошук дискримінації

Кабмін пропонує проводити антидискримінаційну експертизу всіх законопроектів, указів Президента і власних актів.

У парламенті зареєстровано підготовлений Мін'юстом законопроект «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (№10468). Згідно з документом «дискримінація — це рішення, дії або бездіяльність, що спрямовані на обмеження або привілеї щодо окремої особи чи групи осіб за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, етнічного та соціального походження, сімейного та майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками, якщо вони унеможливлюють визнання і реалізацію на рівних підставах прав і свобод людини і громадянина». Формами обмеження прав пропонується визнати пряму й непряму дискримінацію, підбурювання до дискримінації та утиск.

Окрім визначення термінів, пропонується запровадження антидискримінаційної експертизи. Передбачається, що вона буде обов'язковою для проектів законів, актів Президента, нормативно-правових актів Кабміну, міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади.

ПОЗИЦІЯ

Облік з правками

НБУ врахував пропозиції Асоціації «Український Кредитно-Банківський Союз» щодо необхідності вдосконалення проекту змін до Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України.

Експерти об'єднання звернули увагу регулятора на те, що в результаті прийняття проекту виникне суперечність із Правилами бухгалтерського обліку доходів і витрат банків (постанова НБУ №255 від 18.06.2003). НБУ погодився з УКБС і планує внести зміни до правил, які дозволять усунути розбіжності між документами.

Крім того, на прохання УКБС Нацбанк дав роз'яснення порядку:

- визначення майбутніх грошових потоків та їх теперішньої вартості;
- обліку операцій з похідними фінансовими інструментами;
- формування резерву під кредитні ризики за дебіторською заборгованістю;
- нарахування в бухгалтерському обліку комісій, сплата яких до умов договорів здійснюється з відстрочкою платежу та ін.

«Урахування пропозицій нашого об'єднання щодо узгодження положень проекту з чинним законодавством, деталізація та роз'яснення відповідних процедур сприятиме вдосконаленню нормативно-правової бази, що регулює банківську діяльність», — зазначила генеральний директор УКБС Галина Оліфер.

НАГОРОДИ

«Героїчне» звернення

У Верховній Раді пропонують унести громадян, котрі отримали звання Героя України, до переліку осіб, скарги та заяви яких повинні розглядатися державними установами першочергово.

Народний депутат Юрій Стець звернув увагу на той факт, що законом «Про звернення громадян» передбачене право героїв Радянського Союзу, героїв соціалістичної праці, інвалідів Великої Вітчизняної війни на те, щоб їхні пропозиції, зауваження, заяви та скарги розглядалися першими керівниками державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій особисто. Разом з тим громадяни, яким присвоєне звання Героя України, такого права не мають.

Тому парламентар подав проект «Про внесення змін до статей 14, 15 та 16 Закону України «Про звернення громадян» (№10439) і пропонує виправити цю ситуацію. Варто відзначити, що на сьогодні звання «Герой України» отримало менш ніж 300 чоловік. Це вчителі, шахтарі, представники інших робітничих професій, відомі спортсмени, митці. Разом з тим високе звання отримували директори підприємств, міністри, народні депутати, що в очах багатьох українців знецінило державну нагороду.

КОДЕКС

Представник Президента у Верховній Раді Юрій МІРОШНИЧЕНКО:

«Навіть найдосконаліший закон не примусить людину не порушувати його»

***Юрій МІРОШНИЧЕНКО** народився 3 лютого 1970 р. у Ленінградській області (Росія). У 1990—1994 рр. навчався на факультеті іноземної філології в Київському національному університеті ім. Т.Шевченка. У 1998—2001 рр. навчався на юридичному факультеті в Академії праці та соціальних відносин (м.Київ). У 2004 р. закінчив Національну академію державного управління при Президентові України. Політичну діяльність розпочав у 1997 р., був кандидатом у народні депутати в одномандатному окрузі. З 1999 р. — засновник і голова політичної партії «Нова генерація України». З 2004 р. член президії, заступник голови партії «Трудова Україна». З 2005 р. — член Партії регіонів. Народний депутат V та VI скликань. З 23 березня 2010 р. — представник Президента у Верховній Раді. Кандидат юридичних наук.*

Закінчення, початок на стор.1

— Згодна, але що ж робити з критичними зауваженнями, які звучали на адресу нового КПК?

— Погодьтеся, ні в нашій державі, ні в державах ЄС не знайшлося жодного експерта (у тім числі з опозиційних політичних сил), який би не оцінив багатьох позитивних тенденцій та положень цього кодексу. Звичайно, він не ідеальний, але з часом можуть бути внесені зміни, уточнені деякі положення. Практика застосування акта покаже його вади набагато швидше, ніж тривалі теоретичні дискусії. Тим більше що 1,5 року предметних досліджень передових досягнень міжнародного досвіду в цій сфері й відповідних дискусій у спеціально створеній робочій групі — це чималий строк.

Крім того, кількість поправок, на жаль, далеко не завжди відповідає їх якості. Слід пам'ятати, що в такому системному документі, як кодекс, наслідком однієї концептуальної ідеї може бути формування кількох десятків системних поправок, і, відповідно, якщо дана ідея не підтримана, це приводить до неприйняття відповідної кількості поправок. Тому завжди при вирішенні подібних питань слід ураховувати можливість маніпулювання цифровими показниками.

Враховуючи все вищесказане, вважаю, що не було сенсу й далі затягувати з ухваленням цього кодексу, позитивні сторони якого вже в недалекому майбутньому комусь допоможуть зберегти життя, сім'ю, волю та здоров'я.

— І все-таки які з неврахованих поправок, на вашу думку, були принциповими та їх варто було б унести?

— Всі принципові поправки, які не змінювали концептуальних основ проекту, були уважно проаналізовані й ураховані тією чи іншою мірою. Що стосується концептуальних змін, то, думаю, варто дати кодексу можливість попрацювати в прийнятій редакції, подивитися результати, а потім уже, ураховуючи практику, міняти (у разі потреби) його ключові положення і вносити системні правки. Тим більше що відомо: до другого читання концепція законопроекту не повинна мінятися.

— Законопроект уже пройшов кілька експертиз Ради Європи, і в цілому оцінка була позитивною. Чому Президент вирішив направити кодекс на ще одну експертизу вже після його ухвалення?

— Всім, думаю, зрозуміло, що питання про реформування кримінального судочинства є одним з найгостріших, оскільки зачіпає багато конституційних прав людини. Очевидно, Президент, як гарант прав і свобод людини та громадянина, ще раз захотів переконатися в тому, що ніякі положення КПК (зокрема виправлені вже після внесення проекту до Верховної Ради) не порушуватимуть основних прав і свобод людини та громадянина.

«Немає підстав присвячувати окремі статті КПК прокурорам, слідчим, суддям, експертам»

— Поговорімо про новели КПК. Багато юристів від опозиції були обурені тим, що відтепер захищати обвинуваченого в кримінальному процесі дозволено тільки професійним адвокатам, унесеним до реєстру. Чи не порушуються таким чином права звичайних людей, адже хтось, можливо, хоче, щоб його інтереси представляв родич або правозахисник? У чому прогресивність цієї новели?

— У більшості європейських країн надання правової допомоги в усіх судах (і тим більше в кримінальному процесі) здійснюють тільки професійні адвокати. Прийнято вважати, що тільки людина, яка склала відповідні іспити та присягу адвоката, постійно займається адвокатською діяльністю і підтверджує рівень своєї кваліфікації, може на належному рівні, професійно захищати права, свободи й інтереси своїх клієнтів. Більше того, адвокатське об'єднання, членами якого є всі адвокати, — це фактично єдина структура, яка може ефективно захистити інтереси клієнта від зловживань з боку самого адвоката. У той же час це об'єднання може захистити інтереси й самого адвоката в разі тиску на нього з боку різних державних структур. Саме така система, на думку європейських експертів, одночасно захищає всіх клієнтів адвокатури, гарантує адвокатам незалежність і покладає на них тягар відповідальності за якість наданих послуг (аж до позбавлення права займатися адвокатською діяльністю).

Крім того, вже давно Рада Європи рекомендувала Україні перейти саме на таку систему надання правової допомоги з метою приведення «стихійного» ринку юридичних послуг у відповідність із європейськими стандартами. Практика також підтверджує, що адвокат, який добре знає всі тонкощі кримінального процесу, набагато краще може захистити інтереси людини, ніж, наприклад, родич або знайомий обвинуваченого. Тим більше що ніхто не заборонить підзахисному додатково отримувати юридичну консультацію, підтримку, рекомендації від близьких і знайомих, яким адвокат за вказівкою клієнта може повідомляти про перебіг слідства.

В Україні вже давно сформувалася така практика, коли в кримінальному процесі захисником визнають тільки адвоката. Законодавець же просто офіційно закріпив відносини, що склалися в цій сфері, поставивши крапку в тривалих дебатах прихильників і противників такого підходу.

— Попри те що КПК істотно розширює права адвокатів, частина з них нарікала, що в кодексі немає окремого розділу, присвяченого їхнім правам. Чому так вийшло і чи вдалося врегулювати це в процесі ухвалення КПК?

— Думаю, це пов'язано з тим, що так чи інакше КПК покликаний гарантувати захист прав, свобод та інтересів людей, стосовно яких ведеться слідство, аби уникнути можливих помилок і, відповідно, порушення конституційних прав. Адже саме конституційні права підозрюваних або обвинувачених підлягають обмеженню, і саме ці люди є основними суб'єктами кримінального провадження. Крім того, я не бачу необхідності в процесуальному кодексі окремий розділ присвячувати правовому статусу адвоката, особливо якщо існує спеціальний закон про адвокатуру, який і покликаний системно й структурно врегулювати основні права адвоката в будь-якому процесі. Так само немає підстав присвячувати окремі глави КПК прокурорам, слідчим, суддям, експертам. Для визначення їх статусу, соціальних гарантій і т.д. є спеціальні закони.

— Вважається, що після ухвалення нового КПК міліції не буде сенсу катувати підозрюваних, тому що зізнання, отримані не в суді, не можуть стати підставою для постановлення вироку. Проте один із адвокатів висловив припущення, що опери тепер катуватимуть людей не для того, щоб вибити показання, а для того, щоб отримати вагомі докази вини. Наскільки такі сумніви обгрунтовані?

— Навіть найдосконаліший закон або кодекс не примусить людину не порушувати його. Думаю, що в проблеми вибивання показань глибше коріння, ніж просто наявність (чи відсутність) тієї чи іншої норми кодексу. Тут і питання виховання, світогляду, освіти, відсутність достатнього матеріального забезпечення працівників правоохоронних органів і т.д. Тут цілий комплекс проблем.

Проте катувати людину (незалежно від переслідуваної мети) — злочин, це заборонено перш за все ч.2 ст.28 Конституції. Такі дії оперативних працівників повинні відповідним чином (за допомогою громадськості) своєчасно розкриватись і каратись у встановленому законом порядку.

Викорінення цього й подібних явищ є одним з головних завдань не тільки держави, а й усього українського суспільства. Категоричне несприйняття таких явищ повинне закладатися ще з дитячого садка. І тим більше цьому питанню необхідно приділяти належну увагу в усіх без винятку вищих навчальних закладах країни, які готують юристів. Якщо ми дійсно хочемо побудувати правову державу, а не тільки вважатися такою, то повинні прищеплювати суспільству цінності правової держави та правову культуру, викорінювати правовий нігілізм. А прищеплювання відповідної професійної етики всім студентам-юристам повинне бути закладене в основу системи підготовки фахівців у цій галузі.

Тоді незалежно від наявності (чи відсутності) тієї або іншої норми в тому чи іншому нормативному документі суспільство за допомогою юристів завжди зможе адекватно протистояти всім негативним явищам, які мають місце в будь-якому суспільстві, зокрема ефективно запобігати виникненню нових негативних явищ.

«У разі лавини неправдивих заяв про скоєння злочинів необхідно провести кілька показових кримінальних процесів»

— Юристи давно вже говорили про необхідність скасування інституту повернення справи на додаткове розслідування. Й ось нарешті здійснилося. З одного боку, це безумовний плюс. З другого — чи не дозволить це винним іноді уникати відповідальності?

— Все залежить, знову ж таки, від практики застосування тих чи інших норм, від ефективності роботи слідчих органів і психологічної готовності суддів ухвалювати виправдувальні вироки. З одного боку, кожен виправдувальний вирок — це добре (природно, коли він відповідає обставинам справи), а з другого — це показник неякісної, неефективної, неграмотної роботи працівників правоохоронних органів. Мені здається, що кримінальні справи, які не мають достатньої доказової (обвинувальної) бази, просто не повинні доходити до суду. Якщо так і відбудеться, то кількість виправдувальних вироків об'єктивно не збільшиться.

А взагалі-то, суть і завдання цієї новели кодексу не стільки в зміні якихось кількісних (статистичних) показників, а в тому, щоб уникнути практики тривалого тримання людей під вартою, ізоляції від суспільства, сім'ї, якщо їхня вина в скоєнні злочину не підтверджується.

— Ще одне принципове нововведення КПК, яке отримало схвальну оцінку експертів, — відміна стадії порушення кримінальної справи. Проте начальник слідчого управління МВС Василь Фаринник уже заявив, що 15000 слідчих міліції явно не вистачить для розслідування тієї лавини кримінальних справ, яка впаде на правоохоронні органи. Як ви вважаєте, яким може бути вихід із цієї ситуації?

— Як фільтрування заяв, так і несумлінне користування громадянами своїми правами є крайнощами, яким не повинно бути місця в цивілізованому суспільстві з високою правовою культурою. Запровадження автоматичної реєстрації заяв відкидає одну з крайнощів: відтепер кожна заява має бути перевірена і громадянин повинен отримати офіційну письмову відповідь. Друга крайність також виключається: у разі лавини неправдивих заяв про скоєння злочинів необхідно провести кілька показових кримінальних процесів за ст.383 КК, притягнувши несумлінних громадян до кримінальної відповідальності та призначивши покарання за завідомо неправдиве повідомлення про скоєння злочину.

Думаю, що інститут автоматичної реєстрації заяв про скоєння злочинів може стати гарним інструментом простих громадян у боротьбі зі злочинністю.

— Зі зміною процесуального законодавства багато в чому зростає роль суду, вводиться поняття слідчого судді. У чому перевага цього інституту?

— Слідчий суддя забезпечує контроль на стадії досудового розслідування справи та його проведення в розумні строки, виступає в кримінальному провадженні фактично гарантом дотримання і захисту прав, свобод та інтересів підозрюваних і обвинувачених осіб. А перевага інституту слідчого судді полягає в тому, що він не належить до системи правоохоронних органів, які безпосередньо проводять розслідування. Це забезпечує йому незалежне становище — від слідчих, керівників слідчих органів, прокуратури тощо. Він є представником тієї системи, яка повинна неупереджено оцінювати всю наявну на конкретному етапі кримінального провадження інформацію, ухвалювати зважені й законні процесуальні рішення.

— Яку новелу КПК ви б особливо відзначили?

— Відзначу те, що, за новим КПК, право вибору конкретного запобіжного заходу на стадії досудового розслідування належить виключно слідчому судді за клопотанням слідчого, узгодженим із прокурором. При цьому слідчий або прокурор повинні переконати суддю в тому, що тільки запропонований ними (і ніякий інший, м'якший) запобіжний захід зможе забезпечити реалізацію тих завдань, які покладаються на цей інструмент кримінального провадження. Таким чином, є всі підстави припускати, що одне з найстрашніших для будь-якої людини обмежень на стадії досудового розслідування — обмеження волі шляхом тримання під вартою — застосовуватиметься у виняткових випадках при чіткому обгрунтуванні вибору саме такого запобіжного заходу.

> «Ми в жодному випадку не говоримо про те, що ухвалення такого кодексу є своєрідною даниною Європі з метою отримання якихось преференцій».

> «Ніхто не заборонить підзахисному додатково отримувати юридичну консультацію, підтримку від близьких і знайомих, яким адвокат може повідомляти про перебіг слідства».

«Про будь-який запобіжний захід складно говорити як про прогресивний»

— До речі, про запобіжні заходи. КПК вводить кілька нових: домашній арешт, особисте зобов'язання. При цьому, як ви вже згадали, прокурори повинні доводити необхідність тримання обвинуваченого під вартою. Чи не почнуть вони формально підходити до такого доведення? Який з передбачених запобіжних заходів, на ваш погляд, є найбільш прогресивним?

— Думаю, про будь-який запобіжний захід складно говорити, як про прогресивний. Кожен запобіжний захід повинен чітко відповідати ступеню тяжкості злочину, в скоєнні якого підозрюється конкретна людина, її психологічному портрету, моральним якостям тощо (хоча стосовно останніх критеріїв може бути багато суб'єктивізму з боку слідчих). Основні цілі запобіжних заходів відомі: по-перше, зробити неможливим скоєння людиною ще яких-небудь кримінально караних діянь (якщо вона схильна до цього); по-друге, гарантувати об'єктивне та швидке проведення всіх слідчих дій і відкинути можливість ухилення людини від відбування кримінального покарання в разі підтвердження її вини в обвинувальному вироку. Принцип вибору запобіжного заходу один — чим м'якший, тим кращий (при гарантуванні досягнення відповідних цілей).

— Один з експертів РЄ в інтерв'ю «ЗіБ» висловив, мабуть, крамольну, з погляду наших юристів, думку: «Навіть скоєння тяжкого насильницького злочину — не привід для того, щоб брати людину під варту». Що ви думаєте із цього приводу?

— З одного боку, про факт скоєння людиною інкримінованого їй злочину можна говорити тільки в разі постановлення обвинувального вироку. До цього людина вважається такою, котра не скоювала злочину, і, як показує практика, багато людей безпідставно тривалий час сидять у СІЗО, що є яскравим прикладом грубого порушення державою одного з основних конституційних прав людини — права на свободу. Бувають випадки, коли після кількох років за гратами слідство не може довести не тільки вини людини в скоєнні злочину, а й навіть сам факт діянь, що мають ознаки злочину.

З другого ж боку, одним з конституційних обов'язків нашої держави є захист життя, здоров'я, честі та гідності, недоторканності та безпеки будь-якої людини, яка перебуває на території України. Тобто держава зобов'язана використовувати дані їй інструменти для запобігання порушенню зазначених конституційних прав людей.

Тому, якщо є реальний ризик скоєння людиною, підозрюваною в якому-небудь злочині, аналогічних дій відносно інших людей, то вона повинна бути позбавлена можливості їх зробити.

— Новий КПК вперше відходить від колишньої тоталітарної моделі. Проте більшість суддів, прокурорів сформувалися при старій радянській системі. Наскільки безболісно пройде їх адаптація до таких радикальних змін?

— Новий кодекс уже виконує певну інформаційну функцію: суспільство його активно обговорює (зокрема ми з вами), сперечається щодо тих чи інших його положень, новел, механізмів реалізації або захисту тих або інших прав людини. Тобто інформаційну функцію цей документ виконує.

Що ж до готовності більшості суддів і прокурорів до радикальних змін, то це більше питання психології, якихось соціологічних досліджень, а не юриспруденції. Проте я б сьогодні вже не взявся стверджувати, що більшість цих людей сформувалися при старій радянській системі. Впродовж 20 років незалежності України в цю систему прийшло дуже багато людей з іншими настановами. І, мені здається, складно правильно відповісти на запитання, хто більше буде радий ухваленню саме такого кодексу, з такою концептуальною основою — молоде покоління чи «люди старого гарту». Знову ж таки, все залежить не від віку, а від внутрішніх моральних настанов конкретної людини. Хтось, можливо, втратить корупційне джерело доходу та змушений буде шукати інше місце роботи. Хтось, навпаки, буде радий новелам, які відкривають великі можливості для чесного служіння українському народу. Отже, все дуже індивідуально.

Не слід також забувати, що будь-яка реформа в будь-якій сфері розтягнута в часі. Ухвалення акта — дуже важливий момент, але це лише початок тривалого переходу з однієї системи на іншу, від однієї ідеології кримінального провадження до абсолютно іншої, чому, природно, повинна передувати зміна психології всіх задіяних у цій системі працівників. Прискорити такий перехід може як суспільство, так і різні заходи на державному рівні — організація та проведення семінарів, конференцій, круглих столів, курсів підвищення кваліфікації або перекваліфікації, практичних занять і т.д. Упевнений, що в усіх працівників є кваліфікація, щоб швидко перейти на нові стандарти кримінального провадження. Велике значення має, напевно, їхнє безпосереднє бажання.

— В Україні давно вже говорять про створення єдиного слідчого органу. Новий КПК поки що залишає слідство за органами внутрішніх справ, СБУ і податковою. Наскільки це виправдано? Як ви ставитеся до ідеї створення слідчого комітету?

— Як показує досвід різних країн, існують різні системи й різні результати роботи однакових систем. Навіть експерти в галузі, наприклад, виборчого права вважають, що для різних країн не може бути однаково правильних і однаково ефективних виборчих систем. Так і тут. Якійсь країні створення єдиного слідчого комітету піде на користь, в іншій же, навпаки, погіршить ситуацію, в третій державі таке реформування призведе тільки до колосальних бюджетних витрат.

Що стосується ідеї створення єдиного слідчого комітету в Україні, то це питання, мені здається, ще детально не вивчене, тому не може серйозно обговорюватися. Тут передусім повинна спрацювати наука (і не тільки юридична), повинні бути проведені глибокі дослідження. Думаю, що при вирішенні таких питань краще керуватися принципом «не впевнений — не міняй».

Мені здається, що при сьогоднішніх інструментах комунікації слідчі різних відомств можуть працювати у віддалених одне від одного місцях і це не заважатиме їм активно обмінюватись інформацією та вдаватися до допомоги один одному (в разі потреби). А можна сидіти в сусідніх кабінетах і не вітатися вранці. Отже, думаю, будь-які зміни діючої системи повинні бути добре продумані, чітко аргументовані й виправдані.

— І насамкінець — ваші побажання читачам нашої газети.

— Читайте газету «Закон і Бізнес». А ще — «більше думай, ніж читай». Саме таку настанову якось дав батько своєму синові — згодом відомому богословові та митрополитові Антонію Сурожському, котрий написав дуже багато глибоких, грунтовних праць на духовні теми. Думаю, що будь-яка людина знайде там багато цікавого, що можна застосувати у своєму житті.

Так от, не бажаю читачам, особливо вашої газети, яка зарекомендувала себе як серйозне спеціалізоване видання, менше читати, я бажаю всім більше думати — осмислювати, аналізувати, порівнювати отриману інформацію. Адже нашому суспільству й державі не вистачає критично мислячих людей (зокрема у сфері управління державними та суспільними справами), які б могли швидко й адекватно реагувати на постійно змінні обставини й ухвалювати правильні (можливо, навіть мудрі) рішення.

«Упевнений, що в усіх працівників є кваліфікація, щоб швидко перейти на нові стандарти кримінального провадження. Велике значення має, напевно, їхнє безпосереднє бажання».

НОВИНИ ЮРФІРМ

Від продавця до покупця

Юридична фірма «Василь Кісіль і партнери» стала учасником другої всеукраїнської конференції «Правила Інкотермс-2010: практика застосування в Україні».

Адвокат і старший юрист практики вирішення спорів ЮФ «Василь Кісіль і партнери» Павло Бєлоусов виступив з доповіддю на тему «Захист інтересів українських імпортерів і експортерів у іноземному та міжнародному арбітражному судах», в якій, крім іншого, розповів про застосування і тлумачення правил Інкотермс-2010 у рамках арбітражних розглядів.

Свою доповідь він підкріпив наочними прикладами з практики Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України, МКАС при ТПП РФ, Арбітражного суду при Економічній палаті та Аграрній палаті Чеської Республіки, а також практики арбітражів за правилами GAFTA, що викликало велику зацікавленість учасників конференції.

Недобросовісна конкуренція

Юридична фірма Arbitis обрана представником у судовому спорі.

ЮФ Arbitis стала судовим представником одного з регіональних лідерів з продажу оригінальних деталей для автомобілів ВАЗ компанії «Лада люкс» у спорі про припинення порушень прав власника свідоцтва на знак для товарів і послуг, недобросовісної конкуренції та заборону використовувати позначення.

Позовні вимоги до довірителя були пред'явлені ТОВ «Дайдо метал Русь», найбільшим постачальником підшипників ковзання для складальних конвеєрів у Росії та країнах СНД, і його українським дилером. Позивачі стверджують про порушення прав інтелектуальної власності компанією «Лада люкс», спираючись на докази, зібрані управлінням по боротьбі з економічними злочинами в рамках дослідчої перевірки господарської діяльності.

Судове представництво здійснюватиметься керуючим партнером фірми Олегом Смотровим і партнером Максимом Селівановим.

Співпраця

Юридична компанія «Правовий альянс» підписала контракт на юридичне обслуговування з фармацевтичною компанією NovartisConsumer.

Відомо, що Novartis Consumer є спеціалізованим підрозділом Novartis, який просуває на фармацевтичному ринку лікарські препарати безрецептурної групи.

Партнер ЮК «Правовий альянс» Ілля Костін коментував підписання контракту так: «Ми натхненні початком співпраці з Novartis Consumer. Сподіваємося, що надійність, професіоналізм і глибока експертиза нашої компанії внесуть свою лепту в успіх бізнесу Novartis Consumer в Україні».

КОРЕКТИВИ

Захист від інформації

Кабмін пропонує усунути спірні норми в законі «Про захист персональних даних» і дозволити бізнесменам не реєструвати списки своїх працівників.

Як повідомив міністр юстиції Олександр Лавринович, своїм проектом Уряд пропонуватиме парламентарям конкретизувати механізми захисту персональних даних, які в чинному законі виписані досить загально. Крім того, пропонується спростити державну реєстрацію баз персональних даних, а також розширити права їх суб'єктів.

Зокрема, можна очікувати скасування державної реєстрації баз персональних даних, ведення яких пов'язане із забезпеченням та реалізацією трудових відносин. Також змінами запропоновано відмінити реєстрацію баз для малого та середнього бізнесу, де здебільшого обробляють персональні дані найманих працівників.

Із цієї ж причини пропонується звільнити від обов'язку реєстрації баз персональних даних громадські й релігійні організації, а також політичні партії.

Крім того, Кабмін переконаний у доцільності розширення прав суб'єктів персональних даних, надається можливість відкликати згоду на обробку своїх даних, вносити застереження стосовно обмеження права на обробку персональних даних при наданні згоди тощо.

В Уряді сподіваються, що важливим наслідком ухвалення змін стане більш чітке узгодження між собою норм законів «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації» та «Про інформацію». Так, конкретизовано правові підстави для запиту, надання чи відмови в доступі до інформації з бази персональних даних.

Зміни стосуються й необхідності вдосконалити чинне законодавство в тій частині, яка потрібна для виконання плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму з Україною, а також є передумовою для укладання угоди про співробітництво між нашою державою і Євроюстом та Європолом. Із цією метою пропонується врегулювати питання транскордонної передачі персональних даних та визначити перелік країн, які забезпечують належний захист персональних даних. При цьому О.Лавринович відзначив, що до роботи над проектом долучались експерти Європейської комісії, Ради Європи та Євроюсту.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ

Мораль виходить з-під контролю

Кабмін пропонує ліквідувати орган, який шукав порнографію в книжках і на телеекранах

ОЛЕКСАНДР КОВАЛЬЧУК

Кабмін пропонує ліквідувати скандально відому Національну експертну комісію з питань захисту суспільної моралі, яка свого часу назвала «порнографічним продуктом» книжку лауреата Шевченківської премії.

Надто багато інспекцій

Проект «Про внесення змін до Закону України «Про захист суспільної моралі» (№10447), яким пропонується ліквідувати комісію, вже подано до парламенту і, можливо, незабаром буде прийнято.

У Кабміні необхідність змін пояснюють дуже просто — за моральністю на теле- і кіноекранах стежить і так чимало органів, тому існування ще одного недоречне. «Недосконалість національного законодавства призвела до дублювання на практиці Національною експертною комісією з питань захисту суспільної моралі повноважень Міністерства культури, Державного комітету телебачення і радіомовлення та Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, що в кінцевому результаті спричинило непорозуміння між цими органами», — мовиться в пояснювальній записці.

Наприклад, ч.1 ст.15 закону «Про кінематографію» визначено, що право на розповсюдження й демонстрування національних та іноземних фільмів на всіх видах носіїв надається центральним органом виконавчої влади в галузі кінематографії. Водночас ч.8 ст.13 закону «Про захист суспільної моралі» передбачено, що кінотеатри, відеосалони, відеозали мають право публічної демонстрації кіно-, аудіо-, відеопродукції сексуального чи еротичного характеру лише за наявності позитивного висновку комісії з питань захисту суспільної моралі.

Крім цього, про необхідність ліквідації відповідної комісії ще у 2010 році говорив Президент. Це, на його думку, мало б сприяти оптимізації системи центральних органів виконавчої влади.

Є що згадати

Напевно, золотим часом комісії можна вважати 2009 рік, коли про неї говорили практично всі медіа. Тоді експерти визнали порнографічним роман лауреата малої Шевченківської премії Олеся Ульяненка «Жінка його мрії» — і книжка до магазинів не потрапила. Це рішення викликало резонанс у суспільстві й дискусію на тему, чи може взагалі текст вважатися порнографічним. На захист письменника виступили його колеги й навіть політики. Сам О.Ульяненко вирішив відстоювати правду в суді, але згодом пішов на мирову з комісією й роман було надруковано в дещо зміненому вигляді.

Оскільки нардепи й самі здатні перевіряти мас-медіа, від нацкомісії можна відмовитись.

Не меншу реакцію суспільства викликала ініціатива комісії зняти з ефіру телевізійну програму «Камеді клаб». Ходили навіть чутки, що експерти із захисту моралі замахнулися на культовий мультсеріал «Сімпсони», та згодом виявилося, що вони вимагали лише змінити час його виходу в ефір на більш пізній. Постраждав колись від діяльності комісії й музичний гурт «Скрябін», чий текст пісні «Мумітроль» було визнано таким, що порушує етичні норми.

Однак останнім часом Національна комісія не відзначалася гучними скандалами, тому, навіть якщо нардепи й погодяться її ліквідувати, культурне та медіасередовище наслідків цього практично не відчують.

ДОПОМОГА

Ближче до людей

Згідно з наказом міністра юстиції Олександра Лавриновича в кожній області будуть створені відкриті реєстри адвокатів, котрі надаватимуть громадянам безоплатну вторинну правову допомогу.

Такі реєстри будуть розміщені на офіційних веб-сайтах головних управлінь юстиції в областях, у Києві й Севастополі та матимуть вільний доступ.

Так, можна буде знайти реєстри адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі за контрактом та на тимчасовій основі на підставі договору. Також удасться дізнатися прізвище та ім'я адвоката, адресу його електронної пошти, офісу, де він працює, контактний телефон.

Як відомо, конкурси з відбору адвокатів, що надаватимуть населенню вторинну безоплатну правову допомогу, розпочалися 23 квітня, а завершаться 1 червня цього року. Адвокати, що пройшли конкурсний відбір, розпочнуть роботу вже із січня 2013-го.

З наступного року в центрах з надання безоплатної вторинної правової допомоги обслуговуватимуть осіб, підозрюваних у скоєнні злочину, а також тих, до яких було застосоване адміністративне затримання та арешт.

Надання безоплатної правової допомоги, яке передбачене для всіх категорій осіб, розпочнеться з 2017 року. Цього року створено близько 750 приймалень, де громадяни мають можливість отримати безоплатну первинну юридичну допомогу.

УЗАГАЛЬНЕННЯ

Шкода й компенсація

ВСС визначився з колом суб'єктів відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки

У другій частині узагальнення судової практики розгляду судами цивільних справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки (першу частину узагальнення див. у №19—20), судді Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ Дмитро ЛУСПЕНИК, Борис ГУЛЬКО та головний консультант управління вивчення та узагальнення судової практики ВСС Ганна ГРИДАСОВА підготували роз'яснення щодо суб'єктного складу сторін у спірних правовідносинах.

RIA Sdtp.ru

Шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, компенсується особою, яка володіє транспортним засобом.

Позивачі та відповідачі

Відповідно до положень ч.3 ст.386 ЦК власник, права якого порушені, має право на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди. Згідно з ч.1 ст.30 ЦПК сторонами в цивільному процесі є позивач і відповідач.

Як вбачається зі змісту стст.33, 36, 119 ЦПК, на позивача покладено обов'язок визначати відповідача у справі. Водночас позивач не позбавлений права звернутися до суду з клопотанням про залучення до участі у справі співвідповідачів і третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог.

Як свідчить практика, суб'єктний склад сторін у спорах такої категорії, як правило, складається з учасників дорожньо-транспортної пригоди; володільців-користувачів транспортних засобів; власників джерела підвищеної небезпеки, з якими винні особи знаходилися у трудових відносинах; страхових компаній, з якими власники транспортних засобів знаходяться у договірних відносинах; осіб, з вини яких сталася ДТП, відшкодування за якою було проведено страховими компаніями, та третіх осіб, зазвичай, водіїв-учасників, які не заявляють самостійних вимог.

Загалом суди дотримуються вимог норм процесуального права та правильно встановлюють сторони спірних правовідносин. Разом із тим є випадки допущення судами помилок щодо правильного встановлення належних сторін у справі та третіх осіб, що нерідко призводить до скасування рішень.

Так, у справі за позовом Б. до Д., К. про відшкодування матеріальної та моральної шкоди Томашпільським районним судом Вінницької області ухвалено рішення, яким стягнуто солідарно з Д. і К. на користь Б. матеріальну шкоду в розмірі 15121 грн. 51 коп. та моральну шкоду в розмірі 3000 грн. За обставинами справи К. є власником автомобіля, яким під час ДТП керував відповідач Д., з вини якого сталася ДТП. Стягуючи солідарно з Д. та К. на користь позивача шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки (автомобілем), яким керував на відповідній правовій підставі Д., суд першої інстанції виходив із того, що відповідачі завдали шкоди позивачеві солідарно, причому К. — лише через те, що він є власником автомобіля.

Така правова позиція суду першої інстанції при вирішенні справи вбачається помилковою, оскільки, виходячи із загальних норм стст.1166, 1167, 1187, 1190 ЦК, підстави для цивільної відповідальності К. перед Б. лише через те, що К. є власником автомобіля, відсутні.

За загальними правилами, зазначеними вище, тягар цивільної відповідальності в таких випадках має нести винна у завданні шкоди особа, якою є водій автомобіля, чи особа, яка на відповідній правовій підставі керувала автомобілем та з вини якої сталася ДТП.

Окремо слід зазначити, що за змістом норм матеріального права, які регулюють спірні правовідносини, зміна власника транспортного засобу, яким керувала особа, винна у завданні шкоди потерпілому, не змінює суб'єктного складу сторін у спорі.

Загалом, позивачами у справах про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, можуть бути фізичні та юридичні особи, яким завдано майнової шкоди, у тому числі власники та володільці майна, фізичні особи, яким заподіяно моральну шкоду.

Відповідачем за таких правовідносин виступають: володілець транспортного засобу; винна особа — володілець транспортного засобу; винна особа, яка неправомірно заволоділа транспортним засобом; власник (володілець) транспортного засобу, недбалість якого сприяла неправомірному заволодінню ним; роботодавець — за шкоду, завдану працівником під час виконання трудових обов'язків; страхова компанія — за шкоду, завдану застрахованою особою; батьки (усиновлювачі), опікуни, піклувальники, чоловік (дружина) у випадках, передбачених стст.1178, 1179, 1183, 1186 ЦК та стст.1187, 1188 ЦК.

Статтею 1187 ЦК встановлено відповідальність за завдання шкоди особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку. Вирішуючи питання про притягнення тієї чи іншої особи до відповідальності за ст.1187 ЦК, слід визначити дві основні ознаки володільця: юридичну та матеріальну (фактичну).

Юридична ознака володільця полягає в тому, що володільцем визнається тільки та особа, яка на відповідних правових підставах володіє об'єктом, діяльність з яким створює підвищену небезпеку.

У свою чергу матеріальна, або фактична, ознака володільця джерела підвищеної небезпеки означає, що особа повинна здійснювати фактичне володіння (експлуатацію, використання, зберігання, утримання) небезпечними об'єктами. У разі якщо управління небезпечним об'єктом передається третій особі без належного юридичного оформлення (наприклад, управління транспортним засобом без оформлення довіреності), вважається, що об'єкт не виходить із володіння його безпосереднього володільця і саме він нестиме відповідальність за заподіяну шкоду. Тобто, як правило, обидві ознаки володільця небезпечного об'єкта повинні мати місце, крім випадків, передбачених законом.

Наприклад, Р. звернувся до суду з позовом до Н. і ПП «Махнітол», третя особа — Х. про відшкодування матеріальної та моральної шкоди. Свої вимоги позивач обгрунтовував тим, що з вини водія Х., який на підставі трудового договору з ПП «Махнітол» керував автомобілем ГАЗ 33021, належним на праві власності Н., сталася ДТП, внаслідок якої було пошкоджено належний йому автомобіль ВАЗ 21-01. Рішенням Київського районного суду м.Полтави від 7.10.2010 (№2-1407/10) позовні вимоги задоволено частково. Стягнуто з відповідача Н. заподіяну матеріальну та моральну шкоду, у задоволенні позовних вимог до ПП «Махнітол» відмовлено. Ухвалюючи рішення, суд першої інстанції виходив із того, що Н. передав належний йому автомобіль ГАЗ 33021 в оренду ПП «Махнітол» на підставі договору, укладеного в простій письмовій формі, чим порушив вимоги чинного законодавства, оскільки відповідно до ч.2 ст.799 ЦК договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи підлягає нотаріальному посвідченню.

Згідно з ч.3 ст.640 ЦК договір, що підлягає нотаріальному посвідченню, є укладеним з дня такого посвідчення. Частиною 1 ст.220 ЦПК передбачено, що в разі недодержання сторонами вимоги закону про нотаріальне посвідчення договору такий договір є нікчемним. Отже, за таких обставин суд першої інстанції правильно дійшов висновку, що ПП «Махнітол», водій Х., який керував автомобілем під час ДТП на підставі трудового договору з ПП «Махнітол», не можуть вважатись володільцями цього транспортного засобу. В апеляційному порядку ця справа не переглядалась.

Правила і винятки

За загальним правилом, встановленим ч.2 ст.1187 ЦК, шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку.

Винятки із цього правила встановлено ч.3, ч.5 ст.1187 ЦК, згідно з якими особа, яка на відповідній правовій основі володіє транспортним засобом (власник, орендар, підрядник тощо), звільняється від обов'язку відшкодування шкоди, завданої транспортним засобом у випадках неправомірного заволодіння третьою особою транспортним засобом, завдання шкоди внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого.

Ухвалою ВСС від 21.09.2011 (справа №6-4204св11) касаційну скаргу К. задоволено частково, а рішення Старобешівського районного суду Донецької області від 29.06.2010 та рішення Апеляційного суду Донецької області від 7.12.2010 скасовано. Справу направлено на новий розгляд до суду першої інстанції. Рішенням районного суду позов задоволено та стягнуто солідарно з Д. та ТОВ «Уником-Сервіс» матеріальну та моральну шкоду на користь К. Рішенням Апеляційного суду Донецької області від 7.12.2010 рішення районного суду змінено й у задоволенні позову К. до ТОВ «Уником-Сервіс» про відшкодування шкоди відмовлено, виключено з рішення суду вказівку про солідарне відшкодування шкоди та відшкодування судових витрат.

Районний суд, з висновками якого частково погодився суд апеляційної інстанції, задовольняючи позов, виходив із зобов'язання відшкодувати шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки, особою, яка її завдала, та власником автомобіля в повному обсязі.

Апеляційний суд, скасовуючи рішення в частині стягнення шкоди з ТОВ «Уником-Сервіс», посилався на ту обставину, що Д. не перебував з останнім у трудових відносинах, тому підстави для стягнення шкоди в солідарному порядку з власника транспортного засобу відсутні.

Проте з такими висновками погодитися не можна.

Відповідно до вимог ч.2 ст.1187 ЦК шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі (право власності, інше речове право, договір підряду, оренди тощо) володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку.

Згідно з ч.3, ч.4 ст.1187 ЦК особа, яка неправомірно заволоділа транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, завдала шкоди діяльністю щодо його використання, зберігання або утримання, зобов'язана відшкодувати її на загальних підставах. Якщо неправомірному заволодінню іншою особою транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом сприяла недбалість її власника (володільця), шкода, завдана діяльністю щодо його використання, зберігання або утримання, відшкодовується ними спільно, у частці, яка визначається за рішенням суду з урахуванням обставин, що мають істотне значення.

Судами встановлено, що 29.09.2009 Д., керуючи автомобілем ВАЗ, що належить ТОВ «Уником-Сервіс», на Ленінському проспекті в м.Донецьку не дотримався безпечної швидкості руху, що призвело до зіткнення з автомобілем рено, що стояв праворуч, який належить позивачеві. Постановою Старобешівського районного суду Донецької області від 18.11.2009 за вчинення правопорушення, передбаченого стст.124, 130 КпАП, на Д. накладено штраф у розмірі 3400 грн.

Під час скоєння вказаної дорожньо-транспортної пригоди Д. керував автомобілем за відсутності належних правових підстав.

Судом апеляційної інстанції не з'ясовано питання неправомірності заволодіння Д. транспортним засобом, а також не обговорено питання недбалості власника транспортного засобу, що сприяла неправомірному заволодінню ним, питання відповідальності за шкоду, спричинену позивачеві, особою, яка керувала транспортним засобом, та власником транспортного засобу, які можуть нести спільну відповідальність, про що мовиться у ст.1187 ЦК.

Зазначені випадки мають бути підтверджені належними доказами (матеріалами кримінальної справи, якими встановлюється факт неправомірного заволодіння третьою особою транспортним засобом; документами, що підтверджують дію непереборної сили або умисел потерпілого), про що обов'язково має бути зазначено в мотивувальній частині судового рішення.

У разі якщо судом не отримано належних доказів на підтвердження винятків із правила, встановленого ч.2 ст.1187 ЦК, то основним завданням суду повинно бути визначення відповідальної за шкоду особи. Вирішується це завдання шляхом витребування та дослідження належних доказів, що підтверджують правову підставу володіння джерелом підвищеної небезпеки, зокрема транспортним засобом.

Ухвалою ВСС від 12.10.2011 касаційну скаргу В. задоволено частково (справа №6-6744св10), а рішення Шевченківського районного суду м.Запоріжжя від 21.04.2010 та рішення Апеляційного суду Запорізької області від 18.11.2010 скасовано, справу направлено на новий розгляд до суду першої інстанції.

Установлено, що в листопаді 2009 року Б. звернувся до суду з позовом до В. і М. про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, завданої внаслідок дорожньо-транспортної пригоди. Свої позовні вимоги обгрунтовував тим, що 12.11.2008 о 21.20 по вул. Героїв Сталінграда в м.Запоріжжі з вини М., який керував автомобілем ГАЗ-2106, сталася ДТП, внаслідок якої пошкоджено належний йому на праві власності автомобіль ВАЗ 210990. Просив суд стягнути з М. та В. (власника автомобіля ГАЗ 2106) шкоду.

Рішенням Шевченківського районного суду м.Запоріжжя від 21.04.2010 позов Б. задоволено частково й стягнуто з ТОВ «Запорізька дистриб'юторська компанія» на користь Б. 13911 грн. 21 коп. на відшкодування матеріальної шкоди, 1700 грн. на відшкодування моральної шкоди, 759 грн. 11 коп. судових витрат. У задоволенні решти позовних вимог відмовлено. Рішенням Апеляційного суду Запорізької області від 18.11.2010 вказане рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення, яким позов Б. задоволено частково. Стягнуто з В. на користь Б. 13911 грн. 21 коп. на відшкодування матеріальної шкоди, 1700 грн. на відшкодування моральної шкоди, 627 грн. 61 коп. судових витрат. У задоволенні решти позовних вимог відмовлено.

Суд апеляційної інстанції, частково задовольняючи позов та стягуючи з В. на користь Б. матеріальну та моральну шкоду, дійшов висновку, що згідно з положеннями ч.2 ст.1187 ЦК на В. як на власника автомобіля покладається відповідальність за відшкодування шкоди, завданої позивачеві, оскільки він не надав суду належних доказів, що автомобіль ГАЗ 2106 на час дорожньо-транспортної пригоди на будь-якій правовій підставі знаходився у володінні іншої особи.

> Не вважається володільцем джерела підвищеної небезпеки й не несе відповідальності перед потерпілим за шкоду особа, яка управляє джерелом підвищеної небезпеки й перебуває в трудових відносинах з володільцем цього джерела.

Судом установлено та вбачається з матеріалів справи, що 12.11.2008 з вини М., який керував автомобілем ГАЗ 2106, сталася ДТП, внаслідок якої пошкоджено належний Б. на праві власності автомобіль ВАЗ 210990. Власником автомобіля ГАЗ 2106 є В. Оскільки судом установлено, що М. допустив порушення Правил дорожнього руху, що призвело до зіткнення керованого ним транспортного засобу з автомобілем позивача, тому відповідати за шкоду, завдану Б., повинен саме М., а В. може нести часткову відповідальність лише у випадку, коли передача ним автомобіля М. стала однією з причин настання ДТП. У своєму рішенні апеляційний суд вказав, що В. видав на ім'я М. дорожній лист для здійснення перевезень вантажу на період із 10.11.2008 до 10.12.2008 та передав М. автомобіль. Однак, ухвалюючи рішення про стягнення з В. на користь Б. коштів на відшкодування шкоди, суд не зазначив, у чому саме полягають винні дії В. та яким нормам закону вони не відповідають.

Отже, якщо М. керував автомобілем за відсутності належних правових підстав, суду необхідно обговорити питання щодо неправомірного заволодіння транспортним засобом, питання недбалості власника транспортного засобу, що сприяла неправомірному заволодінню майном, питання відповідальності особи, яка керувала транспортним засобом, та власника автомобіля, які можуть нести спільну відповідальність згідно з положеннями ч.4 ст.1187 ЦК.

Підстави володіння

Відповідно до Правил державної реєстрації та обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів та мотоколясок, затверджених постановою Кабінету Міністрів від 7.09.1998 №1388 (далі — Правила), власники транспортних засобів зобов'язані зареєструвати їх в органах Державної автоінспекції Міністерства внутрішніх справ. При цьому прізвище, ім'я, по батькові або найменування юридичної особи — власника (співвласника) транспортного засобу вказуються у свідоцтві про реєстрацію такого транспортного засобу. Експлуатація транспортних засобів, не зареєстрованих у підрозділах Державної автоінспекції, забороняється.

Доказами, що підтверджують правову підставу володіння автомобілем, можуть бути свідоцтво про реєстрацію автомобіля або документ, що підтверджує право користування та (або) розпорядження вказаним автомобілем, і виданий на період дії такого документа тимчасовий реєстраційний талон.

Разом із цим п.16 зазначених Правил встановлено, що отримання власником транспортного засобу, який передав право користування і (або) розпорядження належним йому транспортним засобом, тимчасового реєстраційного талону не є обов'язковим і здійснюється за бажанням.

Отже, якщо у фізичної особи, яка керує транспортним засобом, але не є його власником, відсутній тимчасовий реєстраційний талон, проте є, наприклад, дійсний нотаріально посвідчений договір оренди, вона вважається такою, що володіє цим транспортним засобом на відповідній правовій підставі.

Навпаки, особа, яка на підтвердження права на керування транспортним засобом пред'являє тимчасовий реєстраційний талон, виданий на підставі довіреності, вже скасованої власником, з юридичної точки зору не може вважатися володільцем транспортного засобу.

Рішенням Ялтинського міського суду від 1.10.2009 (справа №2-1568/09) було частково задоволено позовні вимоги М. до К., М. про відшкодування матеріальної й моральної шкоди, завданої пошкодженням автомобіля внаслідок ДТП, що сталася з вини М. під час керування автомобілем, належним на праві приватної власності К. Суд поклав відповідальність за заподіяну позивачу матеріальну й моральну шкоду на відповідача М., а в позові до К. відмовив.

В апеляційній скарзі М. просив скасувати рішення суду в частині відмови в позові до К. й ухвалити нове рішення про солідарне стягнення ним сум з обох відповідачів. При цьому позивач посилався на те, що М., хоча й керувала належним К. транспортним засобом у його присутності, але не може вважатися його володільцем, оскільки не мала при собі талона, що додається до посвідчення на право керування транспортним засобом, як це передбачено пп.«а» п.2.1 ПДР.

Ухвалою Апеляційного суду Автономної Республіки Крим від 13.01.2010 скаргу М. відхилено, а рішення Ялтинського міського суду Автономної Республіки Крим від 1.10.2009 залишено без змін.

Відхиляючи довід позивача про відсутність у М. правової підстави на володіння транспортним засобом,

колегія суддів виходила з того, що п.2.2 ПДР встановлено, що власник транспортного засобу, а також особа, яка використовує такий транспортний засіб на законних підставах, можуть передавати у своїй присутності керування транспортним засобом іншій особі, яка має при собі посвідчення на право керування транспортним засобом відповідної категорії, а також особі, яка навчається водінню відповідно до вимог ПДР.

Крім того, відповідно до ч.9 ст.15 закону «Про дорожній рух» право на керування транспортними засобами відповідної категорії підтверджується посвідченням водія з установленим терміном дії, що виключає наявність талона у водія.

Крім того, ст.16 зазначеного вище закону встановлено, що водій під час керування транспортним засобом повинен мати при собі та на вимогу працівників міліції пред'являти для перевірки посвідчення водія та реєстраційний документ на транспортний засіб.

Таким чином, фактично скасовується інститут довіреності на право керування транспортним засобом, що необхідно враховувати при визначенні наявності відповідної правової підстави володіння транспортним засобом.

Законом передбачені випадки, коли особа, яка фактично володіє (управляє) об'єктами зі шкідливими властивостями, не визнається володільцем джерела підвищеної небезпеки та не несе відповідальності перед потерпілим на підставі ст.1187 ЦК.

Так, відповідно до п.4 вказаної вище постанови Пленуму Верховного Суду від 27.03.92 №6 не вважається володільцем джерела підвищеної небезпеки й не несе відповідальності перед потерпілим за шкоду особа, яка управляє джерелом підвищеної небезпеки й перебуває в трудових відносинах з володільцем цього джерела (шофер, машиніст, оператор тощо). Така особа може бути притягнена до відповідальності лише самим володільцем джерела підвищеної небезпеки в регресному порядку, враховуючи характер відносин, які між ними склалися.

Згідно з роз'ясненнями п.5 зазначеної вище постанови під час розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди за ст.1172 ЦК суди повинні мати на увазі, що крім загальних підстав, передбачених ст.1166 ЦК, відповідальність юридичної особи настає лише у випадках, коли особа, з вини якої заподіяно шкоду, перебуває в трудових відносинах із цією організацією, і шкоду було заподіяно нею у зв'язку з виконанням трудових (службових) обов'язків незалежно від того, яким саме працівником цієї організації (постійним, сезонним, тимчасовим, за трудовим договором чи на інших умовах) вона була. Господарські (підприємницькі) товариства, кооперативи відповідають за шкоду на підставі ст.1172 ЦК у випадках її заподіяння як їхнім учасником (членом) під час здійснення ним підприємницької або іншої діяльності від імені товариства (кооперативу), так і особами, які виконують роботу за трудовим договором.

Факт наявності між володільцем та особою, яка управляє джерелом підвищеної небезпеки, трудових відносин має бути підтверджений належними доказами (первинними документами, довідкою Фонду соціального страхування на випадок безробіття, довідкою органу Державної податкової служби тощо).

Не впливають на виникнення обов'язку володільця джерела підвищеної небезпеки з відшкодування заподіяної ним шкоди наступні обставини:

1) в який час було вчинено заподіяння шкоди — службовий або неслужбовий;

2) чи було джерело підвищеної небезпеки ввірено працівникові в процесі виконання ним трудових обов'язків, або він самовільно, неправомірно використав його у своїх особистих цілях.

Вивчення справ за позовами потерпілих до осіб, працівники яких, керуючи транспортними засобами, заподіяли шкоду під час виконання трудових обов'язків, дає підстави стверджувати, що суди в переважній більшості вирішують їх правильно і враховують положення ст.1172 ЦК, згідно з якими юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану її працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

Місцеві суди допускають помилки при визначенні суб'єктного складу сторін у разі захисту позивачем свого речового права.

Вина — без обговорення

Не може відповідати особа, яка управляла джерелом підвищеної небезпеки у зв'язку з трудовими відносинами, також і перед страховиком, який виплатив страхове відшкодування потерпілому.

Проте якщо громадянинові було заборонено керувати транспортним засобом, а він без дозволу скористався ним в особистих цілях, то це діяння вважатиметься неправомірним заволодінням і обов'язок відшкодувати шкоду буде покладено на винну особу (ст.1187 ЦК).

Частиною 3 ст.1187 ЦК передбачено, що особа, яка неправомірно заволоділа транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом, завдала шкоди діяльністю щодо його використання, зберігання або утримання, зобов'язана відшкодувати її на загальних підставах.

Вказане означає, що така особа несе відповідальність за завдану шкоду, як і особа, яка володіє джерелом підвищеної небезпеки на правовій основі. Тлумачення ч.3 ст.1187 ЦК у такий спосіб, що особа, яка незаконно заволоділа джерелом підвищеної небезпеки, відповідає за завдану шкоду на загальних підставах, встановлених ст.1166 ЦК, без урахування спеціального положення ч.5 ст.1187 ЦК, було б неправильним.

Місцеві суди допускають помилки при визначенні суб'єктного складу сторін у разі захисту позивачем свого речового права.

Відповідно до ст.396 ЦК особа, яка має речове право на чуже майно, має право на захист цього права відповідно до положень гл.29 цього кодексу, в тому числі — на відшкодування завданої майнової та моральної шкоди (ст.386 ЦК).

У деяких випадках суди не враховують, що положення ст.1172 ЦК стосуються відшкодування як майнової, так і моральної шкоди.

Рішенням Шевченківського районного суду м.Києва від 7.05.2010 (справа №2-8409/10) стягнуто з ТОВ «Українські лінії» на користь Р. матеріальні збитки в розмірі 34499 грн. 72 коп., судовий збір в розмірі 345 грн., витрати на ІТЗ розгляду справи в розмірі 120 грн., стягнуто з водія М. на користь Р. моральну шкоду в розмірі 1700 грн., судовий збір у розмірі 17 грн. Солідарно стягнуто з М. та ТОВ «Українські лінії» на користь Р. витрати на правову допомогу в розмірі 1500 грн.

Ухвалою Апеляційного суду м.Києва від 17.11.2010 рішення суду першої інстанції залишено без змін. При цьому суд в частині щодо відшкодування моральної шкоди послався на ст.1167 ЦК, відповідно до якої шкода, завдана фізичній особі неправомірними діями, відшкодовується особою, яка її завдала.

Покладаючи відповідальність за заподіяну позивачеві моральну шкоду на водія М., суд посилався лише на наявність його вини в заподіянні цієї шкоди і ч.1 ст.1167 ЦК, не врахувавши, що спірні правовідносини також регулюються ч.1 ст.1172 ЦК. Крім того, у п.8 постанови Пленуму Верховного Суду «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31.03.95 №4 (зі змінами) визначено, що за моральну (немайнову) шкоду, заподіяну працівником під час виконання трудових обов'язків, відповідальність несе організація, з якою цей працівник перебуває у трудових відносинах, а останній відповідає перед нею в порядку регресу.

Слід зауважити, що при розгляді справи про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено вирок, що набрав законної сили, або постанову суду в справі про адміністративне правопорушення, це рішення є обов'язковим для суду лише щодо з'ясування питань, чи мали місце такі дії та чи вчинені вони цією особою. Тому розглядаючи позов, який випливає з кримінальної справи чи зі справи про адміністративне правопорушення, суд не вправі обговорювати вину відповідача, а може лише вирішувати питання про розмір відшкодування. Інші прийняті в рамках кримінальної справи чи справи про адміністративне правопорушення постанови оцінюються судом згідно з положеннями ст.212 ЦПК. На підтвердження висновку суду щодо розміру збитків у рішенні, крім посилання на вирок у кримінальній справі чи постанову у справі про адміністративне правопорушення, необхідно також вказати докази, подані сторонами при розгляді цивільної справи, а також урахувати матеріальне становище відповідача або вину потерпілого.

Так, Г. звернувся до Світловодського міськрайонного суду Кіровоградської області з позовом до С., третя особа — Б., про стягнення матеріальної шкоди в сумі 27047 грн. 70 коп. та моральної шкоди на суму 5000 грн., заподіяної внаслідок ДТП, та судових витрат (справа №2-510/10). Судом першої інстанції позовні вимоги задоволено частково, із С. стягнуто на користь Г. матеріальну шкоду, заподіяну ДТП, у сумі 24786 грн. 80 коп., у задоволенні решти позовних вимог відмовлено. Рішенням Апеляційного суду Кіровоградської області від 23.03.2010 рішення суду першої інстанції скасовано в частині задоволення позовних вимог, стягнення судових витрат, відмовлено в задоволенні позову Г. до С. про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок ДТП. Задовольняючи частково позовні вимоги, суд першої інстанції виходив із того, що ДТП сталась із вини відповідача, який порушив вимоги п.16.11 ПДР, проте погодитись із таким висновком неможливо, оскільки позивачем не надано суду належних доказів на підтвердження позову. Відповідач вини в порушенні ПДР та у вчиненні ДТП не визнав. Матеріали справи не містять схеми ДТП, переліку пошкоджень автомобілів, протоколу про адміністративне правопорушення, пояснень свідків.

Складними для судів виявляються питання застосування положення ч.4 ст.61 ЦПК (щодо звільнення від доведення вини) у разі, якщо постанова у справі про адміністративну відповідальність не вказує на винну особу, наприклад, провадження у справі закрито у зв'язку із закінченням строку притягнення до адміністративної відповідальності.

Так, Верховним Судом 9.06.2010 (справа №6-11887св10) скасовано з направленням справи на новий розгляд рішення Біляївського районного суду від 5.10.2009 та ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 3.02.2010, якими позов Ю. до А. про відшкодування майнової та моральної шкоди, завданої з вини відповідача позивачу внаслідок ДТП, було задоволено. Задовольняючи позов, суди послалися на те, що вину відповідача підтверджено постановою суду в справі про адміністративне правопорушення і ця обставина не підлягає доведенню, а те, що апеляційним судом постанову суду скасовано, не має значення, оскільки її скасовано не з реабілітуючих підстав, а внаслідок закінчення строку притягнення до адміністративної відповідальності.

Проте Верховний Суд вказав, що згідно з ч.4 ст.61 ЦПК постанова у справі про адміністративне правопорушення є обов'язковою для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено постанову суду, з питань, чи мали місце ці події та чи вчинені вони цією особою. При цьому згідно з постановою апеляційного суду однією з підстав скасування постанови судді у справі про адміністративне правопорушення щодо відповідача було те, що відповідальність, за ст.124 КпАП, настає лише за наявності ушкодження транспортних засобів унаслідок порушення правил дорожнього руху, а ні органи ДАІ, ні суд такої обставини не перевірили й такого порушення з боку відповідача не встановили.

Отже, як правильно вказав Верховний Суд, зазначені ним обставини судами не перевірено, суди не визначились і з тим, чи містить постанова апеляційного суду про закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення щодо А. відповіді на питання, чи мало місце зіткнення транспортних засобів сторін та чи сталося це з вини відповідача, не з'ясували й не врахували, що за відсутності преюдиціального доказу вини відповідача у завданні шкоди позивачеві його посилання на вину відповідача та заперечення відповідача щодо цього підлягали перевірці судом на загальних підставах доказування.

Із вивчених справ, наданих для узагальнення, вбачається, що суб'єктний склад у справах цієї категорії переважно становили сторони у справі — фізичні особи, спір між якими виник при завданні шкоди джерелом підвищеної небезпеки — автомобілем.

Водночас є випадки звернення юридичних осіб до суду з позовом про відшкодування шкоди.

Так, рішенням Шепетівського міськрайонного суду Хмельницької області від 4.11.2010 (справа №2-1586/10) позовні вимоги ТОВ «Комплекс Агромарс» до З. про відшкодування шкоди, завданої внаслідок ДТП, задоволено в повному обсязі.

Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції виходив з положень ч.2 ст.1187 ЦК, згідно з якими шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, відшкодовується особою, яка на відповідній правовій підставі володіє транспортним засобом.

Підсумовуючи, можна сказати, що судді дотримуються вимог законодавства в частині визначення кола суб'єктів відповідальності за завдання шкоди джерелом підвищеної небезпеки, під яким слід розуміти особу, яка на відповідних правових підставах володіє транспортним засобом, механізмом, іншим об'єктом використання, зберігання або утримання якого створює підвищену небезпеку.

ТРЕТІЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДЕНЬ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

25 ТРАВНЯ 2012 РОКУ (П'ЯТНИЦЯ)

Запрошуємо адвокатів взяти участь у заходах Третього Всеукраїнського дня безоплатної правової допомоги, що відбудеться 25 травня 2012 року, та надати безоплатні правові послуги (консультації, ведення судових справ тощо) громадянам, благодійним та неприбутковим організаціям, а також суб'єктам малого підприємництва.

Якщо Ви бажаєте зареєструватися у якості консультанта або надіслати запит на отримання безоплатної правової допомоги, будь ласка, звертайтеся за тел.: (044) 492-88-48, e-mail: info@pravovadopomoga.org. Контактна особа — Андрій Максімов.

www.uba.ua www.pravovadopomoga.org

НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ

Договірна заборгованість

Нормами ЦПК не встановлено прямої заборони на видачу судового наказу про солідарне стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ

3 травня 2012 року *№6-27/0/9-12*

Щодо окремих аспектів видачі судових наказів про стягнення заборгованості по оплаті комунальних послуг

Головам апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим

Розглянувши лист голови Апеляційного суду Чернігівської області Тагієва С.Р. щодо роз'яснення окремих аспектів видачі судових наказів про стягнення заборгованості по оплаті комунальних послуг, повідомляємо таке.

Питання застосування норм цивільного процесуального законодавства, що регулює наказне провадження, значною мірою висвітлено у постанові пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23.12.2011 №14 «Про практику розгляду судами заяв у порядку наказного провадження», якою роз'яснено питання застосування розд.II Цивільного процесуального кодексу.

Відповідно до п.13 постанови, якщо заявлено вимогу про стягнення заборгованості за надані житлово-комунальні, телекомунікаційні послуги, послуги телебачення та радіомовлення (п.3 ч.1 ст.96 ЦПК), судовий наказ може бути видано за наявності відповідних договорів про надання таких послуг, інших письмових доказів, що підтверджують фактичне надання та отримання цих послуг.

Згідно з п.9 постанови відсутність документів, що підтверджують наявність суб'єктивного права в заявника, документів, що підтверджують порушення суб'єктивного права, або документів, що підтверджують виникнення права вимоги, вказує на наявність спору про право.

Відтак нормами ЦПК, які регулюють наказне провадження, не встановлено прямої заборони щодо видачі судового наказу про солідарне стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги, якщо буде надано документи про наявність суб'єктивного права у заявника; документи, які підтверджують порушення суб'єктивного права; документи, які підтверджують виникнення права вимоги; договори про надання таких послуг; інші письмові докази, які підтверджують фактичне надання та отримання цих послуг відповідачами. При цьому важливо, щоб із поданої заяви, чи з наданих розрахунків тощо не вбачалося наявності спору про право.

Виконавчий документ у разі видачі судового наказу про солідарне стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги видається з урахуванням вимог Закону України «Про виконавче провадження».

Заступник голови
М.ПШОНКА

ВИРОК

Хабар у розшуку

На Луганщині набув чинності судовий вирок стосовно колишнього працівника підрозділу карного розшуку одного з міських відділів ГУ МВС у Луганській області, який вимагав та отримав хабар у розмірі 16 тис. грн.

Хабарника було затримано в травні минулого року співробітниками СБУ, прокуратури та підрозділу внутрішньої безпеки ГУБОЗ МВС.

Незаконну «винагороду» в розмірі 16 тис. грн. він вимагав від групи молодих людей, які заступилися за жінку, котру ображав п'яний родич. Під час сварки останній отримав легкі тілесні ушкодження. Співробітник карного розшуку, який розслідував цей інцидент, став погрожувати хлопцям притягненням до кримінальної відповідальності за ст.122 КК, відповідно до якої за умисне тілесне ушкодження середньої тяжкості передбачено 5 років ув'язнення. В обмін на «винагороду» правоохоронець обіцяв сприяти винесенню постанови про відмову в порушенні кримінальної справи.

Посадовця затримано на гарячому.

Суд визнав колишнього правоохоронця винним в одержанні хабара, поєднаним з вимаганням хабара (ч.3 ст.368 КК), і призначив йому покарання у вигляді позбавлення волі на 5 років з випробувальним терміном 3 роки та з позбавленням права обіймати посади в правоохоронних органах протягом 3 років.

КОРИСЛИВІ МОТИВИ

Пайки на півтора мільйона

Військовою прокуратурою Західного регіону України порушено кримінальну справу за фактом заволодіння бюджетними коштами на суму понад 1,5 млн грн.

Під час прокурорської перевірки встановлено, що впродовж 2008—2011 рр. військовослужбовці однієї з військових частин, яка дислокується у Львівській області, зловживаючи службовим становищем, заволоділи бюджетними коштами на загальну суму 1 млн 686 тис. грн., отримавши їх як компенсацію неіснуючої заборгованості за продовольчі пайки та винаймання житла.

14 травня 2012 р. військовою прокуратурою Львівського гарнізону за результатами проведеної перевірки порушено кримінальну справу за цим фактом за ознаками злочинів, передбачених ч.2 ст.366 («Службове підроблення») та ч.2 ст.410 КК («викрадення, привласнення військового майна із зловживанням службовим становищем»).

Триває досудове слідство.

КРИМІНАЛ

Донецьким суддям погрожують

На адреси судових органів Донецької області надійшли анонімні повідомлення з погрозами фізичної розправи. Прокуратура встановлює коло підозрюваних.

«Зважаючи на ступінь соціальної небезпеки та спроби перешкоджання здійсненню правосуддя з хуліганських мотивів, за вказівкою прокуратури області органами МВС порушено кримінальну справу за ознаками складу злочину, передбаченого ч.2 ст.296 КК», — повідомили «ЗіБ» у прес-службі прокуратури Донецької області.

Для здійснення нагляду за додержанням законів під час досудового слідства органами МВС прокуратурою області контролюється хід слідства за порушеною кримінальною справою.

Наразі проводяться необхідні слідчі дії, спрямовані на встановлення кола підозрюваних.

НОВЕЛА

Компроміс із прокурором

За корисні для слідства відомості можна отримати м'якше покарання

ЮЛІЯ ГАЙДАЙ

Після набуття чинності новим КПК в Україні почне активно застосовуватися угода про визнання вини, а коло злочинів, щодо яких використовуватиметься така домовленість, з часом, можливо, розшириться. Про це розповів під час круглого столу, присвяченого реформі кримінального процесу, завідувач відділом головного управління з питань діяльності правоохоронних органів Адміністрації Президента Андрій Пойда. Що ж є угодою про визнання вини й чому адвокати, котрі виступали на засіданні, висловили побоювання з приводу введення цього нового для нашої країни інституту?

А.Пойда вважає, що інститут угоди про визнання вини має в Україні хороші перспективи.

«Апеляція покаянного»

Новий КПК дійсно вводить абсолютно новий і невідомий для України інститут угод. І якщо з приводу першого виду — примирення між потерпілим і підозрюваним (обвинуваченим) — ні в кого особливих питань не виникає, то «домовленість» між прокурором і підозрюваним про визнання вини викликає не такі однозначні оцінки. У цієї новели є як прихильники, так і противники. Втім, як правило, все нове провокує активні дискусії в суспільстві.

Потрібно визнати, що цей правовий інститут є новим тільки в Україні. У розвинених демократичних країнах він уже давно активно застосовується. Найчастіше, підписуючи угоду з обвинуваченим, правоохоронці намагаються добути корисну для слідства інформацію, яка, наприклад, може допомогти викрити важливіших членів злочинного угруповання. В цьому випадку людина визнає свою вину, але зазвичай отримує менш суворе покарання.

Отримала розвиток і особливу популярність угода з правосуддям (саме цей термін частіше вживається за кордоном) у США. За словами А.Пойди, в Сполучених Штатах 95% кримінальних справ завершуються таким компромісом між обвинуваченням і підозрюваним (обвинуваченим). На думку чиновника, це нововведення має хороші перспективи застосування і в Україні. Але насправді цей інститут з'явився дуже давно: схожий на нього існував у Британії вже в середні віки. На той час «апеляція покаянного» припускала, що підсудний міг уникнути смерті, якщо допомагав розкрити злочини, скоєні іншими.

Проте прийнято вважати, що угода з правосуддям у сучасному вигляді виникла все-таки на території США. Це поняття першим увів юрист Реймонд Молі в 1839. Проте, за словами партнера АГ «Солодко і партнери» Євгена Солодка, угода з правосуддям так чи інакше має місце й у тих країнах, де вона не передбачена законодавчо. Навіть у радянські часи існувала практика окремих домовленостей правоохоронних органів з обвинуваченими, просто вона не була закріплена юридично.

За що посадили Аль Капоне

Прихильники угоди з правосуддям пояснюють свою позицію тим, що подібні інститути істотним чином сприяють розкриттю найбільш складних, багатоепізодних групових злочинів. Противники ж, вказуючи на історичний досвід Британії, де в середні віки цей інститут припинив своє існування, говорять про те, що можливість отримати менше покарання в обмін на обмову інших осіб дає можливість уникнути вироку винним і притягти до відповідальності невинних.

У сучасних правових системах існує два основні види домовленостей з правосуддям. Перший — угода про співпрацю з прокуратурою (застосовується в США). Саме таку угоду вводить новий КПК в Україні. У Штатах більшість кримінальних справ розслідуються завдяки показанням осіб, що погодилися на такий компроміс. За багатьма фільмами ми можемо судити про те, як реально застосовується вказаний інститут у США. Суть його зводиться до того, що прокуратура знімає частину обвинувачень в обмін на визнання вини. В цьому випадку немає значення, який суб'єкт пропонує укласти угоду. Це може бути як сторона захисту, так і сторона обвинувачення. Не має також значення й процесуальна стадія, на якій може бути укладена така угода. У будь-якому випадку вона затверджується суддею, переважно на відкритому судовому засіданні. Зрозуміло, зазначена угода не є обов'язковою. На затвердження її судом або відмови в цьому впливають численні чинники. Але у випадку якщо суд підтвердив угоду, він зобов'язаний виконувати її умови. Одним з найвідоміших випадків, коли угода з правосуддям зірвалася, є випадок з Аль Капоне. У процесі суддя заявив, що він не зв'язаний указаною угодою, і виніс обвинувальний вирок, що передбачав великий строк ув'язнення.

Другим найбільш поширеним видом угоди з правосуддям є так званий прокурорський імунітет. Цей інститут застосовується знову-таки в США. Суть цієї процедури полягає в тому, що обвинувачений (підозрюваний) може розраховувати не просто на зменшення обсягу інкримінованого йому обвинувачення, а звільняється від покарання в принципі. Якщо простіше, змінює свій статус на статус свідка. В обмін він повинен давати показання щодо своїх спільників. Зазначена угода також затверджується судом і є обов'язковою для сторін, що її уклали. Угода може бути розірвана у випадку, якщо в представників прокуратури з'являться нові докази, які спростовують свідчення, викривають обвинуваченого в брехні.

За й проти угоди

Згідно з новим КПК угода про визнання вини може бути укладена за ініціативою як прокурора, так і обвинуваченого (підозрюваного). За словами А.Пойди, коло злочинів, за якими може застосовуватися угода між прокурором і підозрюваним, досить невелике: це кримінальна вина, злочини невеликої й середньої тяжкості, тяжкі злочини й злочини, внаслідок яких шкода завдана лише державним або суспільним інтересам. А в кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий, підписання такої угоди взагалі не припустиме.

Не дивлячись на такі «обмежувачі» і те, що жодної угоди в Україні поки не було укладено, цей інститут уже встигли вщент розкритикувати. З особливою люттю на нововведення накинулися політики-опозиціонери. Наприклад, на думку Юрія Кармазіна, ця угода може бути отримана незаконним способом, а розірвати її буде неможливо. А це означає, існує ризик, що за грати потрапить невинна людина. Це припущення спростував радник Президента — керівник головного управління з питань судоустрою Адміністрації Президента Андрій Портнов у ефірі одного з телеканалів: «…Угода з правосуддям прямо заборонена в злочинах, де є потерпілі. При цьому вона може бути розірвана в будь-який момент. Угода затверджується судом. При цьому суд зобов'язаний перевірити, чи не здійснювалася вона під впливом якихнебудь сторонніх чинників». Отже, головна гарантія від свавілля слідчих органів у випадку з угодою про визнання вини — суд, який її затверджує. «Суд зобов'язаний переконатися, що підписання угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, змушування, погроз або наслідком обіцянок або дій якихось обставин, крім передбачених в угоді», — мовиться в тексті кодексу. В інтерв'ю «ЗіБ» експерт Ради Європи, барристер Джеремі Макбрайд, відзначив, що хвилювання наших політиків безпідставні — у КПК передбачено судовий механізм, що досить надійно захищає від свавілля слідчих при підписанні угоди про визнання вини.

«Це позитивний, демократичний інститут, який, можливо, розвантажить систему від так званої битовухи, — вважає Є.Солодко. — Проте як завжди постає питання правозастосування». На практиці, вважає адвокат, цілком можлива ситуація, коли підозрюваний, прорахувавши економічну доцільність, погодиться на угоду, щоб убезпечити себе від можливого покарання, і при цьому неважливо — чи винна людина насправді. До того ж, на думку Є.Солодка, слідчі органи масово пропонуватимуть «домовитися». Про встановлення істини й об'єктивності слідства тоді можна просто забути. «Цей інститут для нас зовсім новий... У майбутньому, коли ми подивимося, як він працює, коло злочинів, за якими він застосовується, можливо, буде розширене», — сказав А.Пойда.

Схоже, поки що і юристи-практики, і розробники нового КПК не зовсім чітко уявляють, як же працюватиме новий інститут і на які підводні рифи можна натрапити при застосуванні угод. З'ясується це тільки з часом, коли новий кодекс набере чинності.

Навіть у радянські часи існувала практика окремих домовленостей правоохоронних органів з обвинуваченими, просто вона не була закріплена юридично.

АУДИТ

Занедбані пам'ятки

Рахункова палата вважає, що культурна спадщина потребує розробки цільової програми

Процес збереження історико-культурної спадщини країни, незважаючи на ухвалення трьох державних програм, здійснювався у 2009—2011 рр. в умовах хронічного недофінансування й неефективного виконання центральними та регіональними органами влади відповідних функцій. До того ж майже 73% культурних пам'яток у Львівській і Тернопільській областях не обліковані, а з виділених Мінрегіонбуду та Мінкультури понад 30 млн грн. на реставрацію й консервацію об'єктів історико-культурної спадщини неефективно та з порушенням чинного законодавства використано 6,3 млн, констатує Рахункова палата.

Через занедбаність пам'яток історії та архітектури туристичний потенціал більшості регіонів використовується не повністю. Так, у Львівській і Тернопільської областях тільки 2 з 11 замків та палаців, що входять до складу державних заповідників, використовуються як повноцінні туристичні об'єкти. Майже половина з 64 об'єктів, розташованих у цих заповідниках, перебуває в незадовільному стані, більш ніж третина з них потребує термінових протиаварійних та консерваційних робіт.

Однак протягом 2009—2011 рр. на реставрацію та консервацію об'єктів історико-культурної спадщини в цих регіонах з державного бюджету було спрямовано менше 10% від необхідних обсягів фінансування. З виділених Мінрегіонбуду та Мінкультури понад 30 млн грн. неефективно й з порушенням чинного законодавства використано 6,3 млн (20%). Через це темпи фізичного руйнування архітектурних пам'яток значно випереджають темпи їх відновлення.

Аудитом виявлені численні порушення пам'яткоохоронного законодавства під час ремонтних робіт (встановлення пластикових вікон різного розміру та кольору, самовільна перебудова). Без відповідних дозволів і погоджень зводиться новий храм на місці знесених господарських будівель монастирського комплексу Почаївська лавра (Тернопільська область), що може призвести до часткової або повної втрати об'єктів національного значення в державному заповіднику.

Майже 73% об'єктів культурної спадщини у Львівській і Тернопільській областях не обліковані, що гальмує формування Державного реєстру нерухомих пам'яток України. У Львівській облдержадміністрації не володіють інформацією про виведення з аварійного стану, реставрацію та консервацію об'єктів національного значення, наданих у концесію, що негативно впливає на рівень їхнього збереження.

Рахункова палата вступилася за пам'ятники історії іа культури.

Колегія Рахункової палати наголосила, що культурна спадщина країни потребує належної уваги з боку Уряду, невідкладних заходів з порятунку архітектурних та історичних пам'яток, зокрема, розробки й затвердження відповідної довгострокової цільової державної програми.

ЄС

Тіньовий уряд єврозони

РАЛЬФ БОЗЕН,
ОЛЕКСАНДР ВАРКЕНТІН

Відомо, що формально єврогрупа владних повноважень не має. але реально саме вона координує заходи щодо виходу з боргової кризи. У липні єврогрупа отримає нового голову, а поки що намагається загасити «грецьку пожежу».

Мало повноважень, багато влади

Люксембург — мініатюрне велике герцогство. Красивий замок на горі, багате місто під горою. Навколо — поля й селища. Всього трохи більше півмільйона жителів. Але прем'єр-міністр Жан-Клод Юнкер — постійний гість програм новин на телеканалах усіх європейських країн. Правда, не як глава уряду Люксембургу, а як керівник Єврогрупи. Його шанобливо називають «містер Євро».

Єврогрупа — це міністри фінансів 17 країн — членів єврозони й єврокомісари з фінансів та економіки, голова Європейського центрального банку, інші високопосадовці ЄС. Вони зустрічаються зазвичай за день до засідання Ради з економічних і фінансових питань країн Євросоюзу та готують рішення, які рада й приймає.

Заголовки повідомлень інформаційних агентств і газет багато про що говорять: «Єврогрупа збільшує стабілізаційний фонд до €800 млрд», «Єврогрупа надає черговий транш Греції», «Глава єврогрупи Жан-Клод Юнкер утомився», «На пост голови єврогрупи готують міністра фінансів Німеччини Вольфганга Шойбле».

Усі звикли до того, що найважливіші рішення, які визначають фінансову й економічну політику ЄС, ухвалює єврогрупа, і забувають про те, що це насправді неформальний, нарадчий орган. Тим часом він поволі, але впевнено, як відзначають аналітики, перетворюється на негласний уряд Євросоюзу.

Компроміси за зачиненими дверима

«Всі найважливіші фінансові й економічні питання обговорюються в Єврогрупі», — констатує співробітник фонду «Наука і політика» Даніела Шварц. Вона впевнена, що вплив єврогрупи буде постійно посилюватись. А співробітник брюссельського аналітичного центру Bruegel Гунтрам Вольфф уже сьогодні вважає її найважливішим органом Євросоюзу, тому що саме вона ухвалює рішення, а Рада з економічних і фінансових питань їх тільки затверджує. Важливіші хіба що саміти глав держав і урядів країн ЄС.

Узяти на себе таку відповідальність єврогрупу змусила фінансова криза. Подолання її наслідків вимагало скоординованих дій усіх країн ЄС. Причому рішення повинні були ухвалюватися негайно. А офіційні органи ЄС, зокрема Єврокомісія, просто не встигали за перебігом подій.

Слід зазначити, що у єврогрупі наявні найрізноманітніші підходи до вирішення фінансових проблем. Північні країни наполягають на жорсткій економії, а південні — на державних програмах стимулювання економіки. Але сила єврогрупи в тому, що, будучи неформальним органом, вона проводить свої засідання за зачиненими дверима. Так легше ухвалити компромісне рішення.

Рятувати Європу — шкідливо для здоров'я

Нічне засідання Єврогрупи вочевидь було бурхливим. Але на ранок Ж.-К.Юнкер, незважаючи на кола під очима та захриплий голос, терпляче роз'яснює журналістам, які небезпеки загрожують єврозоні, які заходи будуть вжиті для їх запобігання. При цьому в нього ще вистачає сил на жарти, подекуди вельми в'їдливі. Прем'єр-міністр Люксембургу з 2005 року був незмінним головою єврогрупи. Але нині він просто фізично втомився. Ще на початку березня на саміті в Брюсселі Ж.-К.Юнкер оголосив, що залишає цей пост.

AFP

Жан-Клод Юнкер (праворуч) запевнив: міністри фінансів докладуть всі зусилля для того, щоб Греція не залишила зони євро. Можливо в такий спосіб?

«Містер Євро» за словом до кишені не ліз. Очолюючи уряд не найбільшої держави ЄС, Ж.-К.Юнкер міг дозволити собі висловлювання, які з вуст іншого політика пролунали б як прояв гегемонії або шовінізму. Без жодних вагань він міг розкритикувати й лідерів провідних країн.

Наприклад, домовленості між канцлером Німеччини Ангелою Меркель і колишнім президентом Франції Ніколя Саркозі голова єврогрупи публічно прокоментував так: «Чому вони вирішили, що достатньо між собою домовитися Німеччині й Франції? У єврозоні 17 країн, 17 урядів і 17 парламентів. Так, парламенти є і в інших країнах, не тільки у Франції і в Німеччині».

«Залізний міністр»?

Серед можливих наступників Ж.-К.Юнкера першим згадують міністра фінансів Німеччини Вольфганга Шойбле. Позаочі його називають «залізним міністром» — за аналогією із «залізним канцлером» Отто Бісмарком. В.Шойбле після замаху на нього в 1990 році пересувається в інвалідному візку. Але залізна дисципліна дозволяє йому зберігати феноменальну працездатність.

В.Шойбле різкий у спілкуванні. Він може прилюдно відчитати підлеглого, що провинився. Він — грізний вартовий на сторожі державних фінансів Німеччини.

Міністри кабінету А.Меркель визнають, що вимолювати в нього додаткові кошти — справжні тортури. Чи стане «залізний Шойбле» новим «містером Євро», чи вистачить у нього дипломатичного такту для пошуку прийнятних компромісів — покаже майбутнє.

ТУРЕЧЧИНА

Без «особливої ролі»

Парламент країни сформував спеціальний багатопартійний комітет, який займеться розробкою нової конституції. Очікується, що основний закон буде готовий до кінця поточного року.

На цей час у Туреччині діє конституція, яка була прийнята в 1982 році під тиском армії. Основний закон відводить збройним силам «особливу роль» у суспільстві: проголошує армію захисницею світського характеру держави. У свою чергу військові вже не раз усували від влади уряди, діяльність яких спрямована а бік ісламізму.

Як повідомляє Бі-Бі-Сі, оновлена конституція буде абсолютно демократичною: в ній не залишиться місця для «особливої ролі» армії, будуть зняті обмеження громадянських свобод і згадані права меншин, зокрема курдів. Прем'єр-міністр Реджеп Таїп Ердоган заявив: «Час переворотів минув і в майбутньому турецька армія не повинна втручатися в політику».

Учасники процесу заявляють, що робота є достатньо продуктивною, оскільки прихильники правлячої партії та опозиціонери демонструють готовність до компромісу.

Незважаючи на те що до розробки основного закону залучені місцеві правозахисні організації, які консультують депутатів, все-таки можуть виникнути спірні питання, що стосуються прав курдів і майбутньої ролі президента.

Багато хто стверджує, що гостра дискусія може розгорнутися навколо повноважень глави держави. Зараз Туреччина є парламентською республікою, а нинішня влада бачить її президентською. На думку опозиції, це робиться навмисно для нинішнього прем'єра Р.Т.Ердогана, який не приховує, що в майбутньому має намір стати головою держави.

США

Хабарницька мережа

Суд засудив колишнього сенатора штату Нью-Йорк Карла Крюгера до 7 років позбавлення волі. За даними слідства, з 2007 року він отримав близько $50 тис. від низки компаній і медичних установ, просуваючи вигідні для них законопроекти.

Спочаткуобвинувачення вимагало для К.Крюгера від 9 до 11 років тюрми за хабарництво, проте суддя призначив менший термін, оскільки на посту сенатора в Конгресі штату Нью-Йорк підсудний «зробив багато гарних справ».

Враховуючи те, що він працював на цій посаді з 1994 року, за такий тривалий період К.Крюгер був залучений до багатьох хабарницьких схем. Так, з 2007 року він отримав понад $500 тис. від місцевих бізнесменів. Це були власники низки компаній, що працювали у сфері нерухомості, охорони здоров'я й роздрібної торгівлі, даючи хабарі тодішньому сенаторові штату, в обмін вони чекали ухвалення вигідних для них законопроектів і передачу їм мільйонів доларів урядових субсидій.

Відомо, що з 2009 р. К.Крюгер був головою фінансового комітету сенату. А вже у 2010-му ФБР почало розслідування стосовно його діяльності. Після того, як К.Крюгеру були пред'явлені офіційні обвинувачення в хабарництві, він визнав свою провину в обмін на пом'якшення максимального покарання, яке передбачало 50 років в'язниці. Після цього він пішов у відставку.

Як відзначає The New York Times, вирок колишньому сенаторові став першим у цілій серії пов'язаних між собою справ про хабарництво серед впливових посадових осіб штату Нью-Йорк. Проте К.Крюгер став не єдиним, кого засудили до позбавлення волі. Так, лікар Майк Турано, друг екс-сенатора, що також проходив у цій справі як обвинувачений, отримав 2 роки в'язниці.

МЕКСИКА

Законом — по беззаконню

У Конгресі Мексики таємним голосуванням був схвалений закон, згідно з яким постраждалі від дій організованої злочинності отримуватимуть компенсацію від влади в розмірі $70 тис.

Відповідно до нового закону жертвам мафіозних розборок надаватиметься фінансова, юридична і медична допомога, також її отримають люди, родичі яких були викрадені або вбиті.

Відомо, що з 2006 року, коли президент Мексики Феліпе Кальдерон оголосив наркокартелям війну, жертвами зіткнень між мафіозними угрупованнями стали близько 50 тис. чоловік.

Проте ситуація в країні не покращились і майже 160 тис. чоловік минулого року були змушені залишити свої домівки в пошуках безпечного життя за кордоном. Зокрема лише в місті Сьюдад-Хуарес, розташованому на кордоні з США, за рік свої помешкання залишили 24,5 тис. чоловік. Це місто відоме тим, що у 2010 р. було визнане найнебезпечнішим населеним пунктом світу, а також тим, що саме через його територію проводять велику кількість наркотиків у США.

Багато експертів заявляють, що чисельність збройних сил країни, які використовуються для боротьби з мафіозними групами, є недостатньою. А більшість мексиканців уважають, що організована злочинність у цілому виграє війну з урядом.

У свою чергу правозахисники стверджують, що на сьогодні велика частина справ, пов'язаних з потерпілими від наркомафії, навіть не доходить до суду. Враховуючи те, що щорічно в зіткненнях наркокартелів і урядових сил гинуть сотні людей, для виплати компенсацій буде створено спеціальний державний фонд. До нього згідно із законом зможуть звертатися не лише жертви мафіозних розборок, а й ті, хто постраждав від протиправних дій з боку правоохоронних органів.

РОСІЯ

Зброя для суддів

До Держдуми РФ внесений законопроект, згідно з яким судді статутних судів будуть включені до переліку осіб, що підлягають державному захисту. У разі ухвалення закону вони зможуть отримувати в тимчасове користування службову зброю, а при необхідності й бойову ручну стрілецьку.

Відомо, що зараз під держзахистом перебувають прокурори, слідчі, співробітники установ і органів кримінально-виконавчої системи, судді всіх судів загальної юрисдикції та арбітражних судів, арбітражні та присяжні засідателі.

Як повідомляє Право.ру, відповідно до закону «Про зброю» особи, що перебувають під держзахистом, мають право отримувати в тимчасове користування службову зброю.

Автор документа, депутат Народного зібрання Республіки Інгушетія Руслан Гагієв заявив: «Судді статутних судів не включені до переліку осіб, що підлягають держзахисту. Це створює певні складнощі в отриманні ними зброї, що неприпустимо у зв'язку з обстановкою, що склалася в багатьох регіонах, зокрема Інгушетії».

Водночас у законодавчому органі цієї республіки звернули увагу й на неврегульованість питання забезпечення безпеки статутних судів і внесли до нижньої палати парламенту законопроект, покликаний усунути ще один «правовий пропуск».

На сьогодні конституційні (статутні) суди створені в 17 регіонах Росії. Вони стежать за відповідністю регіональних і муніципальних законодавчих і нормативних актів статутам, конституціям і законам суб'єктів РФ і їх правильним тлумаченням.

БОЛГАРІЯ

Відставка відміняється

Парламент країни після п'яти днів пленарних засідань ухвалив закон про конфіскацію незаконно придбаного майна. Впродовж двох місяців буде створено комісію, що розглядатиме випадки порушень.

Згідно з новим законом, конфіскації підлягає незаконно придбане майно, в тому числі й переписане власником на дружину або інших членів сім'ї або включене в капітальний внесок в юридичну особу.

Крім цього, парламент зобов'язав комісію з конфіскації незаконно придбаного майна вести реєстрацію актів перевірок й арештів.

Під час обговорення остаточної редакції законопроекту були присутні прем'єр-міністр Бойко Борисов і віце-прем'єр країни Цветан Цветанов. Відомо, що напередодні Б.Борисов пообіцяв піти у відставку, якщо закон не буде прийнято.

Микола МИНОВ

До того ж прем'єр відзначив, що реакції послів європейських держав на прийняття закону будуть переважно позитивними. Він назвав безпідставними обвинувачення опозиції в тому, що закон є репресивним і буде використовуватися для тиску на людей, незручних для нинішньої влади.

Новий закон набере чинності через три місяці після його опублікування в «Державній газеті». Невдовзі парламент Болгарії обере комісію, що розглядатиме порушення нового закону, до складу якої увійдуть і представники, котрих призначать президент і прем'єр-міністр.

Закон Бізнес

Засновник і видавець:
ТОВ «Редакція газети «Закон і Бізнес»

Головний редактор:
Роман БОБОВ

Газета виходить з 15 червня 1991 року

Свідоцтво КВ № 3805 від 20.05.99

Р/р № 2600400002637
в АКБ «Правекс-Банк» м.Києва,
МФО 321983, код ЄДРПОУ 30374826

Багатоканальний телефон:
(044) 537-34-33

Адреса:
01021, м.Київ, Кловський узвіз, 9/2
E-mail: inzib@optima.com.ua

©При передруку матеріалів посилання на газету «Закон і Бізнес» обов'язкове

Редакція може публікувати матеріали в дискусійному порядку, не поділяючи поглядів автора

Редакція залишає за собою право на редагування та скорочення тексту

Рукописи не рецензуються і не повертаються

Листування з читачами — тільки на сторінках газети

Оголошення і реклама друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за зміст реклами несе рекламодавець

Матеріали з позначкою (К) друкуються на комерційній основі

Виходить 52 рази на рік по суботах українською та російською мовами

Набір, верстка і фотоформи газети — комп'ютерний центр тижневика «Закон Бізнес»

Номер віддрукований у ТОВ «Мега-Поліграф», 04073, м.Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14

Номер підписано до друку 17.05.2012

Зам. № 24578
Загальний наклад 11700

ВИБОРИ

Мер випадково

50-річний Фабіо Борсатті з гірського містечка Чімолайс, що на півночі Італії, взяв участь у виборах мера міста на прохання свого друга — єдиного кандидата на цю посаду — і переміг.

Ф.Борсатті каже, що погодився балотуватися в останній момент, оскільки єдиний кандидат непокоївся, що у випадку безальтернативних виборів, на дільниці прийде мало людей. Але попри те, що навіть сім'я Ф.Борсатті не голосувала за нього, чоловік переміг, випередивши свого суперника на 43 голоси.

«Я став мером, хоча зовсім цього не прагнув, — сказав Ф.Борсатті. — Я хотів, аби переміг Джино Бертоло. Навіть мої дочка, сестра, мати й тато віддали свої голоси за нього».

Та хоч посада дісталась новообраному меру випадково, у відставку він не йде, а має намір виконувати свої обов'язки заради населення Чімолайса — 507 людей.

КОМАХИ

Комарині бомби

Уряд Швеції придумав хитромудрий план, як врятувати населення від москітів. Влада вирішила задіяти гелікоптери, щоб «розбомбити» кровопивців раніше, ніж почнеться літо.

Як повідомляє місцевий портал Local6, таке рішення уряд ухвалив у зв'язку зі зростанням незадоволеності жителів області Далельвен у центральній Швеції, котрі скаржилися на величезну кількість москітів під час літнього сезону.

Уряд оголосив, що планомірно знищуватиме популяцію москітів (зокрема, комах) у цьому регіоні, скидаючи бомби з пестицидами з вертольотів на площі 9 тис. гектарів.

Разом з тим є побоювання, що комахи можуть адаптуватися до пестицидів і повернутися в ще більшій кількості.

ТУРИЗМ

Бенкет — ваш, зеленка — наша

Турки зобов'язалися безкоштовно надавати меддопомогу іноземцям

Українці, що вирішили відпочити в Туреччині, можуть розраховувати на першу медичну допомогу за рахунок бюджету цієї держави. Проте передбачена вона лише гостям республіки, які потрапили в аварії й ДТП.

У Туреччині набрав чинності закон про те, що всім постраждалим у дорожньо-транспортних пригодах перша медична допомога надаватиметься за рахунок бюджету країни.

«Турецьке законодавство не робить різниці між громадянами Туреччини й інших країн, — сказав координатор медичного туризму Міністерства охорони здоров'я країни Дурсун Айдин. — Тепер у разі аварій або дорожньо-транспортних пригод постраждалий, незалежно від наявності чи відсутності в нього страховки або коштів, буде направлений у найближчу клініку — приватну або державну, де йому нададуть першу медичну допомогу. Рахунок за лікування клініка виставляє державі Туреччина, яка й сплачує витрати».

Постраждалі на відпочинку в Туреччині не платитимуть за лікування.

«З червня 2011 року в Туреччині діє розроблена Міністерством охорони здоров'я система надання допомоги іноземним туристам», — повідомив РІА «Новини» Д.Айдин. У її межах у кожному готелі, розрахованому не менше ніж на 500 постояльців, по всій країні створені пункти надання медичної допомоги, а в розташованих у курортних зонах лікарнях обов'язково присутні перекладачі, котрі добре володіють іноземними мовами.

Крім того, Міністерство охорони здоров'я на додачу до вже діючого туристично-інформаційного центру «Alo 179» відкрило цілодобову «Гарячу лінію здоров'я», подзвонити на яку можна, набравши на телефоні номер 184.

«Це цілодобовий номер, зателефонувавши за яким можна отримати консультацію медиків російською, англійською, німецькою й арабською мовами», — сказав Д.Айдин.

Набуття чинності цим законом вже назвали важливим заходом, завдяки якому перебування туристів на території Туреччини стане безпечнішим і комфортнішим.

За даними Міністерства культури і туризму республіки, минулого року країна прийняла 31,5 млн іноземних туристів, з них 427 тис. — українці.

ЛІНГВІСТИКА

«Забирайся геть»

В аеропорту Астани, столиці Казахстану, було замінено некоректно перекладені англійською мовою написи на дверях — «Push off».

Адміністрація аеропорту Астани замінила написи на дверях пасажирського терміналу, де слова «Від себе» (що вказують на необхідність відкривати двері в протилежну від себе сторону) були невірно перекладені англійською мовою. Замість слова «Push» (з англійської дослівно — «штовхайте») в аеропорту казахстанської столиці на дверях було написано «Push off» (розм. «Забирайся геть»).

Написи було виправлено після критичного зауваження британського журналіста Джонатана Ньювелла. Як пише місцеве видання «Время», він прокоментував побачені ним некоректні написи на дверях терміналу на своїй сторінці у Фейсбуку. Дж.Ньювелл написав: «Ласкаво просимо в Астану! Приголомшливий переклад. Від себе: «Push off» — «забирайся геть». Думаю, аеропорту потрібен новий перекладач». За словами журналіста, він нарахував приблизно 12 дверей на виході з терміналу, на яких було розміщено таке «вітання».

Як відзначило керівництво аеропорту, наразі за фактом виготовлення неправильних написів проводиться службове розслідування.

МІГРАНТИ

Освічені остарбайтери

Відтепер всі охочі працювати в РФ повинні будуть здати тестування на знання російської мови, скласти іспит з історії та основ законодавства.

Як повідомляють у прес-службі Кремля, обов'язкові іспити мають бути введені вже до листопада цього року.

Відомо, що такі освітні заходи вводяться у зв'язку з великою кількістю трудових мігрантів у країні. Більше всього їх приїжджає з України — близько 3 млн. Крім того, лідирують Узбекистан, Казахстан, Таджикистан.

УСМІХНИСЬ!

Сергій ЮЛІКІН

Демократизація праці

1 Травня трудящі за традицією демонструють, як вони люблять трудитися.

Свобода починається з...

Досвід Стародавньої Греції й США доводить, що без рабів нормальної демократії не створити.

Складнощі професії

Юрист — це людина, покликана пояснити, як би так переступити закон, щоб його не порушити.

Стадії бідності

Три стадії бідності:
1) немає грошей;
2) зовсім немає грошей;
3) доведеться міняти долари.

Універсальний перекладач

Російські хіміки встановили, що мовний бар'єр чудово розчиняється в горілці.

Сила мистецтва

Улюблений жарт травматологів: «Не так страшний перелом руки, як питання знайомих про золото й діаманти».

АФОРИЗМ

Чесний суддя
засуджує злочин,
а не злочинця.

Луцій Анней СЕНЕКА
(народився
в 4 році до н.е.)

НА ДОРОГАХ

Штраф за листування

Влада американського міста Форт-Лі (штат Нью-Джерсі) вирішила відучити місцевих жителів набирати текстові повідомлення на мобільному телефоні, йдучи по вулиці. Тепер це вважається правопорушенням, за яке передбачено штраф, — $85.

З початку року у Форт-Лі, населення якого налічує 35 тис. чоловік, через власну неуважність загинуло вже 3 пішоходи, також відбулося 74 ДТП за участю таких громадян. «Зайняті листуванням люди не дивляться куди йдуть і зовсім втрачають пильність», — пояснює начальник поліцейського управління міста. Він сподівається, що загроза великого штрафу відучить жителів писати текстові повідомлення під час ходьби.

Проте штрафуватимуть не всіх, а тільки тих, хто вийшов з телефоном у руці на проїжджу частину або будь-яким іншим способом порушив правила дорожнього руху, повідомляє Бі-Бі-Сі.

Вже оштрафовано 117 чоловік. Багато хто не згоден з такими санкціями, проте влада не має наміру відступати. На їхньому боці й учені. Експеримент, проведений в одному з університетів Нью-Йорка, показав, що люди, набираючи SMS, збиваються з шляху на 60% частіше, ніж ті, хто вважає за краще дивитися під ноги.

РЕЛІГІЯ

Атеїзм не вада

Апеляційний суд Колорадо визнав неконституційним оголошення губернаторами штату дня молитви у 2004—2009 роках. Таке рішення колегія з трьох суддів прийняла одноголосно 10 травня.

Як повідомляє Ассошіейтед Пресс, у постанові суду наголошується, що заяви про оголошення в штаті дня молитви іноді містили фрагменти з Біблії і фактично були формою підтримки релігії на шкоду нерелігійному світогляду. Служителі Феміди вирішили: тим самим влада посилає сигнал, що ті, хто молиться, є привілейованою частиною суспільства. На думку суду, в штаті порушується положення, згідно з яким уряд однаково служить як віруючим, так і невіруючим.

Справу знову направлено в суд першої інстанції, який вирішить, чи слід заборонити оголошувати день молитви й надалі. Разом з тим в апеляційному суді відзначили, що не розглядали питання про загальнонаціональний день молитви, який щороку оголошує президент США в перший четвер травня.

Позов з вимогою визнати день молитви, що оголошується губернатором штату Колорадо, неконституційним, у 2008-му подала організація Фонд свободи від релігії. Вона оскаржує також конституційність загальнонаціонального дня молитви.

ЗВИЧАЇ

«Чаклунки» — під захистом

Уряд Буркіна-Фасо спільно з іноземними правозахисниками розробив програму захисту звинувачених у чаклунстві громадян країни (переважно це жінки).

Згідно із звичаєм, дуже поширеним у сільській місцевості, людей, підозрюваних у зв'язках з потойбічними силами, б'ють, виганяють з помешкань і не дають повернутися в рідні місця. Приводом для звинувачень у чаклунстві служить ритуал, що називається «винесення тіла». Група людей несе по селу тіло людини, смерть якої викликає підозри. Вважається, що померлий приводить несучих його людей до відьми або чаклуна, котрий напустив на ще живу людину злі чари.

Як правило, в ролі жертви виявляється стара людина (в більшості випадків — жінка), яку тут же оголошують «пожирачем душ» і «відьмою» («чаклуном»). Незважаючи на протести, таку людину зазвичай б'ють і виганяють із села, пише The Guardian.

Уряд Буркіна-Фасо оголосив, що до 2016 року в країні буде запроваджено програму захисту таких людей: їм нададуть дах, їжу, а також кошти для облаштування на новому місці. Крім того, планується надавати їм юридичну допомогу з метою відновлення їхнього доброго імені.

З 2016 року про «чаклунок» дбатиме держава, надаючи їм житло та гроші для облаштування.

У свою чергу правозахисники підкреслюють, що держава повинна також заборонити ритуал «винесення тіла». Проте уряд поки побоюється ламати обряди, що створювалися протягом століть. Правда, було вирішено відмовитися від ідеї кримінального переслідування учасників розправ над «пожирачами душ», оскільки чаклунів зазвичай б'ють і виганяють усім селом. Знайти конкретного винуватця злочину в цих випадках майже неможливо.

ЗАБОРОНА

Нові німці — старі імена

У Німеччині іммігрантам заборонили змінювати свої імена на традиційні німецькі. Так вирішив Адміністративний суд м.Геттінгена.

На думку суддів, прагнення до повноцінної інтеграції не є вагомою причиною для зміни імені. Таке рішення, пише Welt, було винесене за позовом азербайджанської сім'ї до міста Геттінгена.

Подружжя з Азербайджану та їхні троє дітей, що приїхали до Німеччини як біженці, хотіли взяти німецькі імена, щоб уникнути приводу для дискримінації. Вони стверджували, що інакше їх автоматично відносять до певної етнічної групи. Проте міська влада їм відмовила.

Суд став на сторону адміністрації Геттінгена, вважаючи, що незвичне звучання імені не є достатньою підставою для його зміни. Водночас суд визнав: вірогідність дискримінації на робочому місці через це насправді існує. Проте проблема не в імені, а в розвитку суспільства.

Судді також відзначили, що «імена членів азербайджанської сім'ї не допускають образливої гри слів у німецькій мові й не викликають у німців труднощів з їх вимовою або написанням».

НОВОВВЕДЕННЯ

Зміни кримінального гатунку

Одночасно з новим КПК Верховна Рада відкоригувала 75 законів та кодексів

Верховна Рада України
Закон України

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України

ПОСТАНОВЛЯЄ:

I. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. У Податковому кодексі України:

1) пункт 56.22 статті 56 викласти в такій редакції:

«56.22. Якщо платник податків оскаржує рішення податкового органу в адміністративному порядку до контролюючих органів та/або до суду, повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення у вигляді ухилення від сплати податків не може грунтуватися на такому рішенні контролюючого органу до закінчення процедури адміністративного оскарження або до остаточного вирішення справи судом. Це правило не поширюється на випадки, коли таке повідомлення про підозру базується не тільки на рішенні контролюючого органу, а й підтверджується додатково зібраними доказами відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства України.

Початок досудового розслідування стосовно платника податків або повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення його службовим (посадовим) особам не може бути підставою для зупинення провадження у справі або залишення без розгляду скарги (позову) такого платника податків, поданої до суду в межах процедури апеляційного узгодження»;

2) у пункті 58.4 статті 58:

абзац перший викласти в такій редакції:

«58.4. У разі коли судом за результатами розгляду кримінального провадження про кримінальне правопорушення, предметом якого є податки, збори, винесено обвинувальний вирок, що набрав законної сили, або винесено рішення про закриття кримінального провадження за нереабілітуючими підставами, відповідний контролюючий орган зобов'язаний визначити податкові зобов'язання платника податків за податками та зборами, несплата податкових зобов'язань за якими встановлена судовим рішенням, та прийняти податкове повідомлення-рішення про нарахування платнику таких податкових зобов'язань і застосування стосовно нього штрафних (фінансових) санкцій у розмірах, визначених цим Кодексом»;

в абзаці другому слова «рішенням суду, забороняється до набрання законної сили рішенням суду у справі або винесення постанови про закриття такої кримінальної справи за нереабілітуючими підставами» замінити словами «судовим рішенням, забороняється до набрання законної сили судовим рішенням у кримінальному провадженні або винесення ухвали про закриття такого кримінального провадження за нереабілітуючими підставами»;

в абзаці третьому слова «порушення кримінальної справи» замінити словами «повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення»;

3) у статті 78:

у пункті 78.1:

підпункт 78.1.11 викласти в такій редакції:

«78.1.11. отримано судове рішення суду (слідчого судді) про призначення перевірки або постанову органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого, прокурора, винесену ними відповідно до закону»;

в абзаці другому підпункту 78.1.12 слова «або порушено кримінальну справу» замінити словами «або їм повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення»;

у пункті 78.2 слова «порушеної кримінальної справи» замінити словами «кримінального провадження»;

пункт 78.3 викласти в такій редакції:

«78.3. Працівникам податкової міліції забороняється брати участь у проведенні планових та позапланових виїзних перевірок платників податків, що проводяться органами державної податкової служби, якщо такі перевірки не пов'язані з веденням оперативно-розшукових справ або здійсненням кримінального провадження стосовно таких платників податків (посадових осіб платників податків), що знаходяться в їх провадженні. Перевірки платників податків податковою міліцією проводяться у межах повноважень, визначених законом, та в порядку, передбаченому Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», Кримінальним процесуальним кодексом України та іншими законами України»;

4) у пункті 85.5 статті 85 слова «кримінально-процесуальним законом» замінити словами «кримінальним процесуальним законодавством»;

5) у пункті 86.9 статті 86 слова «кримінально-процесуальний закон» у всіх відмінках замінити словами «кримінальне процесуальне законодавство» у відповідному відмінку;

6) у підпункті 102.2.2 пункту 102.2 статті 102 слова «кримінальній справі винесено рішення про її» замінити словами «кримінальному провадженні винесено рішення про його»;

7) у підпунктах 159.3.10 та 159.3.11 пункту 159.3 статті 159 слова «Кримінально-процесуальним кодексом України» замінити словами «Кримінальним процесуальним кодексом України»;

8) в абзаці п'ятому підпункту 164.2.14 пункту 164.2 статті 164 слова «дізнання, досудового слідства» замінити словами «що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування».

2. У Кримінально-виконавчому кодексі України:

1) у частині першій статті 1 слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

2) у частині четвертій статті 6 слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

3) у частині другій статті 35, частині четвертій статті 40, частині сьомій статті 46, частині третій статті 154 та частині шостій статті 166 слова «кримінально-процесуальним» замінити словами «кримінальним процесуальним»;

4) у частині третій статті 43 слова «з іншої кримінальної справи» замінити словами «в іншому кримінальному провадженні»;

5) у частині другій статті 57 слово «справи» замінити словами «кримінального провадження»;

6) у частині другій статті 88 слова «по одній справі» замінити словами «в одному кримінальному провадженні»;

7) текст статті 90 викласти в такій редакції:

«У порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України, засуджений у разі необхідності провадження слідчих дій у кримінальному провадженні про кримінальне правопорушення, вчинене іншою особою або цією ж особою, за яке вона не була засуджена, чи у зв'язку з розглядом справи в суді може бути тимчасово залишений у слідчому ізоляторі або переведений з арештного дому, виправного центру, дисциплінарного батальйону або колонії до слідчого ізолятора»;

8) у частині першій статті 104:

в абзаці третьому слова «виявлення, попередження і розкриття» замінити словами «попередження і виявлення»;

абзац п'ятий після слів «оперативно-розшукову діяльність» доповнити словами «або кримінальне провадження»;

9) частину п'яту статті 113 викласти в такій редакції:

«5. Кореспонденція, яку засуджені адресують захиснику у кримінальному провадженні, що здійснює свої повноваження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України, перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подачі. Кореспонденція, яку засуджені одержують від такого захисника, перегляду не підлягає»;

10) в абзаці п'ятому статті 152 слова «кримінальної справи» замінити словами «кримінального провадження».

3. У Кодексі України про адміністративні правопорушення:

1) у частині першій статті 15 слова «щодо подання органу дізнання, слідчого» виключити;

2) частину четверту статті 38 викласти в такій редакції:

«У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях порушника ознак адміністративного правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження»;

3) назву та абзац перший статті 185^4 викласти в такій редакції:

«Стаття 185^4. Злісне ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів досудового розслідування чи прокурора

Злісне ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів досудового розслідування чи прокурора»;

4) у статті 185^5:

назву доповнити словом «присяжного»;

абзац перший після слів «народного засідателя» доповнити словом «присяжного», а слова «на нього» замінити словами «на них»;

5) у статті 185^6:

назву викласти в такій редакції:

«Стаття 185^6. Невжиття заходів щодо окремої ухвали суду чи окремої постанови судді або протесту, припису чи подання прокурора»;

абзац перший частини другої викласти в такій редакції:

«Залишення посадовою особою без розгляду протесту, припису чи подання прокурора, а так само несвоєчасна відповідь на подання, протест чи припис»;

6) у пункті 8 статті 247 слова «порушення по даному факту кримінальної справи» замінити словами «повідомлення про підозру особі у кримінальному провадженні по даному факту»;

7) статтю 253 викласти в такій редакції:

«Стаття 253. Передача матеріалів прокурору, органу досудового розслідування

Якщо при розгляді справи орган (посадова особа) прийде до висновку, що в порушенні є ознаки кримінального правопорушення, він передає матеріали прокурору або органу досудового розслідування»;

8) пункт 8 частини першої статті 255 викласти в такій редакції:

«8) слідчий, прокурор (частина четверта статті 184, стаття 185^4, частина друга статті 185^6, статті 185^8, 185^{11})»;

9) статтю 263 викласти в такій редакції:

«Стаття 263. Строки адміністративного затримання

Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години.

Осіб, які порушили прикордонний режим або режим у пунктах пропуску через державний кордон України, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи і з'ясування обставин правопорушення — до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання.

Осіб, які порушили правила обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, може бути затримано на строк до трьох годин для складення протоколу, а в необхідних випадках для встановлення особи, проведення медичного огляду, з'ясування обставин придбання вилучених наркотичних засобів і психотропних речовин та їх дослідження — до трьох діб з повідомленням про це письмово прокурора протягом двадцяти чотирьох годин з моменту затримання»;

10) у частині другій статті 284 слова «слідства чи дізнання» замінити словом «розслідування».

4. У Кримінальному кодексі України:

1) у статті 48 слова «розслідування або розгляду справи в суді» замінити словами «кримінального провадження»;

2) частину другу статті 53 після слів «винного в межах від тридцяти» доповнити словами «неоподатковуваних мінімумів доходів громадян»;

3) статтю 65 доповнити частиною п'ятою такого змісту:

«5. У випадку затвердження вироком угоди про примирення або про визнання вини суд призначає покарання, узгоджене сторонами угоди»;

4) у статті 75:

після частини першої доповнити новою частиною такого змісту:

«2. Суд приймає рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання вини, якщо сторонами угоди узгоджено покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, позбавлення волі на строк не більше п'яти років, а також узгоджено звільнення від відбування покарання з випробуванням».

У зв'язку з цим частини другу та третю вважати відповідно частинами третьою та четвертою;

частину третю викласти в такій редакції:

«3. У випадках, передбачених частинами першою, другою цієї статті, суд ухвалює звільнити засудженого від відбування призначеного покарання, якщо він протягом визначеного іспитового строку не вчинить нового злочину і виконає покладені на нього обов'язки. Тривалість іспитового строку та обов'язки, які покладаються на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, визначаються судом»;

5) у частині третій статті 91 слова «Кримінально-процесуальним» замінити словами «Кримінальним процесуальним»;

6) частину шосту статті 369 викласти в такій редакції:

«6. Особа, яка пропонувала чи дала хабар, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо стосовно неї мало місце вимагання хабара або якщо після давання хабара вона добровільно заявила про те, що сталося, до повідомлення їй про підозру у вчиненні злочину органу, службова особа якого наділена законом правом здійснювати повідомлення про підозру»;

7) у статті 374:

в абзаці першому частини першої слова «особою, яка провадить дізнання» виключити;

в абзаці першому частини другої слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення»;

8) доповнити статтями 381^1 та 389^1 такого змісту:

«Стаття 381^1. Невиконання слідчим вказівок прокурора

1. Умисне систематичне невиконання слідчим органу досудового розслідування законних вказівок прокурора, наданих ним письмово в установленому Кримінальним процесуальним кодексом України порядку, при здійсненні кримінального провадження —

карається штрафом від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до двох років або без такого»;

«Стаття 389^1. Умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості

1. Умисне невиконання засудженим угоди про примирення або про визнання винуватості —

карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років»;

9) в абзаці першому частини першої статті 383 слова «органу дізнання» замінити словами «органу досудового розслідування»;

10) у статті 385:

абзац перший частини першої викласти в такій редакції:

«1. Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача без поважних причин від виконання покладених на них обов'язків у суді або під час провадження досудового розслідування, здійснення виконавчого провадження, розслідування тимчасовою слідчою комісією Верховної Ради України»;

у частині другій слова «дізнання, досудового слідства» замінити словами «досудового розслідування»;

11) в абзаці першому статті 386 слово «слідства» замінити словом «розслідування»;

12) у статті 387:

у назві слова «досудового слідства або дізнання» замінити словами «оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування»;

абзац перший частини першої викласти в такій редакції:

«1. Розголошення без дозволу прокурора, слідчого або особи, яка провадила оперативно-розшукову діяльність, даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування особою, попередженою в установленому законом порядку про обов'язок не розголошувати такі дані»;

абзац перший частини другої викласти в такій редакції:

«2. Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, вчинене суддею, прокурором, слідчим, працівником оперативно-розшукового органу незалежно від того, чи приймала ця особа безпосередню участь в оперативно-розшуковій діяльності, досудовому розслідуванні, якщо розголошені дані ганьблять людину, принижують її честь і гідність»;

13) абзац перший частини першої статті 426 викласти в такій редакції:

«1. Умисне неприпинення злочину, що вчиняється підлеглим, або ненаправлення військовою службовою особою до органу досудового розслідування повідомлення про підлеглого, який вчинив кримінальне правопорушення, а також інше умисне невиконання військовою службовою особою дій, які вона за своїми службовими обов'язками повинна була виконати, якщо це заподіяло істотну шкоду».

5. У пункті 2 частини другої статті 65 **Кодексу адміністративного судочинства України** слова «кримінальних справах» замінити словами «кримінальному провадженні».

6. У Цивільному процесуальному кодексі України:

1) у частині четвертій статті 110 слова «органу дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду» замінити словами «органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду»;

2) у частині другій статті 120 слова «органів дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду» замінити словами «органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду».

7. У Цивільному кодексі України:

1) частину другу статті 265 викласти в такій редакції:

«2. Якщо суд залишив без розгляду позов, пред'явлений у кримінальному провадженні, час від дня пред'явлення позову до набрання законної сили судовим рішенням, яким позов було залишено без розгляду, не зараховується до позовної давності.

Якщо частина строку, що залишилася, є меншою ніж шість місяців, вона подовжується до шести місяців»;

2) у частині п'ятій статті 306 слова «чи з'ясування істини під час розслідування кримінальної справи» замінити словами «чи під час кримінального провадження»;

3) пункт 2 частини другої статті 116^7 викласти в такій редакції:

«2) якщо шкоди завдано фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування запобіжного заходу, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту або виправних робіт»;

4) статтю 117^6 викласти в такій редакції:

«Стаття 117^6. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду

1. Шкода, завдана фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування запобіжного заходу, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, відшкодовується державою у повному обсязі незалежно від вини посадових і службових осіб органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.

2. Право на відшкодування шкоди, завданої фізичній особі незаконними діями органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, виникає у випадках, передбачених законом.

3. Якщо кримінальне провадження закрито на підставі закону про амністію або акта про помилування, право на відшкодування шкоди не виникає.

4. Фізична особа, яка у процесі досудового розслідування або судового провадження шляхом самообмови перешкоджала з'ясуванню істини і цим сприяла незаконному засудженню, незаконному притягненню до кримінальної відповідальності, незаконному застосуванню запобіжного заходу, незаконному затриманню, незаконному накладенню адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, не має права на відшкодування шкоди.

5. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок постановлення судом незаконного рішення в цивільній справі, відшкодовується державою в повному обсязі в разі встановлення в діях судді (суддів), які вплинули на постановлення незаконного рішення, складу злочину за обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

6. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок іншої незаконної дії або бездіяльності чи незаконного рішення органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, органу досудового розслідування, прокуратури або суду, відшкодовується на загальних підставах.

7. Порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, органу досудового розслідування, прокуратури або суду, встановлюється законом».

8. У Митному кодексі України:

1) у частині другій статті 308 слова «досудового слідства у зв'язку з розслідуванням кримінальних справ» замінити словами «досудового розслідування у зв'язку з кримінальним провадженням»;

2) частину другу статті 328 викласти в такій редакції:

«У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях правопорушника ознак порушення митних правил, стягнення у вигляді попередження, штрафу може бути накладено не пізніш як через місяць з дня прийняття рішення про закриття кримінального провадження»;

3) у статті 352:

абзац другий частини першої викласти в такій редакції:

«тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 100 відсотків вартості цих товарів та їх конфіскацію, а також конфіскацію товарів та транспортних засобів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для переміщення товарів через митний кордон України»;

абзац другий частини другої викласти в такій редакції:

«тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 200 відсотків вартості цих товарів та їх конфіскацію, а також конфіскацію товарів та транспортних засобів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для переміщення товарів через митний кордон України»;

4) у частині першій статті 364 слова «кримінальної справи» замінити словами «кримінального провадження»;

5) пункт 4 частини першої статті 391 виключити.

9. У Сімейному кодексі України:

1) у частині четвертій статті 164 слова «злочину, він порушує кримінальну справу» замінити словами «кримінального правопорушення, він письмово повідомляє про це орган досудового розслідування, який в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, розпочинає досудове розслідування»;

2) у частині другій статті 228 слова «чи кримінальною справою, яка є у їх провадженні» замінити словами «справою чи кримінальним провадженням».

10. У статті 67 **Кодексу торговельного мореплавства України:**

1) у назві слова «орган дізнання» замінити словами «службова особа, упов-

новажена на вчинення процесуальних дій у кримінальному провадженні»;

2) частину першу викласти в такій редакції:

«Якщо на судні, що перебуває у плаванні, вчиняються діяння, передбачені законом України про кримінальну відповідальність, капітан судна уповноважений на вчинення процесуальних дій в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України та відповідною Інструкцією, яка затверджується Генеральним прокурором України за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері транспорту, та центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері рибного господарства»;

3) у частині другій слова «матеріали дізнання» замінити словами «зібрані матеріали»;

4) у частині третій слова «кримінальним законодавством України» замінити словами «законом України про кримінальну відповідальність», а слова «кримінально-процесуальним» — словами «кримінальним процесуальним».

11. У Законі України «Про судоустрій і статус суддів»:

1) статтю 18 доповнити частиною третьою такого змісту:

«3. У місцевих загальних судах та апеляційних судах областей, міст Києва та Севастополя, Апеляційному суді Автономної Республіки Крим діє спеціалізація зі здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Судді (суддя), уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, обираються з числа суддів відповідного суду зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно. Кількість суддів, уповноважених здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду. Суддею, уповноваженим здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, може бути обрано суддю із стажем роботи суддею не менше десяти років, досвідом здійснення кримінального провадження в суді і високими морально-діловими та професійними якостями. У разі відсутності в суді суддів з необхідним стажем роботи суддя, уповноважений здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, обирається з числа суддів, які мають найбільший стаж роботи на посаді судді.

Судді, уповноважені здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, не звільняються від виконання обов'язків судді відповідної інстанції, проте здійснення ними таких повноважень враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення»;

2) статтю 21 доповнити частиною п'ятою такого змісту:

«5. З числа суддів місцевого загального суду обираються слідчі судді (суддя), які здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, передбаченому процесуальним законом. Кількість слідчих суддів визначається окремо для кожного суду зборами суддів цього суду.

Слідчі судді (суддя) обираються зборами суддів цього суду за пропозицією голови суду або за пропозицією будь-якого судді цього суду, якщо пропозиція голови суду не була підтримана, на строк не більше трьох років і можуть бути переобрані повторно. До обрання слідчого судді відповідного суду його повноваження здійснює найстарший за віком суддя цього суду. Слідчий суддя не звільняється від виконання обов'язків судді першої інстанції, проте здійснення ним повноважень із судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні враховується при розподілі судових справ та має пріоритетне значення»;

3) частину першу статті 24 доповнити пунктом 81 такого змісту:

«81) вносить на розгляд зборів суду пропозиції щодо кількості та персонального складу слідчих суддів»;

4) частину першу статті 29 доповнити пунктом 81 такого змісту:

«81) здійснює повноваження слідчого судді та призначає з числа суддів апеляційного суду суддів (суддю) для здійснення таких повноважень у випадках, передбачених процесуальним законом»;

5) у статті 48:

у частині третій слова «Кримінальна справа щодо судді може бути порушена» замінити словами «Судді може бути повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення»;

у частині четвертій слова «вмотивованої постанови» замінити словами «вмотивованого клопотання»;

частину шосту викласти в такій редакції:

«6. Кримінальне провадження щодо обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення не може здійснюватися тим судом, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді. У разі, якщо згідно із загальними правилами підсудності кримінальне провадження стосовно судді має здійснюватися тим судом, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, кримінальне провадження здійснюється судом, найбільш територіально наближеним до суду, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міст Києва чи Севастополя)»;

6) статтю 57 викласти в такій редакції:

«Стаття 57. Статус народного засідателя, присяжного

1. Народним засідателем, присяжним є громадянин України, який у випадках, визначених процесуальним законом, вирішує справи у складі суду спільно із суддею (суддями), забезпечуючи згідно з Конституцією України безпосередню участь народу у здійсненні правосуддя.

2. Народні засідателі, присяжні під час розгляду і вирішення справ користуються повноваженнями судді. Народні засідателі, присяжні виконують обов'язки, визначені пунктами 1—5 частини четвертої статті 54 цього Закону»;

7) доповнити статтею 58^1 такого змісту:

«Стаття 58^1. Список присяжних

1. Для затвердження списку присяжних територіальне управління Державної судової адміністрації України звертається з поданням до відповідної місцевої ради, що формує і затверджує у кількості, зазначеній у поданні, список громадян, які постійно проживають на території, на яку поширюється юрисдикція відповідного суду, відповідають вимогам статті 59 цього Закону і дали згоду бути присяжними.

2. У разі неприйняття місцевою радою протягом двох місяців з моменту отримання подання рішення про затвердження списку присяжних територіальне управління Державної судової адміністрації України звертається з поданням щодо затвердження списку присяжних до відповідної обласної ради.

3. Список присяжних затверджується один раз на два роки і переглядається в разі необхідності за поданням територіального управління Державної судової адміністрації України»;

8) у статті 59:

назву доповнити словом «присяжного»;

частину першу після слів «Народним засідателем» доповнити словом «присяжним»;

у частині другій:

абзац перший після слів «народних засідателів» доповнити словами «та списків присяжних»;

пункт 2 доповнити словом «присяжного»;

частину третю після слів «народних засідателів» доповнити словами «або списку присяжних»;

9) у статті 60:

назву доповнити словом «присяжного»;

частину першу викласти в такій редакції:

«1. Особа, яка відповідно до цього Закону не може бути включена до списку народних засідателів або списку присяжних, але включена до нього, увільняється від виконання обов'язків народного засідателя чи присяжного головою відповідного суду»;

абзац перший частини другої та частину третю після слів «народного засідателя» доповнити словом «присяжного»;

частину четверту викласти в такій редакції:

«4. Увільнення від виконання обов'язків народного засідателя, присяжного у конкретній справі, у тому числі внаслідок відводу (самовідводу), здійснюється у порядку, встановленому процесуальним законом»;

10) у статті 61:

назву після слів «народних засідателів» доповнити словом «присяжних»;

після частини другої доповнити новою частиною такого змісту:

«3. Залучення присяжних до виконання обов'язків у суді та їх виклик здійснюються в порядку, визначеному процесуальним законом».

У зв'язку з цим частини третю та четверту вважати відповідно частинами четвертою та п'ятою;

частину четверту після слів «народного засідателя» доповнити словом «присяжного»;

частину п'яту після слів «народний засідатель» доповнити словом «присяжний»;

11) у статті 62:

назву доповнити словом «присяжних»;

перше речення частини першої викласти в такій редакції:

«1. Народним засідателям, присяжним за час виконання ними обов'язків у суді в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, виплачується винагорода»;

третє речення частини другої після слів «народного засідателя» доповнити словами «чи присяжного»;

частину третю викласти в такій редакції:

«3. На народних засідателів та присяжних поширюються гарантії незалежності і недоторканності суддів, установлені законом, на час виконання ними обов'язків зі здійснення правосуддя. За обгрунтованим клопотанням народного засідателя, присяжного заходи безпеки щодо нього можуть уживатися і після закінчення виконання цих обов'язків»;

12) статтю 63 виключити;

13) у пункті 1 частини першої статті 66 слова «в газетах «Голос України» або «Урядовий кур'єр» замінити словами «у визначених нею друкованих засобах масової інформації»;

14) у частині першій статті 71 слова «в газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр» замінити словами «у визначених нею друкованих засобах масової інформації»;

15) пункт 7 частини першої статті 91 викласти в такій редакції:

«7) на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора України приймає рішення про відсторонення судді від посади у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності»;

16) статтю 115 доповнити частиною восьмою такого змісту:

«8. Збори суддів місцевих загальних судів у порядку, встановленому цим Законом, обирають слідчих суддів».

12. У Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність»:

1) у статті 3 слова «та Кримінально-процесуальний» замінити словами «Кримінальний процесуальний та Митний»;

2) текст статті 4 викласти в такій редакції:

«Оперативно-розшукова діяльність грунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання прав і свобод людини»;

3) у частині першій статті 5:

в абзаці восьмому слова «Державної кримінально-виконавчої служби України» замінити словами «Державної пенітенціарної служби України»;

доповнити абзацом десятим такого змісту:

«органів державної митної служби — оперативними підрозділами, які ведуть боротьбу з контрабандою»;

4) у статті 6:

у частині першій:

пункт 1 викласти в такій редакції:

«1) наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про:

— злочини, що готуються;

— осіб, які готують вчинення злочину;

— осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання;

— осіб безвісно відсутніх;

— розвідувально-підривну діяльність спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб проти України;

— реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя; співробітників розвідувальних органів України у зв'язку із службовою діяльністю цих осіб, їх близьких родичів, а також осіб, які конфіденційно співробітничають або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей з метою належного здійснення розвідувальної діяльності»;

частину другу викласти в такій редакції:

«Зазначені підстави можуть міститися в заявах, повідомленнях громадян, посадових осіб, громадських організацій, засобів масової інформації, у письмових дорученнях і постановах слідчого, вказівках прокурора, ухвалах слідчого судді, суду, матеріалах правоохоронних органів, у запитах і повідомленнях правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій, а також запитах повноважних державних органів, установ та організацій, визначених Кабінетом Міністрів України, про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці, до роботи з ядерними матеріалами та на ядерних установках»;

5) у статті 7:

у частині першій:

у пункті 1 слова «виявлення, припинення і розкриття» замінити словами «виявлення і припинення»;

пункт 2 після слів «та ухвали» доповнити словами «слідчого судді»;

у пункті 5 слова «з метою швидкого і повного розкриття злочинів та викриття винних» замінити словами «з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів»;

доповнити частинами другою — четвертою такого змісту:

«У разі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України.

У разі, якщо ознаки злочину виявлені під час проведення оперативно-розшукових заходів, що тривають і припинення яких може негативно вплинути на результати кримінального провадження, підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, повідомляє відповідний орган досудового розслідування та прокурора про виявлення ознак злочину, закінчує проведення оперативно-розшукового заходу, після чого направляє зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування.

Оперативні підрозділи Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, податкової міліції Державної податкової служби України, Державної пенітенціарної служби України, Державної прикордонної служби України, Державної митної служби України проводять слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні за дорученням слідчого, прокурора в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України. Письмові доручення щодо проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, надані слідчим, прокурором у межах компетенції та в установленому порядку, є обов'язковими до виконання оперативним підрозділом»;

6) статтю 8 викласти в такій редакції:

«Стаття 8. Права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність

Оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності за наявності передбачених статтею 6 цього Закону підстав надається право:

1) опитувати осіб за їх згодою, використовувати їх добровільну допомогу;

2) проводити контрольовану поставку та контрольовану і оперативну закупку товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь. Проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок здійснюється згідно з положеннями статті 271 Кримінального процесуального кодексу України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, податкової міліції Державної податкової служби України, Служби безпеки України, Державної митної служби України, погодженими з Генеральною прокуратурою України та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України;

3) порушувати в установленому законом порядку питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або іншими видами господарської діяльності індивідуально, та брати участь в їх проведенні;

4) ознайомлюватися з документами та даними, що характеризують діяльність підприємств, установ та організацій, вивчати їх, за рахунок коштів, що виділяються на утримання підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, виготовляти копії з таких документів, на вимогу керівників підприємств, установ та організацій — виключно на території таких підприємств, установ та організацій, а з дозволу слідчого судді в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, — витребовувати документи та дані, що характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні злочину, джерело та розміри їх доходів, із залишенням копій таких документів та опису вилучених документів особам, в яких вони витребувані, та забезпеченням їх збереження і повернення в установленому порядку. Вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських документів забороняється, крім випадків, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України;

5) проводити операції із захоплення злочинців, припинення злочинів, розвідувально-підривної діяльності спецслужб іноземних держав, організацій та окремих осіб;

6) відвідувати жилі та інші приміщення за згодою їх власників або мешканців для з'ясування обставин злочину, що готується, а також збирати відомості про протиправну діяльність осіб, щодо яких провадиться перевірка;

7) негласно виявляти та фіксувати сліди тяжкого або особливо тяжкого злочину, документи та інші предмети, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину, чи одержувати розвідувальну інформацію, у тому числі шляхом проникнення та обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи згідно з положеннями статті 267 Кримінального процесуального кодексу України;

8) виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації згідно з положеннями статті 272 Кримінального процесуального кодексу України;

9) здійснювати аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж згідно з положеннями статей 260, 263—265 Кримінального процесуального кодексу України;

10) накладати арешт на кореспонденцію, здійснювати її огляд та виїмку згідно з положеннями статей 261, 262 Кримінального процесуального кодексу України;

11) здійснювати спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця згідно з положеннями статей 269, 270 Кримінального процесуального кодексу України;

12) здійснювати установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу згідно з положеннями статті 268 Кримінального процесуального кодексу України;

13) мати гласних і негласних штатних та позаштатних працівників;

14) використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями статті 275 Кримінального процесуального кодексу України;

15) отримувати від юридичних чи фізичних осіб безкоштовно або за винагороду інформацію про злочини, що готуються або вчинені, та про загрозу безпеці суспільства і держави;

16) використовувати за згодою адміністрації службові приміщення, транспортні засоби та інше майно підприємств, установ, організацій, а так само за згодою осіб — житло, інші приміщення, транспортні засоби і майно, які їм належать;

17) створювати та використовувати заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби згідно з положеннями статті 273 Кримінального процесуального кодексу України;

18) створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи;

19) застосовувати засоби фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю на підставах і в порядку, встановлених законами про міліцію, Службу безпеки України, Державну прикордонну службу України, державну охорону органів державної влади України та посадових осіб, Митним кодексом України;

20) звертатися у межах своїх повноважень із запитами до правоохоронних органів інших держав та міжнародних правоохоронних організацій відповідно до законодавства України, міжнародних договорів України, а також установчих актів та правил міжнародних правоохоронних організацій, членом яких є Україна.

Прийняття рішення про проведення оперативно-розшукових заходів, подання та розгляд відповідних клопотань, проведення оперативно-розшукових заходів, фіксація та використання їх результатів, проведення цих заходів до постановлення ухвали слідчого судді та інші питання їх проведення регулюються згідно з положеннями глави 21 Кримінального процесуального кодексу України з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом, щодо мети проведення оперативно-розшукових заходів, суб'єкта ініціювання та проведення цих заходів, обгрунтування клопотання про їх проведення та підстав для його задоволення слідчим суддею, використання результатів оперативно-розшукових заходів та інших питань, обумовлених специфікою мети їх проведення. Прийняття рішень про проведення оперативно-розшукових заходів, які не потребують дозволу слідчого судді або рішення прокурора, здійснюється керівником відповідного оперативного підрозділу або його заступником з повідомленням про прийняте рішення прокурора.

Негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, аудіо-, відеоконтроль особи, аудіо-, відеоконтроль місця, спостереження за особою, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних мереж, накладення арешту на кореспонденцію, здійснення її огляду та виїмки, установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу проводяться на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженого з прокурором. Ці заходи застосовуються виключно з метою запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, запобігання і припинення терористичних актів та інших посягань спеціальних служб іноземних держав та організацій, якщо іншим способом одержати інформацію неможливо.

Виключно з метою отримання розвідувальної інформації для забезпечення зовнішньої безпеки України зазначені заходи можуть здійснюватися лише за ухвалою слідчого судді без розголошення третій стороні, а заходи, що не потребують дозволу слідчого судді, — без повідомлення прокурора.

«Працівникам податкової міліції забороняється брати участь у проведенні перевірок, що проводяться органами ДПС, якщо вони не пов'язані зі здійсненням кримінального провадження стосовно таких платників податків».

До виконання окремих доручень у ході проведення оперативно-розшукової діяльності можуть залучатися працівники інших підрозділів.

Під час виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, пов'язаних із припиненням правопорушень у сфері податкового законодавства, права, передбачені цією статтею, надаються виключно органам податкової міліції у межах їх компетенції.

Координація дій щодо реалізації прав підрозділів, які проводять оперативно-розшукову діяльність з метою боротьби з тероризмом, здійснюється Службою безпеки України.

Розвідувальним органам України надаються права, передбачені частиною першою цієї статті, крім пунктів 2, 3, 5, 6, а також пункту 7 у частині негласного виявлення та фіксування слідів тяжкого або особливо тяжкого злочину, документів та інших предметів, що можуть бути доказами підготовки або вчинення такого злочину»;

7) у статті 9:

частину першу після слів «державного кордону» доповнити словами «органу державної митної служби»;

у частині другій:

слово «адміністрацією» замінити словом «службою»;

після слів «державного кордону» доповнити словами «Державною митною службою України»;

у частині третій:

перше речення викласти в такій редакції:

«На особу, яка підозрюється в підготовці до вчинення злочину, переховується від органів досудового розслідування, суду або ухиляється від відбування кримінального покарання, безвісти зникла, ведеться тільки одна оперативно-розшукова справа»;

після слів «податкової міліції» доповнити словами «органу Державної митної служби України»;

доповнити реченням такого змісту: «Про заведення оперативно-розшукової справи протягом доби письмово повідомляється прокурор»;

у частині п'ятій слова «суду щодо особи, в діях якої є ознаки тяжкого або особливо тяжкого злочину» замінити словами «слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину»;

у частині восьмій слово «адміністрація» замінити словом «служба», а після слів «виконання покарань» доповнити словами «Державна митна служба України»;

у частині десятій слова «нерозкриті злочини» виключити;

частину одинадцяту після слів «на запит органів» доповнити словом «досудового»;

частини чотирнадцяту та п'ятнадцяту викласти в такій редакції:

«Оперативно-розшукові заходи, пов'язані з тимчасовим обмеженням прав людини, проводяться з метою запобігання тяжким або особливо тяжким злочинам, їх виявлення та припинення, розшуку осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання або безвісти зникли, захисту життя, здоров'я, житла і майна працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, припинення розвідувально-підривної діяльності проти України.

Спостереження за особою, річчю або місцем, а також аудіо-, відеоконтроль місця може проводитися з метою встановлення даних про особу та про її зв'язки у разі, коли є факти, які підтверджують, що нею готується тяжкий або особливо тяжкий злочин, для отримання відомостей, які вказують на ознаки такого злочину, для забезпечення безпеки працівників суду і правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб, а також з метою отримання розвідувальної інформації в інтересах безпеки суспільства і держави»;

8) у статті 91:

у частині першій:

пункт 1 викласти в такій редакції:

«1) щодо невстановлених осіб, які готують вчинення злочину, а також осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, — до їх встановлення або розшуку, але не більше строків давності притягнення до кримінальної відповідальності чи строків давності виконання обвинувального вироку»;

пункт 2 виключити;

пункт 4 викласти в такій редакції:

«4) щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, — до встановлення та фіксації фактичних даних про протиправні діяння, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, але не більше шести місяців»;

частини другу та третю викласти в такій редакції:

«За наявності даних, отриманих у ході ведення оперативно-розшукової справи, про участь особи у підготовці тяжкого чи особливо тяжкого злочину строк ведення справи може бути продовжений до 12 місяців начальниками головних, самостійних управлінь Міністерства внутрішніх справ України, Центрального управління Служби безпеки України, головних управлінь, управлінь Міністерства внутрішніх справ України та податкової міліції Державної податкової служби України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві, Севастополі, регіональних органів та органів військової контррозвідки Служби безпеки України, розвідувального органу спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону України, територіальних органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону, Головою Державної прикордонної служби України, Головою Державної митної служби України, Головою Служби зовнішньої розвідки України, керівником розвідувального органу Міністерства оборони України або їх заступниками за погодженням із Генеральним прокурором України, прокурорами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва, Севастополя і прирівняними до них прокурорами, їх заступниками. Продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені частиною четвертою статті 8 цього Закону та пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», здійснюється без погодження з прокурором.

Подальше продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, але не більш як до 18 місяців, може бути здійснено Міністром внутрішніх справ України, Головою Служби безпеки України, першим заступником Голови Державної податкової служби України — начальником податкової міліції, а також Головою Державної прикордонної служби України, Головою Державної митної служби України, Головою Служби зовнішньої розвідки України, керівником розвідувального органу Міністерства оборони України та начальником Управління державної охорони України за погодженням із Генеральним прокурором України або його заступником. Продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені частиною четвертою статті 8 цього Закону та пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», здійснюється без погодження з прокурором»;

9) у статті 92:

у частині першій:

у пункті 1 слова «від органів розслідування» замінити словами «від органів досудового розслідування, слідчого судді»;

у пункті 2 слово «постановою» виключити;

пункт 3 викласти в такій редакції:

«3) закриття кримінального провадження слідчим, прокурором або судом»;

частину другу викласти в такій редакції:

«Про закриття оперативно-розшукової справи складається вмотивована постанова, що затверджується посадовою чи службовою особою, якій згідно зі статтею 9 цього Закону надано право затверджувати постанову про заведення відповідної оперативно-розшукової справи. Про закриття оперативно-розшукової справи у триденний строк письмово повідомляється відповідний прокурор, який протягом 10 діб з моменту одержання повідомлення перевіряє додержання законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності у цій справі. До завершення такої перевірки забороняється знищення оперативно-розшукової справи. Якщо у такій справі здійснювалися оперативно-розшукові заходи за рішенням суду, повідомлення про її закриття надсилається також до цього суду у триденний строк»;

10) у статті 10:

у пункті 1 слова «порушення кримінальної справи або проведення невідкладних слідчих дій» замінити словами «початку досудового розслідування»;

у пункті 2 слова «кримінальній справі» замінити словами «кримінальному провадженні»;

пункт 3 після слів «для попередження» доповнити словом «виявлення»;

11) частину четверту статті 11 викласти в такій редакції:

«Забороняється залучати до виконання оперативно-розшукових завдань осіб, професійна діяльність яких пов'язана зі збереженням професійної таємниці, а саме: адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язано з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру»;

12) у частині третій статті 12 слово «розкриттю» замінити словом «виявленню»;

13) у статті 14:

після частини першої доповнити новою частиною такого змісту:

«Керівники міських, районних, міжрайонних, районних в містах та прирівняних до них прокуратур, а також призначені ними прокурори здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності в оперативно-розшукових справах, заведених піднаглядними їм територіальними оперативними підрозділами правоохоронних органів».

У зв'язку з цим частини другу та третю вважати відповідно частинами третьою та четвертою;

пункт 4 частини третьої викласти в такій редакції:

«4) дає письмові вказівки про проведення оперативно-розшукових заходів з метою попередження та виявлення злочинів, про розшук осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно відсутні».

13. У Законі України «Про прокуратуру»:

1) частину четверту статті 7 викласти в такій редакції:

«Ніхто не має права без дозволу прокурора розголошувати дані перевірок і досудового розслідування до їх закінчення»;

2) у частині другій статті 8 слова «або слідчого» виключити;

3) у статті 13:

частину першу викласти в такій редакції:

«Систему органів прокуратури становлять: Генеральна прокуратура України, прокуратури Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя (на правах обласних), міські, районні, міжрайонні, районні в містах. У разі необхідності Генеральний прокурор України може створювати спеціалізовані прокуратури на правах обласних, міських, районних та міжрайонних прокуратур»;

частину другу виключити;

4) у статті 15:

у пункті 6 частини першої слова «слідчих прокуратури» виключити;

частину другу викласти в такій редакції:

«Письмові вказівки Генерального прокурора України з питань розслідування є обов'язковими до виконання всіма органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування»;

5) статтю 16 доповнити частинами четвертою та п'ятою такого змісту:

«Прокурори міст з районним поділом здійснюють загальне керівництво підпорядкованими районними прокуратурами і контроль за їх діяльністю, вносять прокурору вищого рівня пропозиції про зміну штатної чисельності підпорядкованих прокуратур, присвоєння класних чинів працівникам цих прокуратур, їх заохочення та накладення на них стягнень.

Прокуратури міст з районним поділом не підміняють підпорядковані прокуратури та не дублюють їх функції»;

6) статтю 17 виключити;

7) у пункті 3 частини другої статті 20 слова «порушувати у встановленому законом порядку кримінальну справу» замінити словами «у встановленому законом порядку починати досудове розслідування, порушувати»;

8) у статті 29:

у частині другій:

пункт 1 викласти в такій редакції:

«1) розкриттю кримінальних правопорушень, захисту особи, її прав, свобод, власності, прав підприємств, установ, організацій від злочинних та кримінально протиправних посягань»;

у пункті 2 слова «вчинений злочин» замінити словами «вчинене кримінальне правопорушення»;

у пункті 4 слова «громадян, які перебувають під слідством» замінити словами «осіб при здійсненні кримінального провадження»;

у пункті 5 слово «злочинам» замінити словами «кримінальним правопорушенням»;

у частині третій слово «злочинністю» замінити словами «вчиненням кримінальних правопорушень»;

9) статті 30, 32, 33, 36 та 37 викласти в такій редакції:

«Стаття 30. Нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання і досудове слідство

Прокурор вживає заходів до того, щоб органи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування (дізнання та досудове слідство):

1) додержували передбачений законом порядок початку та проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування діянь, що містять ознаки кримінального правопорушення, закриття кримінального провадження, а також додержували строки здійснення досудового розслідування та тримання осіб під вартою;

2) не допускали порушення законності під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування;

3) виявляли причини вчинення кримінальних правопорушень і умови, що сприяють цьому, вживали заходів до їх усунення.

Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів при проведенні досудового розслідування (дізнання та досудового слідства) у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, що здійснюють досудове розслідування, визначаються кримінальним процесуальним законодавством.

Прокурор має право в необхідних випадках доручати керівникам органів досудового розслідування, внутрішніх справ, національної безпеки проведення у підвідомчих їм підрозділах перевірок з метою усунення порушень та забезпечення повного розкриття діянь, що містять ознаки кримінального правопорушення»;

«Стаття 32. Обов'язковість вказівок прокурора

Письмові вказівки прокурора, його заступника органам, що проводять оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, які надаються відповідно до положень Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінального процесуального кодексу України, є обов'язковими для цих органів.

Стаття 33. Пред'явлення цивільного позову у кримінальному провадженні

З метою захисту інтересів держави, а також громадян, які за станом здоров'я та з інших поважних причин не можуть захистити свої права, прокурор пред'являє цивільний позов у кримінальному провадженні»;

«Стаття 36. Підтримання державного обвинувачення в суді

Прокурор підтримує державне обвинувачення в судовому провадженні щодо кримінальних правопорушень, користуючись при цьому правами і виконуючи обов'язки, передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України.

Під час судового провадження прокурор має право змінити обвинувачення, висунути додаткове обвинувачення або відмовитися від обвинувачення у випадках та порядку, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України»;

«Стаття 37. Апеляційна, касаційна скарга прокурора

Право внесення апеляційної, касаційної скарги на рішення, ухвали і постанови судів у цивільних, адміністративних, господарських справах надається прокурору і заступнику прокурора у межах їх компетенції, незалежно від їх участі в розгляді справи в суді першої інстанції. Помічники прокурора, прокурори управлінь і відділів можуть вносити апеляційні чи касаційні скарги тільки у справах, у розгляді яких вони брали участь.

Право внесення апеляційної, касаційної скарги на судові рішення в кримінальному провадженні надається службовим особам органів прокуратури, які брали участь у судовому розгляді як прокурори, а також прокурору вищого рівня — Генеральному прокурору України, прокурорам Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва, Севастополя і прирівняним до них прокурорам, їх заступникам»;

10) у статті 40:

у назві слова «відкликання справи із суду» виключити;

у частині другій слова «відкликати із суду кримінальну справу, по якій обвинувачений не відданий до суду» виключити;

11) у назві глави 4 слова «у кримінальних справах» замінити словами «у кримінальному провадженні»;

12) у статті 46:

у назві слова «і слідчих» виключити;

слова «і слідчими», «слідчих прокуратури», «і слідчий», «і слідчі прокуратури», «або слідчого прокуратури» виключити;

у частині третій слово «підписують» замінити словом «підписує»;

13) статтю 461 виключити;

14) у статті 462 слова «і слідчі» виключити;

15) у частині першій статті 47 слова «і слідчим органів прокуратури» виключити;

16) у статті 48:

у назві слова «і слідчих» виключити;

у частинах першій та третій слова «і слідчі» виключити;

у частині другій слова «Прокурорсько-слідчі» замінити словом «Прокурорські»;

17) у статті 49 слова «і слідчі прокуратури», «і слідчі», «та слідчі прокуратури» в усіх відмінках виключити;

18) у статті 50:

слова «або слідчим прокуратури», «слідчому», «слідчий прокуратури», «і слідчі прокуратури» виключити;

у частині першій слова «і слідчий прокуратури знаходяться» замінити словом «знаходиться»;

19) назву статті 501 доповнити словом «прокуратури»;

20) частини шосту та сьому статті 52 виключити;

21) у статті 55 слова «і слідчі прокуратури» виключити;

22) статтю 56 викласти в такій редакції:

«Стаття 56. Роз'яснення поняття «прокурор»

Під поняттям «прокурор» у статті 8, частині четвертій статті 9, частинах першій, другій, третій статті 12, частині першій статті 20, статтях 34, 35, 36, 44, 45, частинах першій, третій, п'ятій і сьомій статті 46, статті 462, частині першій статті 47, статтях 48, 49, 50, 501 та 55 цього Закону слід розуміти: Генеральний прокурор України, перший заступник, заступники Генерального прокурора України, їх старші помічники та помічники, прокурори Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, спеціалізованих прокуратур (на правах обласних), їх перші заступники, заступники, міжрайонні прокурори, прокурори міст, районів, районів у містах та прирівняних до них спеціалізованих прокуратур, їх перші заступники і заступники, начальники головних управлінь, управлінь, відділів прокуратур, їх перші заступники, заступники, старші прокурори та прокурори прокуратур усіх рівнів, які діють у межах своєї компетенції».

14. У Законі України «Про міліцію»:

1) у статті 2:

абзац п'ятий викласти в такій редакції:

«виявлення кримінальних правопорушень»;

після абзацу п'ятого доповнити новим абзацом такого змісту:

«участь у розкритті кримінальних правопорушень та розшуку осіб, які їх вчинили, у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством».

У зв'язку з цим абзаци шостий — дев'ятий вважати відповідно абзацами сьомим — десятим;

абзац восьмий після слів «від злочинних» доповнити словами «та кримінально протиправних»;

2) у частині першій статті 10:

у пункті 2 слова «припиняти та розкривати злочини» замінити словами «і припиняти кримінальні правопорушення»;

у пункті 3 слово «злочини» замінити словом «кримінальні»;

пункт 4 викласти в такій редакції:

«4) брати участь у розкритті кримінальних правопорушень у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством»;

у пункті 7 слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень»;

у пункті 9 слова «дізнання, слідства» замінити словами «досудового розслідування, слідчого судді»;

пункт 11 після слів «прокурора, слідчого» доповнити словами «слідчого судді»;

3) у статті 11:

у частині першій:

пункти 3, 5 та 9 викласти в такій редакції:

«3) викликати громадян і службових осіб у зв'язку з матеріалами, що знаходяться в їх провадженні»;

«5) затримувати і тримати у спеціально відведених для цього приміщеннях:

осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, обвинувачених, які переховуються від слідства чи суду, засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання, — на строки і в порядку, передбачені законом;

осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, для складення протоколу або розгляду справи по суті, якщо ці питання не можуть бути вирішені на місці, — на строк до трьох годин;

неповнолітніх віком до 16 років, які залишилися без опікування, — на строк до передачі законним представникам або до влаштування в установленому порядку, а неповнолітніх, які вчинили суспільно небезпечні діяння і не досягли віку, з якого настає кримінальна відповідальність, — до передачі їх законним представникам або направлення у приймальники-розподільники для дітей, але не більш як на вісім годин;

осіб, які перебували у громадських місцях у стані сп'яніння, якщо їх вигляд ображав людську гідність і громадську мораль або якщо вони втратили здатність самостійно пересуватися чи могли завдати шкоди оточуючим або собі, — до передачі їх в спеціальні медичні заклади або для доставки до місця проживання, а за відсутності таких — до їх витвереження;

військовослужбовців, які вчинили діяння, що підпадають під ознаки кримінального або адміністративного правопорушення, — до передачі їх військовослужбовцям Військової служби правопорядку у Збройних Силах України або військового командування;

осіб, які мають ознаки вираженого психічного розладу і створюють у зв'язку з цим реальну небезпеку для себе і оточуючих, — до передачі їх у лікувальні заклади, але не більш як на 24 години;

іноземців та осіб без громадянства, які розшукуються правоохоронними органами інших держав як підозрювані, обвинувачені у вчиненні злочину або як засуджені, які ухиляються від виконання кримінального покарання, — в порядку та на строки, передбачені законодавством України, міжнародними договорами України»;

«9) за дорученням слідчого органу досудового розслідування, прокурора проводити або брати участь у проведенні процесуальних дій у кримінальному провадженні та виконувати ухвали слідчого судді, суду про привід учасників кримінального провадження у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України»;

доповнити пунктом 91 такого змісту:

«91) застосовувати до особи електронні засоби контролю в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України»;

у пункті 10 слова «фото-, кіно-, відеозйомку і звукозапис, прослухування телефонних розмов з метою розкриття злочинів» виключити;

пункт 11 викласти в такій редакції:

«11) проводити фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку, дактилоскопію осіб, які затримані за підозрою у вчиненні злочину, взяті під варту, підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення, а також осіб, підданих адміністративному арешту»;

у пункті 12 слова «кіно-, фото- і звукофіксацію» замінити словами «аудіо-, відео-, фотофіксацію»;

підпункт «в» пункту 15 після слів «перебуває під» доповнити словами «домашнім арештом або»;

у пункті 21^1 слово «злочину» замінити словом «кримінального»;

«Кореспонденція, яку засуджені адресують захиснику або одержують від нього, перегляду не підлягає».

у пункті 29 слово «злочинністю» замінити словами «кримінальними правопорушеннями»;

у частині другій слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень», а слова «абзацами другим, третім, четвертим, шостим» замінити словами «абзацами другим, третім»;

4) у статті 13:

у частині третій:

слова «розслідування кримінальних справ» замінити словами «кримінального провадження»;

доповнити частиною п'ятою такого змісту:

«Органам міліції забороняється направлення спеціальних підрозділів міліції для забезпечення проведення слідчих дій, використання при їх проведенні спеціальних засобів, що приховують зовнішність (масок для обличчя, шоломів тощо), а також демонстрація зброї чи спеціальних засобів, крім виняткових випадків під час проведення слідчої дії у кримінальному провадженні щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину та наявності достатніх підстав вважати, що проведенню слідчої дії буде чинитися фізичний опір чи іншим чином унеможливлено досягнення її мети. Дії, передбачені цією частиною статті, можуть бути здійснені лише з дозволу прокурора, крім невідкладних випадків, коли затримка в проведенні слідчої дії може призвести до неможливості досягнення її мети (у такому разі прокурор невідкладно повідомляється про здійснення відповідних дій)».

15. У Законі України «Про Службу безпеки України»:

1) у статті 24:

пункт 3 викласти в такій редакції:

«3) виявляти, припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, розслідування яких віднесено законодавством до компетенції Служби безпеки України, проводити їх досудове розслідування; розшукувати осіб, які переховуються у зв'язку із вчиненням зазначених кримінальних правопорушень»;

у пункті 12 слово «злочинністю» замінити словами «вчиненням кримінальних правопорушень»;

2) у статті 25:

у пункті 7 частини першої слова «з наступним повідомленням прокурора протягом 24 годин» замінити словами «в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України»;

у пункті 6 частини другої слова та речення «накладати арешт на грошові кошти та інші цінності фізичних та юридичних осіб, вилучати предмети і документи із складанням відповідного акта. Копії акта вручаються громадянину чи представнику підприємства, установи, організації» замінити словами «а також вилучати предмети і документи в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України»;

частину третю виключити.

16. Пункт 6 частини другої статті 7 **Закону України «Про контррозвідувальну діяльність»** викласти в такій редакції:

«6) виключно з метою попередження, своєчасного виявлення і припинення розвідувальних, терористичних та інших посягань на державну безпеку України, отримання інформації в інтересах контррозвідки здійснювати на підставі відповідної контррозвідувальної справи заходи, визначені частиною третьою статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», — лише за ухвалою слідчого судді, постановленою за клопотанням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника, погодженим прокурором. Нагляд за додержанням законів під час проведення контррозвідувальної діяльності здійснюється Генеральним прокурором України, виконувачем його обов'язків або уповноваженими наказом Генерального прокурора України заступниками Генерального прокурора України».

17. У Законі України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду»:

1) у назві Закону слова «органів дізнання, досудового слідства» замінити словами «органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування»;

2) у статті 1:

пункт 1 частини першої викласти в такій редакції:

«1) незаконного засудження, незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права громадян»;

у частині другій слова «дізнання, досудового слідства» замінити словами «що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування»;

3) у статті 2:

у частині першій:

пункти 11 та 2 викласти в такій редакції:

«11) встановлення в обвинувальному вироку суду чи іншому рішенні суду (крім ухвали суду про призначення нового розгляду) факту незаконного повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення в ході кримінального провадження обшуку, виїмки, незаконного накладення арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи (посади) та інших процесуальних дій, що обмежують права та свободи громадян, незаконного проведення оперативно-розшукових заходів;

2) закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпанням можливостей їх отримати»;

пункт 3 виключити;

частину другу викласти в такій редакції:

«Право на відшкодування шкоди, завданої зазначеними у статті 1 цього Закону оперативно-розшуковими заходами, виникає у випадках, передбачених пунктом 11 частини першої цієї статті, або за умови, що протягом шести місяців після проведення таких заходів не було розпочате кримінальне провадження за результатами цих заходів»;

4) у пункті 2 статті 3 слова «дізнання чи досудового слідства» замінити словами «досудового розслідування»;

5) у частині п'ятій статті 4 слова «дізнання, досудового слідства» замінити словами «що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування»;

6) частину першу статті 6 викласти в такій редакції:

«**Стаття 6.** Громадянин, звільнений з роботи (посади) у зв'язку з незаконним засудженням або відсторонений від посади у зв'язку з незаконним притягненням до кримінальної відповідальності, має бути поновлений на колишній роботі (посаді), а в разі неможливості цього (ліквідація підприємства, установи, організації, скорочення посади, наявність інших передбачених законом підстав, що перешкоджають поновленню на роботі (посаді) — йому має бути надано державною службою зайнятості іншу підходящу роботу. Робота (посада) надається громадянинові не пізніше ніж через один місяць з дня звернення, якщо воно надійшло протягом трьох місяців з дня набрання законної сили виправдувальним вироком або винесення постанови (ухвали) про закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпанням можливостей їх отримати»;

7) у статті 11:

у частинах першій та третій слово «дізнання» замінити словами «що здійснює оперативно-розшукову діяльність»;

частину другу викласти в такій редакції:

«У разі постановлення виправдувального вироку, закриття кримінального провадження за відсутністю події кримінального правопорушення, відсутністю у діянні складу кримінального правопорушення або невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи у суді і вичерпанням можливостей їх отримати, а також у разі закриття справи про адміністративне правопорушення слідчий, прокурор або суд зобов'язані на прохання особи письмово повідомити у місячний строк про своє рішення трудовий колектив, в якому працює особа, або за її місцем проживання»;

8) частину першу статті 12 викласти в такій редакції:

«**Стаття 12.** Розмір відшкодовуваної шкоди, зазначеної в пунктах 1, 3, 4 статті 3 цього Закону, залежно від того, який орган провадив слідчі (розшукові) дії чи розглядав справу, у місячний термін з дня звернення громадянина визначають відповідні органи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратура і суд, про що виносять постанову (ухвалу). Якщо кримінальне провадження закрито судом при розгляді кримінальної справи в апеляційному або касаційному порядку, зазначені дії провадить суд, що розглядав справу у першій інстанції»;

9) статтю 14 викласти в такій редакції:

«**Стаття 14.** Заяву про оскарження постанови про відшкодування шкоди, завданої незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, чи прокуратури, на вибір громадянина може бути подано до суду за місцем його проживання або за місцезнаходженням відповідного органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, чи прокуратури. Сторони в цих справах звільняються від сплати судових витрат».

18. У Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»:

1) підпункти «б» та «д» пункту 1 статті 2 викласти в такій редакції:

«б) кримінальному провадженні та провадженні у справах про адміністративні правопорушення»;

«д) виконанні вироків, рішень, ухвал і постанов судів, постанов органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, та прокурорів»;

2) у статті 4 слова «Кримінально-процесуальний» замінити словами «Кримінальний процесуальний», а слова «Про статус суддів» замінити словами «Про судоустрій і статус суддів»;

3) частину другу статті 16 викласти в такій редакції:

«У разі якщо є достатньо даних, що вказують на ознаки кримінального правопорушення, у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, здійснюється початок досудового розслідування».

19. У Законі України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»:

1) у статті 1 слово «злочинів» замінити словами «кримінальних правопорушень», а слово «справ» — словом «проваджень»;

2) пункти «а», «б» та «г» статті 2 викласти в такій редакції:

«а) особа, яка заявила до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брала участь чи сприяла виявленню, попередженню, припиненню або розкриттю кримінальних правопорушень;

б) потерпілий та його представник у кримінальному провадженні»;

«г) цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники у справі про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням»;

3) у статті 3:

частину другу викласти в такій редакції:

«2. Рішення про застосування заходів безпеки приймається слідчим, прокурором, судом, у провадженні яких знаходяться кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень, у розслідуванні чи судовому розгляді яких брали або беруть участь особи, зазначені у статті 2 цього Закону, а також органом (підрозділом), що здійснює оперативно-розшукову діяльність, щодо осіб, які брали участь або сприяли виявленню, попередженню, припиненню злочинів.

Рішення про застосування заходів безпеки може бути прийнято слідчим суддею у випадках, передбачених статтею 206 Кримінального процесуального кодексу України»;

абзац перший частини третьої викласти в такій редакції:

«Здійснення заходів безпеки покладається за підслідністю на органи служби безпеки або внутрішніх справ, у складі структур яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи. Безпека осіб, яких беруть під захист, якщо кримінальні провадження знаходяться у провадженні податкової міліції, прокуратури або суду, забезпечується за їх рішенням відповідно органами служби безпеки, органами внутрішніх справ чи органами і установами виконання покарань та слідчими ізоляторами»;

4) у статті 4 слова «Кримінально-процесуальний» замінити словами «Кримінальний процесуальний»;

5) пункт «в» частини першої статті 5 викласти в такій редакції:

«в) вимагати від слідчого, прокурора, суду застосування додаткових заходів безпеки або скасування здійснюваних заходів»;

6) пункт «в» частини другої статті 6 викласти в такій редакції:

«в) звертатися до слідчого, прокурора, суду, у провадженні якого знаходиться кримінальне провадження, з клопотанням щодо прийняття рішення про застосування заходів безпеки при провадженні процесуальних дій або про скасування здійснюваних заходів»;

7) у статті 15:

пункти «а» та «в» викласти в такій редакції:

«а) обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та інших матеріалах кримінального провадження, заміни прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами за постановою органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого, прокурора або за ухвалою слідчого судді, суду про зміну анкетних даних. Ці постанови (ухвали) до матеріалів справи не приєднуються, а зберігаються окремо в органі, у провадженні якого знаходиться кримінальне провадження»;

«в) неоголошення будь-яким способом дійсних анкетних даних про осіб, які взяті під захист і підлягають виклику в судове засідання»;

у пункті «б» слова «поза візуальним спостереженням» замінити словами «поза візуальним та аудіоспостереженням», а слова «кримінально-процесуального» — словами «кримінального процесуального»;

8) статтю 16 викласти в такій редакції:

«Стаття 16. Закрите судове засідання

1. У випадках, коли цього потребують інтереси безпеки осіб, взятих під захист, за мотивованою ухвалою суду може проводитися закрите судове засідання.

2. У випадках та в порядку, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, для забезпечення безпеки учасника кримінального провадження, суд за власною ініціативою або за клопотанням учасників кримінального провадження може прийняти рішення про проведення допиту учасника кримінального провадження з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення, в тому числі у спосіб, що унеможливлює ідентифікацію особи, яка дає показання»;

9) у частині другій статті 19 слова «кримінально-процесуальним» замінити словами «кримінальним процесуальним»;

10) у статті 22:

у частині другій:

перше речення абзацу першого викласти в такій редакції:

«2. Орган, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд, одержавши заяву або повідомлення про загрозу безпеці особи, зазначеної у статті 2 цього Закону, зобов'язані перевірити цю заяву (повідомлення) і в строк не більше трьох діб, а у невідкладних випадках — негайно прийняти рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки»;

абзац другий викласти в такій редакції:

«У разі наявності в заяві (повідомленні) про загрозу безпеці особи, зазначеної у статті 2 цього Закону, відомостей про кримінальне правопорушення слідчий, прокурор у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, починає досудове розслідування, а орган, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчий суддя, суд направляє заяву (повідомлення) відповідному органу досудового розслідування для початку досудового розслідування»;

абзац другий частини третьої викласти в такій редакції:

«Про вжиті заходи безпеки та їх результати орган, який здійснює заходи, інформує слідчого, прокурора, суд, у провадженні якого знаходиться кримінальне провадження, а також слідчого суддю, якщо рішення про застосування заходів безпеки приймалося ним, а в разі усунення загрози подає відповідному органу за місцем перебування особи, взятої під захист, клопотання про скасування заходів безпеки»;

в абзаці першому частини п'ятої слова «дізнання, слідчим, прокурором, судом» замінити словами «слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом».

20. У Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»:

1) у статтях 4 та 11 слова «Кримінально-процесуальний» в усіх відмінках замінити словами «Кримінальний процесуальний» у відповідному відмінку;

2) у статті 12:

у пункті 3 слова «кримінальних справ» замінити словами «кримінального провадження»;

у підпункті «б» пункту 4 слова «накладати арешт на грошові кошти та інші цінності фізичних та юридичних осіб, вилучати предмети і документи із складанням відповідного акта. Копії акта вручаються громадянину чи представнику підприємства, установи, організації» замінити словами «а також вилучати предмети і документи у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України»;

у пункті 5 слова «кримінально-процесуальним законом» замінити словами «кримінальним процесуальним законодавством»;

пункт 6 викласти в такій редакції:

«6. Спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю можуть починати та здійснювати досудове розслідування, передавати через відповідного прокурора по нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами за підслідністю в інші органи внутрішніх справ і органи Служби безпеки України кримінальні провадження, що були ними розпочаті, у такому ж порядку витребовувати і приймати від них до свого провадження кримінальні провадження про злочини, вчинені організованими злочинними угрупованнями. Питання вирішення спорів про підслідність зазначених кримінальних проваджень регулюються цим Законом і Кримінальним процесуальним кодексом України»;

3) статті 14 та 15 викласти в такій редакції:

«Стаття 14. Використання учасників організованих злочинних угруповань у боротьбі з організованою злочинністю

1. Для здійснення заходів боротьби з організованою злочинністю учасники організованих злочинних угруповань можуть залучатися до співробітництва в порядку, визначеному Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом України.

2. Учасник організованого злочинного угруповання може бути частково або повністю звільнений від кримінальної відповідальності та покарання у випадках, передбачених Кримінальним кодексом України, якщо він у процесі оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування чи судового провадження сприяє викриттю організованих злочинних угруповань та вчинених ними злочинів, притягненню винних до відповідальності, відшкодуванню шкоди фізичним чи юридичним особам або державі.

Стаття 15. Використання спеціальних технічних засобів у боротьбі з організованою злочинністю

1. У боротьбі з організованою злочинністю спеціальним підрозділам органів внутрішніх справ і Служби безпеки України надається право використовувати спеціальні технічні засоби у випадках та порядку, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом України»;

4) в абзаці першому пункту 6 статті 16 слова «кримінальні справи» замінити словами «кримінальні провадження»;

5) пункти «в» та «г» пункту 1 статті 25 виключити;

6) у статті 26:

пункт 2 викласти в такій редакції:

«2. Для здійснення нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю, здійсненням досудового розслідування відповідних злочинів, а також підтриманням державного обвинувачення в суді по цих кримінальних провадженнях у Генеральній прокуратурі України створюється управління, а в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі — його відділи»;

у пункті 5 слова «мають право давати санкції на арешт та інші повноваження» замінити словами «здійснюють повноваження».

21. У Законі України «Про попереднє ув'язнення»:

1) частини першу та другу статті 1 викласти в такій редакції:

«Попереднє ув'язнення є запобіжним заходом, який у випадках, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, застосовується щодо підозрюваного, обвинуваченого (підсудного) та засудженого, вирок щодо якого не набрав законної сили.

Порядок попереднього ув'язнення визначається цим Законом та Кримінальним процесуальним кодексом України»;

2) у статті 2 слова «слідства і суду, перешкоджанню встановленню істини в кримінальній справі» замінити словами «органів досудового розслідування та суду, перешкоджанню кримінальному провадженню»;

3) у статті 3 слова «взяття під варту» замінити словами «тримання під вартою», а слова «Кримінально-процесуального» — словами «Кримінального процесуального»;

4) у частинах першій та третій статті 4 слова «взяття під варту» замінити словами «тримання під вартою»;

5) у частині третій статті 7 слова «взяття під варту» замінити словами «тримання під вартою»;

6) абзац третій частини другої статті 8 викласти в такій редакції:

«неповнолітніх — окремо від дорослих»;

7) у статті 9:

в абзаці сьомому частини першої слова «кримінальної справи» замінити словами «кримінального провадження»;

у частині четвертій слова «взяття під варту в зв'язку з провадженням в іншій справі» замінити словами «тримання під вартою у зв'язку з іншим кримінальним провадженням»;

8) у статті 12:

частину першу викласти в такій редакції:

«Побачення з родичами або іншими особами може надавати взятим під варту адміністрація місця попереднього ув'язнення лише з письмового дозволу слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження, не менше трьох разів на місяць. Тривалість побачення встановлюється від однієї до чотирьох годин»;

у частині другій слова «слідчого, органу дізнання або суду, в провадженні яких знаходиться справа» замінити словами «слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження»;

частину третю доповнити реченням такого змісту: «Особам, до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, побачення із співробітниками Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців надається адміністрацією місця попереднього ув'язнення без обмеження кількості таких побачень та їх тривалості згідно з Угодою між Управлінням Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців та Урядом України»;

частину четверту доповнити реченням такого змісту: «Побачення осіб, до яких застосовано тимчасовий чи екстрадиційний арешт, зі співробітниками Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців проводяться в умовах, що забезпечують їх конфіденційність»;

частину п'яту викласти в такій редакції:

«Особа, взята під варту, має право на побачення з захисником наодинці, без обмеження кількості побачень та їх тривалості, у вільний від виконання слідчих дій час. Повноваження захисника щодо здійснення захисту особи, яка тримається під вартою, підтверджуються відповідно до статті 50 Кримінального процесуального кодексу України. Адміністрація установи повинна забезпечити умови для проведення побачень, у тому числі які виключають при побаченні із захисником можливість третіх осіб мати доступ до інформації, що надається в процесі побачення»;

9) у статті 13:

«Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може тривати не більш як три години».

у частині першій слова «в провадженні яких знаходиться справа» замінити словами «які здійснюють кримінальне провадження»;

у частині третій слова «особи, яка провадить дізнання, або» замінити словами «чи рішення»;

у частині четвертій слова «постанови судді на обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту або на постанову про продовження строків тримання під вартою» замінити словами «в судовому порядку рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора, а також оскарження ухвал слідчого судді про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою або продовження строків тримання під вартою»;

частину п'яту викласти в такій редакції:

«Інші скарги, заяви, клопотання і листи, пов'язані з кримінальним провадженням, не пізніше трьох діб із часу їх подачі надсилаються адміністрацією місця попереднього ув'язнення особі або органу, які здійснюють кримінальне провадження. Ця особа або орган розглядають їх у встановленому законом порядку. Скарги, заяви і листи, що містять відомості, розголошення яких може перешкодити кримінальному провадженню, за належністю не надсилаються, а передаються на розгляд особі або органу, які здійснюють кримінальне провадження, про що сповіщаються особа, яка перебуває під вартою, та прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів при проведенні досудового розслідування»;

у частині шостій слова «провадженням у справі» замінити словами «кримінальним провадженням»;

у частині дев'ятій слова «у справі» замінити словами «у кримінальному провадженні», а слова «статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України» — словами «положень Кримінального процесуального кодексу України»;

10) у частині першій статті 16 слова «слідчого, органу дізнання або суду, в провадженні яких знаходиться справа» замінити словами «слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження»;

11) статтю 20 викласти в такій редакції:

«Стаття 20. Підстави та порядок звільнення осіб, що тримаються під вартою

Підставами для звільнення з-під варти є:

скасування запобіжного заходу;

зміна запобіжного заходу;

внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою;

закінчення строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або закінчення передбаченого законом строку тримання під вартою як запобіжного заходу, якщо цей строк не продовжено в установленому законом порядку;

закінчення максимального строку тимчасового або екстрадиційного арешту, передбаченого Кримінальним процесуальним кодексом України;

припинення (скасування) тимчасового або екстрадиційного арешту;

звільнення особи з-під екстрадиційного арешту судом.

Звільнення особи з-під варти в разі скасування або зміни цього запобіжного заходу провадить начальник установи попереднього ув'язнення на підставі ухвали слідчого судді, ухвали або вироку суду.

Начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний негайно звільнити з-під варти підозрюваного, обвинуваченого, стосовно якого на день закінчення строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або закінчення строку тримання під вартою, встановленого Кримінальним процесуальним кодексом України, не надійшла ухвала слідчого судді, суду про продовження такого строку. При цьому начальник установи попереднього ув'язнення надсилає повідомлення особі чи органу, які здійснюють кримінальне провадження, та відповідному прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів при проведенні досудового розслідування.

Начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний негайно звільнити особу з-під варти у разі закінчення максимального строку тимчасового арешту, передбаченого частиною першою статті 583 Кримінального процесуального кодексу України, повідомивши про це прокурора та суд, що прийняв рішення про застосування тимчасового арешту. За п'ять днів до закінчення максимального строку тимчасового арешту начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний надіслати прокурору та суду, що прийняв рішення про застосування тимчасового арешту, повідомлення про день його закінчення.

Начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний негайно звільнити особу з-під варти в разі закінчення максимального строку екстрадиційного арешту, передбаченого Кримінальним процесуальним кодексом України, повідомивши про це прокурора Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя чи його заступника, а також суд, що прийняв рішення про застосування екстрадиційного арешту. За десять днів до закінчення максимального строку екстрадиційного арешту начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний надіслати прокурору Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя чи його заступнику, а також суду, який прийняв рішення про застосування екстрадиційного арешту, повідомлення про день його закінчення.

Звільнення особи з-під варти в разі припинення тимчасового чи екстрадиційного арешту провадить начальник установи попереднього ув'язнення на підставі постанови прокурора Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя чи його заступника відповідно до статті 586 Кримінального процесуального кодексу України.

Начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний звільнити з-під варти підозрюваного, обвинуваченого після внесення застави, визначеної слідчим суддею, судом в ухвалі про застосування до такої особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Після отримання документа, що підтверджує внесення застави, та його перевірки начальник установи попереднього ув'язнення зобов'язаний негайно звільнити з-під варти особу та повідомити про це усно і письмово слідчого, прокурора та слідчого суддю, а якщо застава внесена під час судового провадження, — прокурора та суд. Перевірка документа, що підтверджує внесення застави, не може тривати більше одного робочого дня.

Вирок або ухвала про звільнення особи, взятої під варту, підлягає виконанню негайно після їх надходження до місця попереднього ув'язнення.

Особи, яких звільняють з-під варти, забезпечуються адміністрацією місця попереднього ув'язнення безоплатним проїздом до місця проживання. У необхідних випадках їм видаються грошова допомога і одяг»;

12) у частині третій статті 21:

в абзаці четвертому слова «слідчого, особи, яка проводить дізнання, прокурора та суду (судді)» замінити словами «слідчого, прокурора, слідчого судді та суду»;

абзац п'ятий викласти в такій редакції:

«повідомити особам під час взяття їх під варту про підстави та мотиви взяття під варту, роз'яснити право на оскарження в суді підстав та мотивів взяття під варту, надати у друкованому вигляді роз'яснення положень статей 28, 29, 55, 56, 59, 62 та 63 Конституції України, статті 9 цього Закону та інших прав осіб, взятих під варту, які встановлені законом, а також забезпечити можливість реалізації інших прав осіб, взятих під варту, встановлених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами, забезпечити наявність у достатній кількості текстів Конституції України, Кримінального, Кримінального процесуального, Кримінально-виконавчого, Цивільного, Цивільного процесуального кодексів України, законів України «Про попереднє ув'язнення», «Про прокуратуру», «Про міліцію», «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», інших нормативно-правових актів, що визначають статус та повноваження правоохоронних органів, права та обов'язки осіб, що тримаються під вартою, порядок тримання під вартою, порядок відшкодування збитків, завданих неправомірними діями або бездіяльністю працівників правоохоронних органів та місць попереднього ув'язнення, а також забезпечити можливість користування особами, що тримаються під вартою, текстами зазначених нормативно-правових актів та науково-методичною літературою з цих питань».

22. У Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»:

1) у пункті 27 частини першої статті 1 та частині шістнадцятій статті 12 слова «Кримінально-процесуальний» в усіх відмінках замінити словами «Кримінальний процесуальний» у відповідному відмінку;

2) пункт 18 частини другої статті 18 викласти в такій редакції:

«18) повідомляє суб'єкта первинного фінансового моніторингу після надходження відповідної інформації від правоохоронних органів, уповноважених приймати рішення відповідно до кримінального процесуального законодавства, про факт початку досудового розслідування (або про факт закриття кримінального провадження в ході досудового розслідування) за повідомленнями такого суб'єкта, що надійшло до спеціально уповноваженого органу відповідно до вимог статей 15, 16 цього Закону, а також надає йому інформацію про прийняті судами рішення за такими кримінальними провадженнями з одночасним повідомленням відповідного суб'єкта державного фінансового моніторингу. Порядок такого повідомлення та інформування суб'єкта первинного фінансового моніторингу і суб'єкта державного фінансового моніторингу встановлюється Спеціально уповноваженим органом»;

3) у частині шостій статті 22 слова «розслідування кримінальних справ» замінити словами «кримінального провадження».

23. Частину третю статті 88 **Закону України «Про виконавче провадження»** викласти в такій редакції:

«3. Державний виконавець зобов'язаний надати доступ до документів виконавчого провадження на виконання ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України. У разі якщо в ухвалі слідчого судді, суду міститься розпорядження про надання можливості вилучення документів, державний виконавець зобов'язаний додати до документів виконавчого провадження копію документа, засвідчену в порядку, встановленому частиною першою цієї статті, після чого видати оригінал документа. Копія ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів, опис документів, які були вилучені на її виконання, додаються до документів виконавчого провадження».

24. У Законі України «Про нотаріат»:

1) у частині шостій статті 8 слова «органів дізнання і досудового слідства у зв'язку з» замінити словами «органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування у зв'язку з кримінальним провадженням», а слова «або кримінальними» виключити;

2) у підпункті «г» пункту 2 частини першої статті 12 слова «винесення постанови про припинення кримінальної справи» замінити словами «закриття кримінального провадження».

25. У пункті 2 частини десятої статті 76 **Закону України «Про банки і банківську діяльність»** слова «є обвинуваченою по кримінальній справі» замінити словами «якій повідомлено про підозру у вчиненні злочину».

26. У пункті 12 частини першої статті 11 **Закону України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції»** слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення».

27. У Регламенті Верховної Ради України, затвердженому Законом України **«Про Регламент Верховної Ради України»**:

1) у частині п'ятій статті 174 слова «прокуратури для порушення кримінальної справи» замінити словами «досудового розслідування для здійснення досудового розслідування»;

2) у частині третій статті 176 слова «висновку, передбачених Кримінально-процесуальним» замінити словами «акта, передбачених Кримінальним процесуальним»;

3) у частині другій статті 218 слова «органами досудового слідства» замінити словом «прокурором»;

4) у частині третій статті 220 слово «справи» замінити словами «кримінального провадження».

28. У пункті 5 частини п'ятої статті 2 **Закону України «Про прикордонний контроль»** слова «кримінально-процесуальних» виключити.

29. Пункт 4 частини першої статті 37 **Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень»** виключити.

30. Частину третю статті 7 **Закону України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави»** викласти в такій редакції:

«Контроль за діяльністю Служби безпеки України, розвідувальних і контррозвідувальних органів України, оперативних підрозділів, які проводять оперативно-розшукову діяльність, а також органів досудового розслідування здійснюється з дотриманням вимог законів України «Про Службу безпеки України», «Про розвідувальні органи України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Військову службу правопорядку в Збройних Силах України», інших законів та Кримінального процесуального кодексу України».

31. Статтю 31 **Закону України «Про статус депутатів місцевих рад»** викласти в такій редакції:

«Стаття 31. Особливості повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої ради

1. Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої ради може бути здійснено відповідно Генеральним прокурором України, заступником Генерального прокурора України, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міста Києва або Севастополя у межах його повноважень.

Прокурор, який здійснив повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату місцевої ради, повідомляє про це відповідну місцеву раду не пізніше наступного робочого дня з дня повідомлення про підозру.

2. Суд, який обрав запобіжний захід стосовно депутата місцевої ради, повідомляє про це відповідну місцеву раду не пізніше наступного робочого дня з дня застосування запобіжного заходу».

32. У Законі України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»:

1) у статті 1 слова «розкриття і» виключити;

2) у частині першій статті 3:

абзац п'ятий виключити;

в абзаці одинадцятому слова «іншим органам дізнання, органам попереднього (досудового) слідства» замінити словами «органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органам досудового розслідування»;

3) у статті 5:

абзац п'ятий пункту 2 частини п'ятої виключити;

у частині одинадцятій слово «дізнання» виключити;

4) у статті 7:

пункти 3 та 11 викласти в такій редакції:

«3) викликати осіб, зазначених у пункті 2 цієї статті, для дачі пояснень у справах про правопорушення, що знаходяться в її провадженні»;

«11) вести облік кримінальних та інших правопорушень у Збройних Силах України та проводити періодичні звірки з даними відповідних прокуратур»;

абзац другий пункту 4 викласти в такій редакції:

«підозрюваних у вчиненні злочину, обвинувачених (підсудних), які переховуються від органів досудового розслідування або суду, засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання»;

пункти 10 та 29 виключити;

5) у статті 8:

у пункті 1 слова «розкривати і» виключити;

пункт 3 виключити;

у пункті 6 слова «від органів дізнання, попереднього (досудового) слідства» замінити словами «від органів досудового розслідування»;

у пункті 10 слова «швидкого і повного розкриття злочинів та» виключити.

33. У пункті 2 частини десятої статті 47 **Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання фінансових послуг»** слова «є обвинуваченою по кримінальній справі» замінити словами «якій повідомлено про підозру у вчиненні злочину».

34. У пункті 2 частини першої статті 10 **Закону України «Про імміграцію»** слова «або проти яких порушено кримінальну справу, якщо попереднє слідство за нею не закінчено» замінити словами «або їм повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, досудове розслідування якого не закінчено».

35. Частину чотирнадцяту статті 18 **Закону України «Про громадянство України»** викласти в такій редакції:

«Вихід із громадянства України не допускається, якщо особі, яка клопоче про вихід з громадянства України, в Україні повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення або стосовно якої в Україні є обвинувальний вирок суду, що набрав законної сили і підлягає виконанню».

36. У частині другій статті 16 **Закону України «Про Всеукраїнський перепис населення»** слова «цивільних та кримінальних справ» замінити словами «цивільних справ та кримінального провадження».

37. У Законі України «Про психіатричну допомогу»:

1) пункт 2 частини четвертої статті 6 викласти в такій редакції:

«2) провадження досудового розслідування або судового розгляду за письмовим запитом слідчого, прокурора та суду»;

2) у частині першій статті 19 слова «Кримінально-процесуальним» замінити словами «Кримінальним процесуальним».

38. В абзаці другому частини дев'ятої статті 9 **Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»** слова «кримінально-процесуальним законом» замінити словами «кримінальним процесуальним законодавством».

39. В абзаці сімнадцятому статті 67 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, затвердженого **Законом України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України»**, слова «у разі вчинення військовослужбовцем злочину порушувати кримінальну справу і провадити дізнання» замінити словами «у разі вчинення військовослужбовцем кримінального правопорушення письмово повідомити про це орган досудового розслідування».

40. У Статуті гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України, затвердженому **Законом України «Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України»:**

1) у статті 23:

частину першу викласти в такій редакції:

«23. Начальник органу управління Служби правопорядку в гарнізоні підпорядковується начальникові відповідного органу управління Служби правопорядку. Він відповідає за забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України у місцях дислокації військових частин, військових навчальних закладів, установ та організацій гарнізону, у військових містечках, на вулицях і в громадських місцях, за організацію діяльності підрозділів Служби правопорядку щодо запобігання кримінальним та іншим правопорушенням серед військовослужбовців Збройних Сил України, їх виявлення і припинення, а також за забезпечення захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, участь у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах»;

у частині другій:

в абзаці другому слово «дізнання» виключити;

абзац восьмий виключити;

в абзаці п'ятнадцятому слова «органам дізнання, органам досудового слідства» замінити словами «органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органам досудового розслідування»;

в абзаці двадцять четвертому слова «органів дізнання, досудового слідства» замінити словами «органів досудового розслідування»;

2) абзац другий частини першої статті 218 викласти в такій редакції:

«приймати за вказівкою начальника гауптвахти (чергового органу управління Служби правопорядку в гарнізоні) заарештованих під охорону на підставі ухвали чи вироку суду, постанови слідчого, прокурора»;

3) абзаци перший та третій пункту 27 додатка 12 викласти в такій редакції:

«27. Порядок тримання та охорони на гауптвахті і під час переміщення поза гауптвахтою військовослужбовців, заарештованих за рішенням суду, затриманих правоохоронними органами, встановлює начальник органу управління Служби правопорядку в гарнізоні за погодженням із відповідним прокурором»;

«Відповідні прокурори, їх заступники і помічники з метою здійснення нагляду за додержанням законів, а також слідчі при здійсненні досудового розслідування за пред'явленням посвідчення особи допускаються у будь-який час на гарнізонну гауптвахту черговим варт із повідомленням військовому комендантові, а на військову гауптвахту — черговим частини із повідомленням командирові військової частини».

41. У Дисциплінарному статуті Збройних Сил України, затвердженому **Законом України «Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України»:**

1) частини другу та третю статті 45 викласти в такій редакції:

«За вчинення адміністративних правопорушень військовослужбовці несуть дисциплінарну відповідальність за цим Статутом, за винятком випадків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення. За вчинення корупційних діянь чи інших правопорушень, пов'язаних із корупцією, військовослужбовці несуть відповідальність згідно з Кодексом України про адміністративні правопорушення. У разі вчинення кримінального правопорушення військовослужбовець притягається до кримінальної відповідальності.

Командири, які у разі виявлення ознак кримінального правопорушення не повідомили про це орган досудового розслідування, несуть відповідальність згідно із законом»;

2) частину четверту статті 85 викласти в такій редакції:

«Якщо під час службового розслідування буде з'ясовано, що правопорушення військовослужбовця містить ознаки кримінального правопорушення, командир військової частини письмово повідомляє про це орган досудового розслідування».

42. У статті 16 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України, затвердженого **Законом України «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України»:**

частину другу викласти в такій редакції:

«У разі проведення за фактом учинення проступку службового розслідування, кримінального провадження або провадження у справі про адміністративне правопорушення на осіб рядового і начальницького складу дисциплінарне стягнення може бути накладено не пізніше одного місяця з дня закінчення службового розслідування, кримінального провадження або провадження у справі про адміністративне правопорушення, не враховуючи періоду тимчасової непрацездатності або перебування у відпустці»;

у частині третій слова «провадження в кримінальній справі чи» замінити словами «кримінального провадження або провадження у».

43. У частині третій статті 20 **Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»** слова «Кримінальну справу проти Уповноваженого може бути порушено» замінити словами «Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснено Уповноваженому».

44. Частину другу статті 37 **Закону України «Про Рахункову палату»** викласти в такій редакції:

«Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення Голові Рахункової палати, Першому заступнику і заступнику Голови, головним контролерам, Секретарю Рахункової палати може бути здійснено лише Генеральним прокурором України».

«Фізична особа, яка шляхом самообмови перешкоджала з'ясуванню істини і цим сприяла своєму незаконному засудженню, не має права на відшкодування шкоди».

45. Статтю 25 **Закону України «Про статус депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим»** викласти в такій редакції:

«Стаття 25. Особливості повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату Верховної Ради Автономної Республіки Крим

1. Повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату може бути здійснено Генеральним прокурором України, його заступниками, прокурором Автономної Республіки Крим.

2. Про повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення депутату, а також про обраний щодо нього запобіжний захід відповідний прокурор або суд, що здійснив повідомлення про підозру або обрав запобіжний захід, повідомляють Верховну Раду Автономної Республіки Крим не пізніше наступного робочого дня з дня повідомлення про підозру або обрання запобіжного заходу».

46. В абзаці четвертому частини третьої статті 40 **Закону України «Про страхування»** слова «порушення кримінальної справи щодо даної фізичної або юридичної особи» замінити словами «повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення даній особі».

47. У Законі України «Про судову експертизу»:

1) у статті 1 слова «органів дізнання, досудового та судового слідства» замінити словами «органів досудового розслідування чи суду»;

2) в абзаці четвертому частини першої статті 4 слова «дізнання, досудового та судового слідства» замінити словами «що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду»;

3) у пункті 2 частини першої статті 12 слова «органу дізнання, слідчого, прокурора, судді, суду» замінити словами «особи або органу, які залучили експерта, судді, суду»;

4) у статті 15:

частину другу викласти в такій редакції:

«Проведення судових експертиз державними спеціалізованими установами у кримінальних провадженнях за дорученням слідчого, прокурора, суду та у справах про адміністративні правопорушення здійснюється за рахунок коштів, які цільовим призначенням виділяються цим експертним установам з Державного бюджету України»;

частину третю доповнити словами «за винятком випадків, передбачених частиною четвертою цієї статті»;

після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

«Проведення судових експертиз, обстежень і досліджень у кримінальному провадженні державними спеціалізованими установами, судово-медичними та судово-психіатричними установами на замовлення підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, їх захисників, законного представника, потерпілого, його представника здійснюється за рахунок замовника».

У зв'язку з цим частини четверту — шосту вважати відповідно частинами п'ятою — сьомою;

5) частину другу статті 20 викласти в такій редакції:

«Державні спеціалізовані установи, що проводять судові експертизи, мають право одержувати від судів, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування знаряддя кримінального правопорушення та інші речові докази, щодо яких закінчено кримінальне провадження, для використання в експертній і науковій діяльності».

48. Абзаци другий та третій частини другої статті 22 **Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»** викласти в такій редакції:

«йому повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення або кримінальна справа розглядається судом — до закінчення кримінального провадження;

його засуджено за вчинення кримінального правопорушення — до відбування покарання або звільнення від покарання».

49. У частині першій статті 6 **Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України»:**

пункт 3 викласти в такій редакції:

«3) стосовно нього у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, застосовано запобіжний захід, за умовами якого йому заборонено виїжджати за кордон, — до закінчення кримінального провадження або скасування відповідних обмежень»;

у пункті 4 слово «злочину» замінити словами «кримінального правопорушення».

50. У статті 11 **Закону України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні»:**

1) у пункті 6 частини п'ятої слова «або порушено кримінальну справу» замінити словами «або у випадку повідомлення їм про підозру у вчиненні кримінального правопорушення»;

2) у частині сьомій слова «винесеним на підставі подання прокурора або слідчого для забезпечення розслідування кримінальної справи» замінити словами «ухваленим на підставі клопотання слідчого, прокурора для забезпечення розслідування під час кримінального провадження»;

3) частину тринадцяту викласти в такій редакції:

«Обмеження у підставах проведення ревізій, визначені цим Законом, не поширюються на ревізії, що проводяться на звернення підконтрольної установи, або ревізії, що проводяться після повідомлення посадовим особам підконтрольних установ, що ревізуються, про підозру у вчиненні ними кримінального правопорушення відповідно до Кримінального процесуального кодексу України»;

4) у пункті 2 частини чотирнадцятої слова «номер, дата та підстави порушення кримінальної справи, орган, що порушив кримінальну справу» замінити словами «номер кримінального провадження, орган, що здійснює досудове розслідування, дата та підстави повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення».

51. У Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу»:

1) у частині чотирнадцятій статті 17 слова «щодо яких провадиться дізнання чи досудове слідство» замінити словами «яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення»;

2) частину п'яту статті 38 викласти в такій редакції:

«5. Органи досудового розслідування зобов'язані в семиденний строк повідомити районні (міські) військові комісаріати про призовників, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, а суди — про призовників, кримінальні справи стосовно яких розглядаються судом, а також про вироки щодо призовників і військовозобов'язаних, які набрали законної сили».

52. У пункті 5 статті 28 **Закону України «Про державний кордон України»** слова «органам дізнання і слідства» замінити словами «органам досудового розслідування».

53. Пункт 5 статті 19 **Закону України «Про Державну прикордонну службу України»** викласти в такій редакції:

«5) організація запобігання кримінальним та адміністративним правопорушенням, протидію яким законодавством віднесено до компетенції Державної прикордонної служби України, їх виявлення та припинення, здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення згідно із законами».

54. Абзац сьомий частини першої статті 10 **Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель»** викласти в такій редакції:

«передавати до органів прокуратури, органів досудового розслідування акти перевірок та інші матеріали про діяння, в яких вбачаються ознаки кримінального правопорушення».

55. В абзаці п'ятнадцятому частини першої статті 30 **Закону України «Про правові засади цивільного захисту»** слова «дізнання та» виключити.

56. У частині другій статті 2 **Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»** слова «дізнання, прокурорського нагляду, досудового слідства» замінити словами «прокурорського нагляду, досудового розслідування».

57. Частину третю статті 23 **Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання»** викласти в такій редакції:

«За наявності достатньої інформації про намір вчинення або про вчинення встановленими чи невстановленими особами кримінальних правопорушень, предметом яких є товари, що підлягають державному експортному контролю, спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань державного експортного контролю інформує про це відповідні органи досудового розслідування».

58. У статті 10 **Закону України «Про правовий режим воєнного стану»** слова «органів дізнання та слідства» замінити словами «органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування».

59. У статті 11 **Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану»** слова «органів дізнання та слідства» замінити словами «органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування».

60. В абзаці одинадцятому пункту 4 частини першої статті 8 **Закону України «Про державну таємницю»** слова «дізнання, досудового слідства» замінити словами «оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування».

61. У пункті 11 частини першої статті 26 **Закону України «Про захист прав споживачів»** слова «злочину, органам дізнання чи досудового слідства» замінити словами «кримінального правопорушення, органам досудового розслідування».

62. В абзаці сьомому частини першої статті 15 **Закону України «Про лікарські засоби»** слова «злочину, органам дізнання чи попереднього слідства» замінити словами «кримінального правопорушення, органам досудового розслідування».

63. У частині третій статті 16 **Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг»** слова «постанови слідчого, органу дізнання або відповідно до рішення суду» замінити словами «постанови органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого або відповідно до рішення суду».

64. У **Законі України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними»:**

1) статті 4 та 5 викласти в такій редакції:

«Стаття 4. Контрольована поставка

З метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь в цьому, в кожному окремому випадку за домовленістю з відповідними органами іноземних держав або на підставі міжнародних договорів України може використовуватися метод контрольованої поставки, тобто допуск під контролем і оперативним наглядом відповідних органів ввезення в Україну, вивезення з України чи транзит через її територію наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Контрольована поставка може використовуватися також щодо незаконного перевезення та пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які здійснюються в межах території України.

Підстави проведення контрольованої поставки визначаються Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», Кримінальним процесуальним кодексом України, Митним кодексом України. Порядок проведення контрольованої поставки визначається нормативним актом спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі митної справи, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у справах охорони державного кордону України, погодженим з Генеральною прокуратурою України і Міністерством юстиції України.

Стаття 5. Оперативна закупка

Для одержання доказів злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, може бути проведена оперативна закупка — операція щодо придбання наркотичних засобів, психотропних речовин або прекурсорів.

Підстави проведення оперативної закупки визначаються Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом України. Порядок проведення оперативної закупки визначається нормативним актом Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, погодженим з Генеральною прокуратурою України та Міністерством юстиції України»;

2) частину третю статті 6 виключити.

65. У Законі України «Про державну податкову службу в Україні»:

1) у частині четвертій статті 17 слова «про закриття кримінальної справи за нереабілітуючими підставами або про припинення попереднього слідства» замінити словами «про закриття кримінального провадження за нереабілітуючими підставами»;

2) в абзаці другому частини другої статті 19 слово «злочинам» замінити словом «кримінальним»;

3) у частині першій статті 21:

у пункті 1 слова «злочини і» замінити словами «кримінальні та інші»;

у пункті 2 слова «досудову підготовку матеріалів за протокольною формою, а також проводить дізнання та досудове (попереднє) слідство» замінити словами «а також проводить досудове розслідування».

66. У частині першій статті 18 **Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України»:**

у пунктах 10 та 14 слово «злочини» в усіх відмінках замінити словами «кримінальні правопорушення» у відповідному відмінку;

пункт 12 викласти в такій редакції:

«12) виявляти, припиняти кримінальні правопорушення, вчинені в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, брати участь в їх розкритті у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України».

67. У частині третій статті 14 **Закону України «Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим»** слова «порушення кримінальної справи проти нього» замінити словами «повідомлення йому про підозру у вчиненні кримінального правопорушення».

68. В абзаці першому частини другої статті 53 **Закону України «Про авторське право і суміжні права»** слова «орган дізнання, слідства» замінити словами «орган досудового розслідування».

69. Перше речення частини восьмої статті 43 **Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»** викласти в такій редакції:

«Особам офіцерського складу, прапорщикам і мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби і військової служби за контрактом та деяким іншим особам, які звільнені зі служби у зв'язку із засудженням або притягненням до кримінальної відповідальності, стосовно яких за відсутністю події або складу злочину чи за недоведеністю їхньої участі у вчиненні злочину були винесені відповідно виправдувальний вирок або ухвала суду про закриття щодо них кримінального провадження, а також членам сімей військовослужбовців, інших осіб, щодо яких ухвала суду про закриття кримінального провадження винесена посмертно, пенсії обчислюються за наявності в них права на пенсію за цим Законом із розміру існуючих на день призначення пенсії окладів грошового забезпечення, встановлених законодавством для відповідних категорій військовослужбовців, інших зазначених осіб».

70. У статті 16 **Закону України «Про статус народного депутата України»:**

частину другу доповнити абзацом другим такого змісту:

«Депутатське звернення до правоохоронного органу або його посадової особи може бути розглянуто регіональним підрозділом цього органу, до компетенції якого безпосередньо належить вирішення порушених народним депутатом питань. Керівник регіонального підрозділу зобов'язаний надати відповідь народному депутату з дотриманням строків, визначених цією статтею»;

частину четверту доповнити словами «крім випадків, установлених цим Законом».

71. У **Законі України «Про адвокатуру»:**

1) у частині першій статті 5 слова «кримінально-процесуального законодавства у процесі дізнання та попереднього слідства» замінити словами «кримінального процесуального законодавства у процесі досудового розслідування»;

2) в абзаці третьому статті 6 слова «кримінальних справах і справах про адміністративні правопорушення» замінити словами «справах, справах про адміністративні правопорушення, а також у кримінальному провадженні»;

3) частину другу статті 7 викласти в такій редакції:

«Адвокат не має права прийняти доручення про подання юридичної допомоги у випадках, коли він у даній справі подає або раніше подавав юридичну допомогу особам, інтереси яких суперечать інтересам особи, що звернулася з проханням про ведення справи, або брав участь як слідчий, прокурор, суддя, секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, представник потерпілого, цивільний позивач, цивільний відповідач, свідок, перекладач, понятий, у випадках, коли він є родичем слідчого, прокурора, будь-кого зі складу суду, потерпілого, а також в інших випадках, передбачених статтею 78 Кримінального процесуального кодексу України»;

4) у статті 10:

друге речення частини другої викласти в такій редакції: «Забороняється втручання у приватне спілкування адвокатів з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим»;

перше речення частини п'ятої викласти в такій редакції:

«Адвокат повідомляється про підозру у вчиненні кримінального правопорушення Генеральним прокурором України, його заступником, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міст Києва, Севастополя в межах його повноважень»;

5) частину другу статті 12 викласти в такій редакції:

«У разі участі адвоката у кримінальному провадженні за призначенням та при звільненні громадянина від оплати юридичної допомоги через його малозабезпеченість оплата праці адвоката здійснюється за рахунок держави в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Порядок призначення адвоката для подання юридичної допомоги громадянам визначається кримінальним процесуальним законодавством»;

6) в абзаці другому частини першої статті 18 слова «кримінальній справі» замінити словами «кримінальному провадженні».

72. У частині першій статті 8 **Закону України «Про доступ до публічної інформації»** слово «слідства» замінити словами «досудового розслідування».

73. Пункт «а» частини першої статті 4 **Закону України «Про застосування амністії в Україні»** викласти в такій редакції:

«а) осіб, стосовно яких здійснюється досудове розслідування або судове провадження до постановлення судом обвинувального вироку».

74. У Законі України «Про безоплатну правову допомогу»:

1) пункти 5—8 частини першої статті 14 викласти в такій редакції:

«5) особи, які затримані за підозрою у вчиненні злочину, — на правову послугу, передбачену пунктом 1 частини другої статті 13 цього Закону;

6) особи, до яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою, — на правову послугу, передбачену пунктом 1 частини другої статті 13 цього Закону. Така допомога надається протягом 72 годин з моменту затримання. У разі якщо слідчий суддя, суд прийняв рішення про тримання особи під вартою, безоплатна правова допомога надається, якщо така особа належить до однієї з категорій осіб, зазначених у пунктах 1 і 2 частини першої цієї статті;

7) особи, у кримінальних провадженнях стосовно яких відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України захисник залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії, — на правову послугу, передбачену пунктами 1 і 3 частини другої статті 13 цього Закону;

8) особи, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», — на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 цього Закону, до моменту прийняття рішення про надання статусу біженця та у разі, якщо особа оскаржує рішення щодо статусу біженця»;

2) пункт 3 частини першої статті 17 викласти в такій редакції:

«3) забезпечує участь захисника при здійсненні досудового розслідування та судового провадження у випадках, коли захисник відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України залучається слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії»;

3) частину шосту статті 19 викласти в такій редакції:

«6. У разі отримання постанови слідчого, прокурора, ухвали слідчого судді, суду про залучення захисника для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги зобов'язаний негайно призначити захисника»;

4) у частині третій статті 21 слова «при провадженні дізнання, досудового слідства і в розгляді кримінальної справи в суді» замінити словами «у кримінальному провадженні»;

5) у пункті 1 частини першої статті 25 слова «при провадженні дізнання, досудового слідства, розгляді кримінальної справи в суді» замінити словами «у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та судового провадження»;

6) у пункті 4 розділу VI «ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ» слова «особа, яка провадить дізнання, слідчий чи суд» замінити словами «слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд».

75. Абзац шостий частини п'ятої статті 7 **Закону України «Про пожежну безпеку»** викласти в такій редакції:

«проводять згідно з чинним законодавством перевірки, пов'язані з пожежами та порушеннями правил пожежної безпеки».

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України, крім:

підпункту 2 пункту 4, підпункту 3 пункту 8, підпунктів 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16 пункту 11, підпунктів 3, 5, 13, 20, 22 пункту 13, абзаців четвертого та п'ятого підпункту 4 пункту 14 розділу I цього Закону, які вводяться в дію з дня, наступного за днем опублікування цього Закону;

положень пункту 12 розділу I цього Закону щодо здійснення органами Державної митної служби України оперативно-розшукової діяльності, які вводяться в дію через рік після набрання чинності цим Законом;

підпункту 2, абзацу другого підпункту 4, підпунктів 6, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21 пункту 13 розділу I цього Закону, які вводяться в дію з дня початку діяльності Державного бюро розслідувань України, але не пізніше п'яти років з дня набрання чинності цим Законом;

пункту 2 цього розділу, який вводиться в дію з дня, наступного за днем опублікування цього Закону.

2. Кабінету Міністрів України:

1) до 1 січня 2013 року:

забезпечити вилучення майна (рухомого і нерухомого), що використовується для розміщення та забезпечення діяльності військових прокуратур, з оперативного управління Міністерства оборони України та його безоплатну передачу до сфери управління Генеральної прокуратури України;

забезпечити передачу бюджетних призначень на утримання військових прокуратур у 2012 році від Міністерства оборони України до Генеральної прокуратури України в порядку, встановленому Бюджетним кодексом України;

2) починаючи з 2013 року бюджетні призначення, які передбачалися Міністерству оборони України на утримання військових прокуратур, виділяти Генеральній прокуратурі України.

Президент України
В.ЯНУКОВИЧ

м.Київ,
13 квітня 2012 року
№4652-VI

«Забороняється залучати до виконання оперативно-розшукових завдань осіб, професійна діяльність яких пов'язана зі збереженням професійної таємниці, а саме: адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів».

ДОДАТКОВЕ ПОКАРАННЯ

Санкція з граматичним тлумаченням

За допомогою розділового сполучника «або» перераховуються однорідні рівноправні види покарань: або штраф, або обмеження волі з позбавленням права обіймати певні посади

Верховний Суд України
Іменем України
Постанова

21 листопада 2011 року *м.Київ* *№5-25кс11*

Верховний Суд України у складі:
головуючого — ПОШВИ Б.М.,
суддів: БАЛЮКА М.І., БЕРДНІК І.С., ГЛОСА Л.Ф., ГОШОВСЬКОЇ Т.В., ГРИГОР'ЄВОЇ Л.І., ГРИЦІВА М.І., ГУЛЯ В.С., ГУМЕНЮКА В.І., ГУСАКА М.Б., ЄМЦЯ А.А., ЖАЙВОРОНОК Т.Є., ЗАГОЛДНОГО В.В., КАНИГІНОЇ Г.В., КЛІМЕНКО М.Р., КОВТЮК Є.І., КОЛЕСНИКА П.І., КОРОТКЕВИЧА М.Є., КОРОТКИХ О.А., КОСАРЄВА В.І., КРИВЕНДИ О.В., КРИВЕНКА В.В., КУЗЬМЕНКО О.Т., ЛЯЩЕНКО Н.П., МАРИНЧЕНКА В.Л., ОНОПЕНКА В.В., ОХРІМЧУК Л.І., ПАНТАЛІЄНКА П.В., ПАТРЮКА М.В., ПИВОВАРА В.Ф., ПИЛИПЧУКА П.П., ПРОКОПЕНКА О.Б., РЕДЬКИ А.І., РОМАНЮКА Я.М., СЕНІНА Ю.Л., СКОТАРЯ А.М., ТАРАН Т.С., ТЕРЛЕЦЬКОГО О.О., ТІТОВА Ю.Г., ШИЦЬКОГО В.Ф., ШКОЛЯРОВА В.Ф., ЯРЕМИ А.Г.,
за участю заступника Генерального прокурора УДАРЦОВА Ю.В.,

розглянувши кримінальну справу щодо *Особи 1* за заявою заступника Генерального прокурора про перегляд винесеної в цій справі ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23.06.2011,

ВСТАНОВИВ:

Вироком Київського районного суду м.Сімферополя Автономної Республіки Крим від 17.01.2011 *Особу 1*, 4.07.81 року народження, уродженця м.Комунарська Луганської області, раніше не судимого, засуджено за ч.1 ст.366 Кримінального кодексу до покарання у виді штрафу в розмірі 850 грн. з позбавленням права обіймати посаду лікаря-нарколога строком на 2 роки.

Особу 1 визнано винуватим і засуджено за те, що він, працюючи лікарем-наркологом КРУ «Наркологічний диспансер», будучи службовою особою, 7.12.2010, приблизно о 21 год. 30 хв, вчинив службове підроблення, зокрема під час чергування, оглянувши за направленням працівників ДАІ *Особу 2*, 1982 року народження, яка керувала транспортним засобом, на предмет встановлення перебування її у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, склав і видав завідомо неправдивий висновок від *дата 1 Номер 1* про те, що в неї ознак алкогольного сп'яніння не виявлено.

В апеляційному порядку вирок щодо *Особи 1* не переглядався.

Ухвалою колегії суддів Судової палати в кримінальних справах ВСС від 23.06.2011 касаційну скаргу прокурора щодо безпідставного застосування до *Особи 1* додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати посаду лікаря-нарколога залишено без задоволення, а вирок щодо нього — без зміни.

Ухвалою колегії суддів судової палати в кримінальних справах ВСС від 6.10.2011 кримінальну справу щодо *Особи 1* допущено до провадження ВС за заявою заступника Генерального прокурора про перегляд винесеної в цій справі ухвали колегії суддів Судової палати в кримінальних справах ВСС від 23.06.2011.

У заяві заступника Генерального прокурора зазначено, що додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, яке передбачено санкцією ч.1 ст.366 КК, застосовується лише до останнього з двох основних видів покарань, яким є обмеження волі.

Санкція ч.1 ст.366 КК, яка була чинною на час вчинення злочину *Особою 1*, передбачала покарання у виді штрафу до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Граматичне (філологічне) тлумачення санкції зазначеної статті є підставою для висновку, що за допомогою розділового сполучника «або» перераховуються однорідні рівноправні види покарань, обрати з яких необхідно лише одне залежно від тяжкості злочину. Тому, на думку прокурора, в даному тлумаченні можливо лише два варіанти застосування покарання: або штраф, або обмеження волі з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

У заяві також указано, що підставою для перегляду ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах ВСС від 23.06.2011 щодо *Особи 1* є неоднакове застосування судом касаційної інстанції основного покарання у виді штрафу, внаслідок чого було ухвалено різні за змістом судові рішення щодо подібних суспільно небезпечних діянь.

На обгрунтування заяви надано копію ухвали колегії суддів Судової палати у кримінальних справах ВС від 31.03.2011 щодо *Особи 3*, засудженого вироком Нововолинського міського суду Волинської області від 15.04.2010 за ч.1 ст.366 КК до покарання у виді штрафу в розмірі 850 грн. з позбавлення права обіймати посади на підприємствах, установах та організаціях незалежно від форм власності, пов'язані із здійсненням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, строком на 1 рік; за ч.2 ст.364 КК його виправдано за відсутністю складу злочину; за ч.5 ст.191 КК — у зв'язку з недоведеністю вини у вчиненні злочину.

Цією ухвалою суд касаційної інстанції змінив вирок місцевого суду та виключив рішення суду про призначення засудженому додаткового покарання у виді позбавленням права обіймати посади на підприємствах, установах та організаціях незалежно від форм власності, пов'язані із здійсненням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, строком на 1 рік.

З цих підстав заступник Генерального прокурора просить ухвалу колегії суддів Судової палати в кримінальних справах ВСС від 23.06.2011 щодо *Особи 1* скасувати, а справу направити на новий касаційний розгляд до суду касаційної інстанції.

Заслухавши доповідь судді-доповідача, заступника Генерального прокурора, який підтримав доводи заяви про перегляд винесеної в справі щодо *Особи 1* ухвали колегії суддів Судової палати в кримінальних справах ВСС від 23.06.2011, перевіривши матеріали справи та обговоривши доводи заяви, ВС вважає, що заява підлягає задоволенню.

Санкцією ч.1 ст.366 КК, яка була чинною на час вчинення злочину *Особою 1*, і до її зміни згідно із законом від 7.04.2011 №3207-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», який набрав чинності з 1.07.2011, було передбачено покарання у виді штрафу до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Граматичне (філологічне) тлумачення санкції зазначеної статті, полягає у з'ясуванні дійсного змісту юридичної норми шляхом етимологічного, семантичного, лексичного та синтаксичного аналізу її тексту за рахунок з'ясування значення й змісту тих слів, термінів, понять, які застосовуються в тексті закону, а також тих знаків пунктуації, які в ньому використовуються, і дає підстави для висновку, що за допомогою розділового сполучника «або» перераховуються однорідні рівноправні види покарань, з яких суд, призначаючи покарання, має обрати лише одне залежно від тяжкості злочину: або штраф, або обмеження волі з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю.

Як встановлено судами, *Особа 3* і *Особа 1* вчинили службове підроблення, за яке їм було призначено основне покарання у виді штрафу.

Касаційний суд при розгляді справи щодо *Особи 3* дійшов висновку, що до цього засудженого додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади на підприємствах, установах та організаціях незалежно від форм власності, пов'язані із здійсненням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, строком на 1 рік було застосовано всупереч вимогам ч.1 ст.366 КК.

Щодо *Особи 1* касаційним судом було прийнято протилежне рішення — суд визнав, що позбавлення права обіймати посаду лікаря-нарколога строком на 2 роки до цього засудженого застосовано правильно.

Таким чином, суд касаційної інстанції в різних справах неоднаково застосував кримінальний закон, у результаті чого було ухвалено різні за змістом судові рішення щодо подібних суспільно небезпечних діянь. Це сталося внаслідок неоднакового розуміння колегіями суддів питання щодо правильності призначення покарання за санкцією статті, в якій за допомогою розділового сполучника «або» перераховуються однорідні рівноправні види покарань, а саме ч.1 ст.366 КК до зміни її згідно із законом від 7.04.2011 (№3207-VI).

Суд мав право призначити *Особі 1* додаткове покарання, передбачене санкцією ч.1 ст.366 КК на підставі ч.2 ст.55 КК, однак посилання на цю норму Загальної частини КК у постановленому вироку відсутнє.

ВС, з огляду на зазначене, вважає що касаційним судом правильно було вирішено справу щодо *Особи 3*.

Таким чином, касаційний суд, визнавши, що додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати посаду лікаря-нарколога строком на 2 роки до засудженого *Особи 1* застосовано правильно, ухвалив помилкове рішення. Крім того, при застосуванні норм кримінального закону з однорідними рівноправними видами покарань, суд, відповідно до положень ст.62 Конституції, мав тлумачити сумнів щодо можливості призначення додаткового покарання на користь особи засудженого.

У зв'язку з цим ухвалу колегії суддів Судової палати в кримінальних справах ВСС від 23.06.2011 щодо *Особи 1* на підставі п.1 ч.1 ст.40012 КПК належить скасувати, а справу направити на новий касаційний розгляд.

Новий касаційний розгляд справи належить здійснити відповідно до чинного законодавства.

На підставі викладеного, керуючись статтями 400^{20}, 400^{21}, 400^{22} КПК, Верховний Суд

ПОСТАНОВИВ:

Заяву заступника Генерального прокурора задовольнити.

Ухвалу колегії суддів Судової палати в кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 23.06.2011 у кримінальній справі щодо *Особи 1* скасувати, справу направити на новий касаційний розгляд до Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Постанова є остаточною і не може бути оскарженою, крім як на підставі, передбаченій п.2 ч.1 ст.400^{12} КПК.

ПРАВОЧИНИ

ЖК не рятує несумлінних квартирантів

Недотримання умови щодо реєстрації договору найму жилого приміщення не тягне за собою його недійсність

Верховний Суд України
Іменем України
Постанова

21 листопада 2011 року *м.Київ* *№6-53цс11*

Верховний Суд України у складі:
головуючого — ГРИГОР'ЄВОЇ Л.І.,
суддів: БАЛЮКА М.І., КОЛЕСНИКА П.І., БЕРДНІК І.С., КОРОТКЕВИЧА М.Є., ПИЛИПЧУКА П.П., ГЛОСА Л.Ф., КОРОТКИХ О.А., ПОШВИ Б.М., ГОШОВСЬКОЇ Т.В., КОСАРЄВА В.І., ПРОКОПЕНКА О.Б., ГРИЦІВА М.І., КРИВЕНДИ О.В., РЕДЬКИ А.І., ГУЛЯ В.С., КРИВЕНКА В.В., РОМАНЮКА Я.М., ГУМЕНЮКА В.І., КУЗЬМЕНКО О.Т., СЕНІНА Ю.Л., ГУСАКА М.Б., ЛЯЩЕНКО Н.П., СКОТАРЯ А.М., ЄМЦЯ А.А., МАРИНЧЕНКА В.Л., ТАРАН Т.С., ЖАЙВОРОНОК Т.Є., ОНОПЕНКА В.В., ТЕРЛЕЦЬКОГО О.О., ЗАГОЛДНОГО В.В., ОХРІМЧУК Л.І., ТІТОВА Ю.Г., КАНИГІНОЇ Г.В., ПАНТАЛІЄНКА П.В., ШИЦЬКОГО І.Б., КЛІМЕНКО М.Р., ПАТРЮКА М.В., ШКОЛЯРОВА В.Ф., КОВТЮК Є.І., ПИВОВАРА В.Ф., ЯРЕМИ А.Г.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні заяву *Особи 2* про перегляд Верховним Судом ухвали Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18.08.2011 у справі за позовом *Особи 1* до *Особи 2* про стягнення заборгованості з орендної плати, комунальних послуг, пені, інфляційних втрат, штрафу та відшкодування моральної шкоди,

ВСТАНОВИВ:

У серпні 2010 року *Особа 1* звернувся до суду із зазначеним позовом мотивуючи вимоги тим, що 21.02.2009 ним та відповідачем укладено договір оренди житла з орендною платою 2500 грн. на місяць. Вказував, що згідно з умовами договору відповідач зобов'язувався, крім орендної плати, оплачувати комунальні послуги, а також послуги з енергозабезпечення та постачання газу. До вересня 2009 року відповідач у повному обсязі сплачував орендну плату, однак за комунальні послуги не сплачував. Станом на лютий 2010 року *Особа 2* визнав наявність боргу лише в сумі 10918 грн. Посилаючись на викладене, просив стягнути з відповідача на свою користь заборгованість за оренду житла в сумі 17331 грн. 26 коп., пеню за несвоєчасну оплату оренди житла в сумі 52198 грн. 20 коп., пеню за прострочення її оплати в сумі 16459 грн. 44 коп., штраф у сумі 2434 грн. 19 коп. та 5 тис. грн. на відшкодування моральної шкоди.

Рішенням Ладижинського міського суду Вінницької області від 30.12.2010 в задоволенні позову відмовлено.

Рішенням Апеляційного суду Вінницької області від 12.07.2011 рішення районного суду скасовано, позов задоволено частково, стягнуто з *Особи 2* на користь *Особи 1* заборгованість з орендної плати з урахуванням індексу інфляції в сумі 17332 грн. 26 коп., пеню за несвоєчасне внесення орендної плати в сумі 5302 грн., заборгованість з оплати комунальних послуг у сумі 6589 грн. 56 коп. та витрати з оплати збору за інформаційно-технічне забезпечення розгляду справи в сумі 240 грн.

Ухвалою Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18.08.2011 *Особі 2* відмовлено у відкритті касаційного провадження.

У вересні 2011 року *Особа 2* в порядку п.1 ч.1 ст.355 ЦПК подав заяву про перегляд ухвали ВСС від 18.08.2011.

У заяві *Особа 2* просить скасувати зазначену ухвалу та направити справу на новий розгляд до суду касаційної інстанції, посилаючись на неоднакове застосування судом касаційної інстанції до спірних правовідносин положень ст.158 ЖК.

На обгрунтування заяви *Особа 2* додав ухвалу ВСС від 17.01.2011, в якій, на думку заявника, по-іншому застосовані положення ст.158 ЖК.

Так, ухвалою ВСС від 17.01.2011 залишено без змін рішення Апеляційного суду м.Києва від 28.10.2010, яким частково задоволено позов позивача та виселено відповідача з жилого приміщення.

Ухвалою ВСС від 3.10.2011 справу за позовом *Особи 1* до *Особи 2* про стягнення заборгованості з орендної плати, комунальних послуг, пені, інфляційних втрат, штрафу та моральної шкоди допущено до провадження.

Перевіривши за матеріалами справи наведені в заяві *Особи 2* доводи, ВС уважає, що вона не підлягає задоволенню з таких підстав.

Так, судами встановлено, що між сторонами виник спір стосовно виконання укладеного ними 21.09.2009 в письмовій формі договору оренди квартири.

Залишаючи без змін рішення апеляційного суду від 12.07.2011 про часткове задоволення позову *Особи 1* про стягнення з *Особи 2* заборгованості з орендної плати з урахуванням індексу інфляції, з оплати комунальних послуг, касаційний суд погодився з його висновками про те, що відсутність реєстрації договору житлового найму, передбаченої ч.2 ст.158 ЖК, не є підставою для визнання його недійсним, оскільки правовідносини сторін регулюються нормами стст.810, 811 ЦК, які не передбачають державної реєстрації правочинів з оренди житла.

В іншій справі, що виникла з подібних правовідносин — з договору найму частини жилого приміщення, суд касаційної інстанції у своїй ухвалі від 17.01.2011 погодився з висновком судів попередніх інстанцій при застосуванні ними ст.158 ЖК та дійшов висновку про те, що письмовий договір найму частини жилого приміщення, який не зареєстрований у виконавчому комітеті місцевої ради або в органі управління відповідно до вимог ч.2 ст.158 ЖК не породжує для сторін договору правових наслідків.

Таким чином, існує неоднакове застосування норм матеріального права — ч.2 ст.158 ЖК стосовно регулювання правовідносин сторін з договору найму житла після 1.01.2004 та правових наслідків для сторін договору найму жилого приміщення при відсутності реєстрації договору у виконавчому комітеті місцевої Ради народних депутатів або в органі управління, що ним утворюється.

Так, відповідно до ч.2 ст.158 ЖК, уведеної в дію постановою ВР УРСР від 30.06.1983 договір найму жилого приміщення укладається між власником будинку (квартири) і наймачем у письмовій формі з наступною реєстрацією у виконавчому комітеті місцевої Ради народних депутатів або в органі управління, що ним утворюється. Договір повинен містити вказівки на предмет договору, строк, на який він укладається, визначати права й обов'язки наймодавця і наймача та інші умови найму.

З 1.01.2004 введено в дію ЦК, гл.59 розд.III якого регулює правовідносини за договором найму (оренди) житла.

Так, у ч.1 ст.810 ЦК розкривається зміст договору найму (оренди) житла, що є об'єктом приватної форми власності, а ч.3 ст.810 ЦК визначає, що до цього договору застосовуються положення ЦК, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 811 ЦК встановлює, що договір найму житла укладається у письмовій формі. Жодних інших застережень щодо форми договору чи порядку його реєстрації цивільне законодавство не передбачає.

Законодавство також не передбачає і державної реєстрації такого виду правочинів.

Так, згідно із ч.1 ст.210 ЦК правочин підлягає державній реєстрації лише у випадку, встановленому законом. Про це йдеться як у ст.4 закону «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», відповідно до якої обов'язковій державній реєстрації підлягають речові права на нерухоме майно, що розміщено на території України зокрема, право користування (найму, оренди) будівлею або іншими капітальними спорудами (до яких житло не відноситься), так і у п.5 Тимчасового порядку державної реєстрації правочинів, затвердженого постановою КМ від 26.05.2004 №671, де, крім цього, зазначено, що державній реєстрації підлягають інші правочини, реєстрація яких передбачена законом.

Водночас, у гл.59 розд.V ЦК «Найм (оренда) житла» спеціальна вказівка про державну реєстрацію такого виду правочину відсутня.

Аналіз положень ст.158 ЖК у співвідношенні з нормами стст.203, 204, 205, 207, 208, 210, 215, 640, 810, 811—813, 820 ЦК не дає підстав для висновку про те, що передбачена ч.2 ст.158 ЖК реєстрація договору найму є державною реєстрацією правочину в розумінні ст.210 ЦК, з якою відповідно до ч.3 ст.640 ЦК закон пов'язує визначення моменту укладення договору, а відтак і набуття сторонами прав і обов'язків за договором житла.

Крім того, спеціальним законом, який визначає правові, економічні, організаційні засади проведення державної реєстрації речових прав та інших прав на нерухоме майно є закон «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», прийнятий 20.01.2005, а відтак цей закон має пріоритет над ч.2 ст.158 ЖК стосовно положень про реєстрацію договору найму житла.

Таким чином, недотримання умови ч.2 ст.158 ЖК щодо реєстрації договору найму жилого приміщення у виконавчому комітеті місцевої Ради народних депутатів або в органі управління, що ним утворюється при відсутності в ст.810 ЦК та ст.4 закону «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» вказівки на необхідність державної реєстрації договорів найму (оренди) житла не тягне за собою недійсність такого договору.

Саме з такого розуміння норм ст.810 ЦК та ст.158 ЖК виходив суд касаційної інстанції в даній справі, тому підстави для скасування ухваленого ним рішення відсутні.

Керуючись стст.360^2, 360^3, 360^5 ЦПК, Верховний Суд

ПОСТАНОВИВ:

У задоволенні заяви *Особи 2* про перегляд ВС ухвали ВСС від 18.08.2011 відмовити.

Постанова є остаточною й може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій п.2 ч.1 ст.355 ЦПК.

ПОСЛУГИ

Мобільний з пенею, інфляцією та відсотками

Правовідношення, в якому передбачено передачу грошей як предмета договору або сплату їх як ціни договору, є грошовим зобов'язанням

Верховний Суд України
Іменем України
Постанова

14 листопада 2011 року *м.Київ* *№6-40цс11*

Верховний Суд України у складі:
головуючого — ГРИГОР'ЄВОЇ Л.І.,
суддів: БАРБАРИ В.П., БЕРДНІК І.С., КОЛЕСНИКА П.І., ПИВОВАРА В.Ф., БАЛЮКА М.І., КОРОТКЕВИЧА М.Є., ПОТИЛЬЧАКА О.І., ВУС С.М., КОРОТКИХ О.А., ПОШВИ Б.М., ГЛОСА Л.Ф., КОСАРЄВА В.І., ПРОКОПЕНКА О.Б., ГОШОВСЬКОЇ Т.В., КРИВЕНДИ О.В., РЕДЬКИ А.І., ГРИЦІВА М.І., КРИВЕНКА В.В., СЕНІНА Ю.Л., ГУЛЯ В.С., КУЗЬМЕНКО О.Т., СКОТАРЯ А.М., ГУМЕНЮКА В.І., ЛЯЩЕНКО Н.П., ТАРАН Т.С., ЄМЦЯ А.А., МАРИНЧЕНКА В.Л., ТЕРЛЕЦЬКОГО О.О., ЖАЙВОРОНОК Т.Є., ОНОПЕНКА В.В., ТІТОВА Ю.Г., ЗАГОЛДНОГО В.В., ОХРІМЧУК Л.І., ШИЦЬКОГО І.Б., КЛІМЕНКО М.Р., ПАНТАЛІЄНКА П.В., ШКОЛЯРОВА В.Ф., КОВТЮК Є.І., ПАТРЮКА М.В., ЯРЕМИ А.Г.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні заяву Приватного акціонерного товариства «Київстар» про перегляд Верховним Судом ухвали Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.05.2011 у справі за позовом Закритого акціонерного товариства «Київстар Дж.Ес.Ем» до *Особи 1* про стягнення заборгованості,

ВСТАНОВИВ:

У лютому 2010 року ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем» звернулось із позовом до *Особи 1* про стягнення заборгованості за надані послуги мобільного зв'язку.

Позовні вимоги обгрунтовані тим, що 3.07.2008 ним та відповідачкою укладено договір про надання послуг стільникового мобільного зв'язку стандартів GSM 900/1800 в сумі 7433 грн. 22 коп. Станом на 1.01.2009 за відповідачкою рахується борг з оплати за надані послуги в сумі 7433 грн. 22 коп., з яких: 6092 грн. 90 коп. — основна заборгованість, 616 грн. 17 коп. — пеня, 556 грн. 89 коп. —інфляційні втрати за весь час прострочення та 167 грн. 26 коп. — три проценти річних від простроченої суми за прострочення виконання грошового зобов'язання, який позивач просив стягнути.

Рішенням Солом'янського районного суду м.Києва від 26.06.2010 позов ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем» задоволено.

Рішенням Апеляційного суду м.Києва від 9.12.2010 рішення в частині стягнення трьох процентів річних від простроченої суми та інфляційних втрат за час прострочення скасовано й ухвалено в цій частині нове рішення, яким відмовлено в задоволенні позову ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем».

Ухвалою ВСС з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.05.2011 касаційну скаргу ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем» відхилено, рішення Апеляційного суду м.Києва від 9.12.2010 залишено без змін.

14.03.2011 ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем.» змінило найменування на Приватне акціонерне товариство «Київстар» (далі — ПАТ «Київстар») (протокол від 14.03.2011 та довідка ЄДРПОУ №410017).

У березні 2011 року ПАТ «Київстар» звернулося до суду із заявою про перегляд ухвали ВСС від 11.05.2011.

У заяві ПАТ «Київстар» просить скасувати зазначену ухвалу та направити справу на новий розгляд до суду касаційної інстанції, посилаючись на неоднакове застосування судом касаційної інстанції до спірних правовідносин положень ч.2 ст.625 ЦК.

В обгрунтування заяви додано постанови ВГС від 8.07.2008, від 11.01.2007 та від 15.03.2011, в яких, на думку скаржника, по-іншому застосовані положення ч.2 ст.625 ЦК до аналогічних правовідносин.

Так, постановою ВГС від 8.07.2008 залишено без змін постанову Київського апеляційного господарського суду від 8.04.2008 та рішення Господарського суду м.Києва від 28.01.2008, якими з Національної телекомпанії на користь ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем.» за послуги зв'язку стягнуто 12642 грн. 46 коп. основного боргу, 573 грн. 68 коп. пені, 2534 грн. 74 коп. інфляційних втрат та 770 грн. 30 коп. — три проценти річних від простроченої суми.

Постановою ВГС від 11.01.2007 залишено без змін постанову Київського міжобласного апеляційного господарського суду від 28.09.2006 та рішення Господарського суду Черкаської області від 26.06.2006, якими з ВАТ «Черкаська пересувна механізована колона №247» на користь Відкритого акціонерного товариства «Укртелеком» стягнуто 3933 грн. 99 коп. боргу за надані послуги електрозв'язку, 185 грн. 78 коп. пені та 710 грн. 24 коп. інфляційних втрат.

Постановою ВГС від 15.03.2011 залишено без змін постанову Київського апеляційного господарського суду від 2.11.2010 та рішення Господарського суду м.Києва від 8.06.2010, якими задоволено позов ВАТ «Укртелеком» до Черкаського зонального відділення Військової служби правопорядку про стягнення 1690 грн. 12 коп. основного боргу за надані послуги електрозв'язку, 29 грн. 19 коп. пені, 49 грн. 63 коп. інфляційних втрат та 8 грн. 52 коп. — три проценти річних від простроченої суми.

Ухвалою ВСС від 5.09.2011 справу за позовом ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем.» до *Особи 1* про стягнення заборгованості допущено до провадження в порядку розд.V гл.3 ЦПК.

Перевіривши за матеріалами справи наведені в заяві доводи, ВС вважає, що заява ПАТ «Київстар» підлягає задоволенню з таких підстав.

Так, судами встановлено, що між сторонами виник спір стосовно виконання укладеного ними 3.07.2008 договору про надання послуг стільникового мобільного зв'язку.

Відповідно до умов указаного договору позивач зобов'язувався надавати відповідачці послуги стільникового мобільного зв'язку, а відповідачка — своєчасно оплачувати надані їй послуги.

Відповідно до ч.2 ст.625 ЦК боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом.

Залишаючи без змін рішення апеляційного суду в частині відмови ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем.» у стягненні інфляційних втрат та трьох процентів річних від простроченої суми, суд касаційної інстанції погодився з його висновком про те, що положення ч.2 ст.625 ЦК не підлягають застосуванню до правовідносин сторін, оскільки предметом їх угоди є не грошові зобов'язання, а надання послуг, відповідальність за порушення якої передбачена ст.906 ЦК у вигляді відшкодування збитків, завданих неналежним виконанням договору.

Крім того, суд зазначив, що відповідальність замовника перед виконавцем за несвоєчасну оплату за надані послуги гл.63 ЦК не визначена, як не визначена така відповідальність і договором сторін про надання послуг мобільного зв'язку.

У справах, що виникли в подібних правовідносинах, а саме: за позовом ВАТ «Укртелеком» до ВАТ «Черкаська пересувна механічна колона №247» про стягнення 4830 грн. 01 коп. (постанова від 11.01.2007), за позовом ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем.» до Національної телекомпанії про стягнення 20399 грн. 97 коп. (постанова від 8.07.2008), за позовом ВАТ «Укртелеком» до Черкаського зонального відділення Військової служби правопорядку про стягнення 1777 грн. 12 коп. (постанова від 15.03.2011), ВГС дійшов висновку про те, що у зв'язку з виникненням заборгованості за надані телекомунікаційні послуги, послуги електрозв'язку, послуги стільникового мобільного зв'язку замовник несе перед виконавцем відповідальність, передбачену ч.2 ст.625 ЦК. Таким чином, норма ч.2 ст.625 ЦК касаційними судами в подібних правовідносинах застосована неоднаково.

Вирішуючи питання про усунення розбіжностей у застосуванні ч.2 ст.625 ЦК, ВС виходить із наступного.

Відповідно до ч.1 ст.509 ЦК зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

За договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором (ч.1 ст.901 ЦК).

Відтак договір про надання послуг є складним зобов'язанням, що складається з двох органічно поєднаних між собою зобов'язань: по-перше, правовідношення, в якому виконавець повинен надати послугу, а замовник наділений правом вимагати виконання цього обов'язку; по-друге, правовідношення, в якому замовник зобов'язаний оплатити надану послугу, а виконавець має право вимагати від замовника відповідної оплати.

Проаналізувавши норми стст.524, 533—535, 625 ЦК, можна дійти висновку, що грошовим є зобов'язання, яке виражається в грошових одиницях України (грошовому еквіваленті в іноземній валюті), тобто будь-яке зобов'язання зі сплати коштів.

Таким чином, грошовим зобов'язанням є таке правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана сплатити гроші на користь другої сторони (кредитора), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.

У ч.3 ст.510 ЦК визначено, що якщо кожна із сторін у зобов'язанні має одночасно і права, і обов'язки, вона вважається боржником у тому, що вона зобов'язана вчинити на користь другої сторони, і одночасно кредитором у тому, що вона має право вимагати від неї.

Відтак, грошовим слід вважати будь-яке зобов'язання, що складається, у тому числі, з правовідношення, в якому праву кредитора вимагати від боржника виконання певних дій відповідає кореспондуючий обов'язок боржника сплатити гроші на користь кредитора.

Таким чином, правовідношення, в якому замовник зобов'язаний оплатити надану послугу в грошах, а виконавець має право вимагати від замовника відповідної оплати, тобто в якому передбачено передачу грошей як предмета договору або сплату їх як ціни договору, є грошовим зобов'язанням.

Саме до останнього виду грошових зобов'язань належить укладений сторонами договір про надання послуг, оскільки ним установлена ціна договору — абонентська плата.

Крім того, слід зазначити, що ст.625 ЦК розміщена в розд.I кн.5 ЦК «Загальні положення про зобов'язання», а відтак поширює свою дію на всі зобов'язання, якщо інше не передбачено в спеціальних нормах, які регулюють суспільні відносини з приводу виникнення, зміни чи припинення окремих видів зобов'язань.

З огляду на викладене слід дійти висновку про те, що правовідносини, які склалися між сторонами на підставі договору про надання послуг стільникового мобільного зв'язку, є грошовим зобов'язанням, в якому, серед інших прав і обов'язків сторін, праву виконавця (кредитора) ЗАТ «Київстар Дж.Ес.Ем.» вимагати від замовника (боржника) *Особи 1* сплати грошей за надані виконавцем послуги на його користь відповідає кореспондуючий обов'язок замовника сплатити ці гроші.

Таким чином, зважаючи на таку юридичну природу правовідносин сторін, як грошових зобов'язань, на них поширюється дія ч.2 ст.625 ЦК, як спеціальний вид цивільно-правової відповідальності за прострочення виконання зобов'язання.

Отже, суд касаційної інстанції безпідставно не застосував до спірних правовідносин норму ч.2 ст.625 ЦК, що призвело до неправильного вирішення справи.

За таких обставин заява ПАТ «Київстар» підлягає задоволенню, а ухвала ВСС з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.05.2011 — скасуванню з передачею справи на новий касаційний розгляд.

Керуючись стст.360^2, 360^3, 360^5 ЦПК, ВС

ПОСТАНОВИВ:

Заяву Приватного акціонерного товариства «Київстар» задовольнити.

Ухвалу ВСС від 11.05.2011 скасувати, передати справу на новий касаційний розгляд.

Постанова ВС є остаточною й може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій п.2 ч.1 ст.355 ЦПК.

> Договір про надання послуг є складним зобов'язанням, що складається з двох органічно поєднаних між собою зобов'язань.

ЗАБОРГОВАНІСТЬ

Уніфікована процедура

Фізичним особам податкова вимога надсилається в тому самому порядку і з тих самих підстав, що і юрособам

Вищий адміністративний суд України
Інформаційний лист

4 травня 2012 року *м.Київ* *№1198/12/12-12*

Головам апеляційних адміністративних судів

У зв'язку з виникненням у судовій практиці питань, пов'язаних із стягненням податкового боргу з платників податків — фізичних осіб, на підставі п.4 ч.1 ст.32 закону «Про судоустрій і статус суддів» Вищий адміністративний суд України вважає за необхідне повідомити таке.

Порядок стягнення податкового боргу платників податків регулюється стст.95—99 Податкового кодексу. Зазначені норми визначають перелік заходів, що можуть вживатися податковим органом до платника податків з метою погашення податкового боргу, зокрема стягнення коштів, які перебувають у власності платника податків, а також продаж майна платника податків, що перебуває в податковій заставі (п.95.1 ст.95 ПК).

При цьому згідно з п.95.2 ст.95 ПК стягнення коштів та продаж майна платника податків провадиться не раніше ніж через 60 календарних днів з моменту надіслання такому платнику податкової вимоги.

Водночас відповідно до п.87.11 ст.87 ПК орган стягнення звертається до суду з позовом про стягнення суми податкового боргу платника податку — фізичної особи. Стягнення податкового боргу за рішенням суду здійснюється державною виконавчою службою відповідно до закону про виконавче провадження.

Таким чином, п.87.11 ст.87 ПК встановлено особливий порядок стягнення податкового боргу платників податків — фізичних осіб порівняно з порядком погашення податкового боргу юридичних осіб.

З урахуванням викладеного норми стст.95—99 ПК можуть застосовуватися до процедури стягнення податкового боргу з фізичних осіб лише в тій частині, що не суперечить вимогам п.87.11 ст.87 ПК.

Особливості процедури стягнення податкового боргу з платника податків — фізичної особи полягають у такому.

По-перше, за змістом п.87.11 ст.87 ПК, процедура стягнення податкового боргу з фізичної особи може ініціюватися виключно через звернення органу стягнення з відповідним позовом. Тому вирішення справ за позовом податкового органу про стягнення податкового боргу з платника податків — фізичної особи повинно здійснюватися за загальними правилами позовного провадження. Звернутися з поданням у порядку ст.183^3 КАС у розглядуваному випадку податковий орган не має права.

По-друге, у порядку позовного провадження розглядаються вимоги про стягнення податкового боргу в цілому. При цьому окремі процедури стягнення коштів за податковим боргом та продажу майна, що перебуває в податковій заставі, не застосовуються.

По-третє, виконання рішення суду про стягнення податкового боргу з фізичної особи — платника податків здійснюється не податковими органами, а державною виконавчою службою відповідно до закону про виконавче провадження.

Водночас п.87.11 ст.87 ПК не встановлено особливостей щодо моменту, з якого у податкового органу виникає право на стягнення податкового боргу. Зокрема, не передбачено особливостей щодо направлення платникові податку — фізичній особі податкової вимоги як умови для виникнення права на примусове стягнення податкового боргу, передбаченої п.95.2 ст.95 ПК.

Отже, фізичним особам податкова вимога надсилається в тому самому порядку і з тих самих підстав, що і платникам податку — юридичним особам. Зазначене випливає зі змісту ст.59 ПК, яка передбачає уніфіковані правила направлення податкових вимог усім платникам податків.

При цьому правове значення факту надіслання податкових вимог не розрізняється залежно від того, фізичній чи юридичній особі надсилається відповідна податкова вимога. Таке правове значення в будь-якому разі полягає в тому, що право на стягнення податкового боргу виникає у податкового органу через 60 календарних днів з моменту надіслання такому платнику податкової вимоги, як це передбачено п.95.2 ст.95 ПК.

Таким чином, право на звернення з позовом про стягнення податкового боргу з фізичної особи — платника податків виникає через 60 календарних днів з моменту надіслання такому платнику податкової вимоги.

Докладніше позицію щодо початку перебігу строку звернення до адміністративного суду про стягнення податкового боргу викладено у листі ВАС від 9.04.2012 №1017/11/13-12.

Цей лист пропонуємо довести до відома суддів апеляційного та окружних адміністративних судів відповідного апеляційного округу для врахування при здійсненні правосуддя.

Заступник голови суду
М.ЦУРКАН